

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Michal Zelenka

Trestný čin vraždy a zabití podle § 140, § 141 trestního zákoníku

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 11. 12. 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 179 050 znaků včetně mezer.

.....
Michal Zelenka

V Praze dne 11. 12. 2022

Poděkování:

Na tomto místě bych velice rád poděkoval JUDr. Jaromíru Hořákovi, Ph.D. za odborné vedení této diplomové práce, poskytnuté cenné rady, připomínky a ochotu.

Obsah

Úvod.....	1
1. Nástin historického vývoje trestného činu vraždy a zabití s důrazem na důležité právní předpisy	4
1.1. Historický vývoj do konce 16. století	4
1.2. Historický vývoj do konce 19. století	8
1.3. Historický vývoj od konce 19. století až do současnosti	10
2. Obecné představení trestného činu vraždy a zabití	12
2.1. Objekt	13
2.2. Objektivní stránka.....	15
2.3. Pachatel.....	17
2.4. Subjektivní stránka	19
3. Vražda	21
3.1. Vymezení pojmu afekt.....	21
3.2. Vražda prostá.....	23
3.3 Vražda premeditativní	24
3.3.1. Pojem premeditace.....	25
3.3.2. Rozmysl.....	27
3.3.3. Předchozí uvážení	29
3.4. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby	32
4. Zabití	40
4.1. Silné rozrušení z omluvitelného hnutí mysli	41
4.2. Předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného.....	43
5. Problematika úmyslných usmrcení v anglickém právu.....	47
5.1. Murder.....	47
5.2. Voluntary manslaughter	51
5.3. Involuntary manslaughter	53

6. Vymezení trestného činu vraždy a zabití vůči ostatním trestným činům proti životu	55
6.1. Vražda novorozeného dítěte matkou	55
6.2. Usmrcení z nedbalosti	57
6.3. Účast na sebevraždě	58
7. Praktické případy	60
7.1. Příčetnost pachatele a některá další úskalí	60
7.2. Příprava vraždy	65
Závěr	68
Seznam použitých zdrojů	73
Abstrakt	79
Abstract	81

Úvod

Výběr tématu své diplomové práce jsem poměrně dlouhou dobu zvažoval, avšak již od samého počátku jsem byl rozhodnut, že téma bude z oblasti trestního práva. Trestní právo patří k mému nejoblíbenějšímu právnímu odvětví a zaujalo mě již od prvního semestru, ve kterém probíhala jeho výuka na naší fakultě. Nakonec jsem se rozhodl zvolit si téma z oblasti úmyslných usmrcení, které je z historického hlediska nesmírně dynamické a ke správnému pochopení celé problematiky je zapotřebí komplexního využití téměř všech institutů trestního práva hmotného.

Úmyslná usmrcení jsou bezesporu společensky nejzávažnější trestné činy, které směřují proti životu jako nejdůležitější hodnotě požívající ochranu trestněprávními předpisy. Vyskytují se ve společnosti od samých počátků lidského soužití a zřejmě se je nikdy nepodaří zcela vymýtit. Trestní právo však poskytuje relativně účinný nástroj, jak efektivně chránit společnost před těmito závažnými činy a účinně potrestat pachatele a usilovat o jeho nápravu, eliminaci opakování trestné činnosti a následné opětovné začlenění do společnosti.

Laická veřejnost si pod širším pojmem úmyslná usmrcení vybaví zejména trestný čin vraždy, ovšem tento pojem pod svým názvem skrývá mnohem více. Úmyslná usmrcení v sobě zahrnují poměrně pestrou škálu jednání, kterými dochází ke zbavení života jiné osoby. Často rovněž dochází k usmrcení jiné osoby pod vlivem nejrůznějších okolností, či v důsledku určitého psychického stavu na straně pachatele. Tyto různorodé skutečnosti mají vliv na právní kvalifikaci jednání a z těchto důvodů je nutné úmyslná usmrcení diferencovat, tak aby správně zachycovala společenskou škodlivost a závažnost a uložený trest nepůsobil příliš drakonicky.

V oblasti úmyslných usmrcení dochází rovněž k častému prolínání trestního práva s dalšími právními i neprávními obory, velice důležité jsou poznatky zejména z oblasti lékařské vědy, které napomáhají k přesnému vymezení počátku a konce lidského života, také například ke zjištění psychického stavu pachatele v době spáchání trestného činu, či utváření psychologického profilu hledaného pachatele.

Cílem mé diplomové práce je poskytnout komplexní analýzu trestných činů vraždy a zabití podle současného trestního zákoníku, zaměřit se zejména na odlišnosti a určitá aplikační úskalí těchto dvou skutkových podstat a vystihnout hlavní tendence nejnovější judikatury českých soudů. Při zpracování diplomové práce jsem vycházel zejména z odborných monografií, učebnic, komentářové literatury, ale i z dalších pomocných zdrojů, jako jsou důvodové zprávy,

přípravné osnovy a v co největší míře jsem se snažil do své práce zahrnout judikaturu, která je v této oblasti poměrně rozsáhlá a různorodá.

V první kapitole se věnuji historickému vývoji problematiky úmyslných usmrcení, a to již od raně středověkých dob až do současnosti. S vědomím velice komplikovaného a na právní předpisy bohatého historického vývoje problematiky úmyslných usmrcení jsem se snažil své zkoumání zacílit na stěžejní a průlomové právní dokumenty. Zaměřuji se zde nejenom na novější právní předpisy, ale i na předpisy starší, kde se již objevují alespoň částečné základy nynějších skutkových podstat trestného činu vraždy a zabití.

Druhá kapitola se věnuje obecnému úvodu do problematiky úmyslných usmrcení, zejména pak základním znakům skutkové podstaty trestného činu vraždy a zabití, jelikož základní znaky obou skutkových podstat se překrývají, vyjma stránky subjektivní. Rozhodl jsem se spojit základní charakteristiku zkoumaných trestných činů do jedné kapitoly.

Třetí a čtvrtá kapitola představují hlavní ohnisko mé diplomové práce, zde se věnuji konkrétní problematice trestného činu vraždy a zabití ve světle judikatury a snažím se o vymezení základních rozdílů mezi vraždou prostou, vraždou s rozmyslem a vraždou po předchozím uvážení a také o vymezení privilegované skutkové podstaty trestného činu zabití, která byla zavedena až přijetím současného trestného zákoníku a která reflektuje nižší společenskou závažnost usmrcení za přítomnosti určitých privilegujících okolností.

V paté kapitole se zaměřuji na problematiku úmyslných usmrcení v anglickém právu. Úmyslná usmrcení obsahují některé odlišné instituty od českého trestního práva a celá trestněprávní úprava v anglickém právu je specifická neexistencí jednotného komplexního právního předpisu. Snažil jsem se o vystihnoutí základních rozdílů mezi jednotlivými druhy úmyslných usmrcení, které jsou vlastní anglickému právu. Skutkové podstaty trestného činu vraždy a zabití mají historický původ v obyčejovém právu a s postupem času byly doplňovány právními předpisy upravujícími dílčí problematiku, z tohoto hlediska je velice náročné správně pochopit celý systém a problematiku anglického trestního práva.

V rámci šesté kapitoly jsem se pokusil krátce a ve stručnosti poskytnout odlišení trestného činu vraždy a zabití od ostatních trestných činů a vymežit základní charakteristiku těchto trestných činů, které jsou také zařazeny do kategorie trestných činů proti životu. Jedná se o trestné činy vraždy novorozeného dítěte matkou, usmrcení z nedbalosti a v neposlední řadě trestný čin účasti na sebevraždě.

Poslední sedmou kapitolu jsem se rozhodl zaměřit co možná nejvíce prakticky. Využil jsem zde pomoci svého bratra, který je advokátem se specializací na trestní právo, přičemž mi umožnil nahlédnout do kompletních advokátních spisů. Na základě této skutečnosti jsem se v první části kapitoly rozhodl pro bližší rozbor dvou případů z praxe, které se dotýkaly problematiky úmyslných usmrcení, přičemž jsem se zaměřil zejména na příčetnost, jakožto jeden ze základních předpokladů trestní odpovědnosti, ale i na některá další aplikační úskalí. Na bližší rozbor případů jsem se snažil navázat různá zamyšlení, zhodnocení a své závěry doplnit nejaktuálnější judikaturou. Ve druhé části jsem si zvolil případ, který se dotýká problematiky vývojových stádií trestné činnosti, a to konkrétně přípravy, přičemž skutkové okolnosti, za kterých k jednání došlo, mi přišly velmi zajímavé a vhodné k bližšímu rozboru.

1. Nástin historického vývoje trestného činu vraždy a zabití s důrazem na důležité právní předpisy

Úvodem je nutné poznamenat, že problematika úmyslných usmrcení na našem území prošla velice dlouhým historickým vývojem. Trestné činy vraždy a zabití se zejména ve starších právních předpisech hojně prolínaly, nebo mezi nimi nebylo vůbec rozlišováno a byly podřazovány pod různé sběrné skutkové podstaty. Rovněž je nutné podotknout, že i samotné starší právní úpravy pojmu vraždy, či zabití neužívaly jako označení pro úmyslná usmrcení, respektive používaly pro ně jiná označení. Z toho plyne, že problematika úmyslných usmrcení je historicky velice dynamická a složitá. Tento fakt jde ruku v ruce zejména s rostoucím zájmem společnosti na ochraně lidského života jako nejdůležitější hodnoty.

1.1. Historický vývoj do konce 16. století

Za nejstarší dochované právní památky na našem území lze považovat juridika, která pochází již z doby Cyrila a Metoděje. Mezi nejznámější juridika patří nepochybně Zákon sudnyj ljudem a Nomokánon. Zákon sudnyj ljudem připravili na popud tehdejšího velkomoravského knížete Rostislava právě Cyril a Metoděj. Hlavní inspirací byla Ekloga, což byl právní předpis v 8. století platný na území Byzantské říše. Nedošlo však k přebrání velmi drakonických trestů, které byly obsaženy v Ekloge, z tohoto hlediska lze považovat Zákon sudnyj ljudem za méně přísný. Zákon sudnyj ljudem obsahoval zejména trestněprávní problematiku a byl doplněn některými soukromoprávními ustanoveními. Zákon sudnyj ljudem v sobě obsahoval myšlenku výlučnosti a dominance božích zákonů, které měly mít přednost před zákony světskými, ovšem nikdy nebyl používán jako univerzální pramen práva. Z jeho povahy vyplývá, že měl spíš doplňující a subsidiární charakter k tehdejšímu obyčejovému právu užívanému na našem území.¹

Tyto právní památky pocházejí z doby Velké Moravy a již v nich se vyskytovaly první zmínky o trestných činech proti životu. Pojem vražda původně neoznačoval v období Velké Moravy úmyslné usmrcení jiné osoby, nýbrž pouze jakousi nepřátelskou náladu, respektive zlý úmysl, až posléze začal být pojem vražda používán v souvislosti s usmrcením jiné osoby ve zlém úmyslu. Trestný čin vraždy byl v juridikách označen termínem „razboi“, pod tento termín je

¹ ADAMOVIČ, Karolína, SOUKUP, Ladislav. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 11. ISBN 978-80-7380-271-4.

však možné subsumovat, jak nynější trestný čin vraždy, tak i zabití, ovšem už i v této době se kladl důraz na volní prvek u pachatele, kdy bylo rozlišováno mezi úmyslem a nedbalostí, k tomu se užívalo pojmů *chtíc* a *nechtíc*.²

Další významnou památkou jsou Břetislavova dekreta, která vyhlásil v roce 1039 právě přemyslovský kníže ve Hnězdně nad hrobem svatého Vojtěcha. Jednalo se o soubor nařízení, která cílila na upevnění morálky ve společnosti a rovněž na posílení vlivu křesťanské církve. Byla zde mimo jiné obsažena rovněž nařízení týkající se trestněprávní oblasti.³ Oblast trestání vražd se v době přijetí Břetislavových dekret vyznačovala přítomností soukromoprávní iniciativy, která měla svůj základ zejména v obyčejovém právu, které bylo v této době však značně roztrženo.

Typicky příbuzní oběti měli k dispozici možnost krevní msty vůči pachateli. Velice specificky a drakonicky se Břetislav vypořádal se závažnými typy vražd, zejména bratrovraždou, otcovraždou, či vraždou kněží, z tohoto je patrná snaha o posílení postavení a celkového vlivu církve ve společnosti. U těchto závažných typů vražd stačilo pouhé obvinění dané osoby k jejímu potrestání, typicky následovalo vyhnání z české země. Lze zde rovněž spatřovat určitou trestněprávní iniciativu církve. Pokud se kněz dozvěděl o podezřelé osobě z usmrcení jiného člověka, byl povinen sdělit její jméno hradskému správci a ten následně postavil tuto osobu před řádný soud.⁴

Trestní právo ve středověku bylo typické zejména svým soukromoprávním charakterem, ovšem postupem času docházelo k vyčleňování určitých trestných činů, které začaly být stíhány státem ve veřejném zájmu a z úřední povinnosti. Toto souvisí s rostoucí potřebou ochrany státu a také se stále se zvyšujícím vlivem církve. Mezi první trestné činy, které začaly být stíhány patří kacířství, ale také vražda, která byla spáchána v přítomnosti panovníka. Tento typ vraždy tak již nelze považovat za soukromoprávní záležitost, nýbrž za útok proti celému právnímu řádu a celkové stabilitě společnosti. Pachatel byl bez milosti okamžitě potrestán trestem smrti.⁵

Období středověku bylo typické přítomností obyčejových norem, které však byly značně roztržené. Postupem času docházelo ke snahám o kodifikace těchto pravidel a v období

² TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel. *Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, s.r.o., 2015. s. 34-44. ISBN 978-80-7418-248-8.

³ MALÝ, Karel. a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. s. 93-94. ISBN 978-80-87212-39-4.

⁴ Srov. ADAMOVIČ, Karolína. *Vybrané prameny k dějinám státu a práva v českých zemích a na Slovensku*. Plzeň: 1994. s. 6-8. ISBN 80-7082-143-4.

⁵ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Nakladatelství Orac, 1995. s. 116-117. ISBN 80-85903-01-6.

stavovské monarchie se rozlišovaly dvě základní linie, a to právo zemské a městské. Zemské právo upravovalo zejména postavení šlechticů a lze říci, že se jednalo o základy ústavního práva. Vedle zemského práva se vyvinulo městské právo, které se vztahovalo na obyvatele měst a muselo být vždy v souladu se zemským právem. Městské právo bylo často pod vlivem zahraničních právních úprav, zejména pak pod vlivem té německé.⁶

Ve středověké společnosti však stále přežíval institut krevní msty a rovněž také možnost sjednání narovnání mezi pachatelem trestného činu proti životu a osobami pozůstalými. Pachatel se tedy mohl vykoupit ze svého činu a vyhnout se tak potrestání, kterým bylo stětí hlavy. Tento institut byl označován jako wergeld. Přísnější tresty pak byly ukládány za více závažné formy vražd, zejména pak vraždy ze zjištěných úmyslů, či vraždu novorozeného dítěte, za které byl ukládán modifikovaný trest smrti. Jednalo se zejména o čtvrcení, či vplétání do kola nebo zahrabání zaživa do země a následné propíchnutí kulem. Pokus vraždy byl trestný stejně jako dokonáný trestný čin. Zajímavostí je i trestnost sebevraždy, samotný trest byl poté vykonáván na mrtvole, což mělo již spíše symbolický a do jisté míry odstrašující charakter.⁷

Nejvýznamnějším právním předpisem z oblasti městského práva jsou Práva městská Království českého, které vypracoval v roce 1579 Pavel Kristián Koldín z Koldína. Jednalo se o nadčasový a velice úspěšný soupis českých městských práv, který platil nejprve pouze v českých zemích, ale poté se začal uplatňovat také na Moravě. Koldínův zákoník přežil i přechod českých zemí k absolutismu, což poukazuje na jeho vysokou kvalitu, ovšem s ohledem na potřeby absolutismu byl následně postupně rozšiřován. Koldínův zákoník představuje určitý posun v chápání trestního práva, které je již odlišeno od práva soukromého a primárně chrání veřejný zájem.⁸

Koldínův zákoník obsahuje poměrně propracovanou a rozsáhlou úpravu trestněprávní problematiky a vymezuje hned několik druhů zavinění, přičemž vraždu spojuje pouze se zaviněním ve formě úmyslu. Koldín se rovněž vypořádal s problematikou účastenství na trestném činu vraždy, kdy trestný je již samotný návod k provedení takového činu a pomocník byl odpovědný stejně jako spolupachatel. V případě trestného činu vraždy byl stejně trestný již samotný vražedný úmysl jako dokonáný trestný čin. Zákoník obsahoval rovněž ustanovení o

⁶ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 118. ISBN 978-80-7380-257-8.

⁷ BÍLÝ, Jiří, Libor. *Právní dějiny na území České republiky*. Praha: Linde Praha, 2003. s. 454-455. ISBN 80-7201-429-3.

⁸ MALÝ, Karel. *Tři studie o trestním právu v českých zemích v 17. a první polovině 18. století*. Praha: Karolinum, 2016. s. 12-23. ISBN 978-80-246-3269-8.

nutné obraně, kdy jednání osoby nebylo v daném případě trestné, pokud byla splněna určitá stanovená kritéria. Za základní kritérium bylo chápáno trvání násilného útoku, pokud by tedy došlo až po trvání útoku k jednání, kterým by útočnickovi byla způsobena smrt, pak by jednání dotyčné osoby bylo trestné, v úvahu by připadala odpovědnost za trestný čin vraždy.⁹

Právní úprava vraždy je velice podrobná a vychází z kodifikace městských práv, kterou sepsal Brikcí Kouřimský, rovněž je zde patrný významný vliv římského práva a také práva zemského. Zákoník rozlišoval pojmy vražda a mord, přičemž rozdíl mezi nimi vysvětloval kazuisticky, kdy za mord bylo považováno typicky zabití s úmyslem majetkového obohacení, či vražda plánovaná nebo úkladná. Za vraždu zákoník označoval vedle násilného usmrcení v hněvu, či náhlém hnutí myslí také usmrcení novorozeného dítěte po porodu, či lidského plodu. Vedle vraždy a mordu zákoník vymezuje také zabití neúmyslné, které se vyznačovalo přítomností nevědomé nedbalosti. Zajímavá byla rovněž trestnost sebevraždy, pachatel tohoto trestného činu byl zbaven možnosti pohřbu s křesťanskými tradicemi. Zákoník řešil i případy, kdy došlo k usmrcení jiného v průběhu rvačky, ovšem nebylo možno zjistit skutečného pachatele trestného činu, domnělý pachatel se mohl za určitých okolností vyvinut přísahou.¹⁰

Kodifikace obsahuje rovněž velice propracovanou úpravu ohledně trestání a samotného účelu trestu. Je zde zmíněna zásada *nulla poena sine lege* a rovněž upravena problematika ukládání trestů při souběhu. Za jednání, které naplňovalo více trestných činů, nebyl ukládán souhrnný trest, nýbrž se zde uplatňovala zásada kumulační, tedy za každý čin měl být pachateli uložen samostatný trest. Problematika trestání byla upravena zejména v úvodních ustanoveních kodifikace, ale do jisté míry se prolínala celým předpisem. Velice zajímavé je praktické zaměření předpisu, který do jisté míry počítal s tím, že často bude vykládán osobami bez právnického vzdělání, a proto obsahuje celou řadu praktických příkladů a je psán tak, aby byl bez problémů pochopitelný i pro laiky. Předpis rovněž reflektoval pro tehdejší dobu příznačné nerovné postavení žen a mužů, typickým příkladem této skutečnosti byla zejména možnost manžela usmrtit svou nevěrnou manželku, aniž by byl za takový čin jakkoli trestně odpovědný.¹¹

⁹ MALÝ, Karel. *Tři studie o trestním právu v českých zemích v 17. a první polovině 18.století*. Praha: Karolinum, 2016. s. 12-23. ISBN 978-80-246-3269-8.

¹⁰ Tamtéž, s. 50-53.

¹¹ KOUPIL, Ondřej, KOUPILOVÁ, Marcela, MALÝ, Karel, ŠOUŠA, Jiří, ŠOUŠA, Jiří ml., VOJTÍŠKOVÁ, Jana, WOITSCHOVÁ, Klára. *Prameny k dějinám trestního práva v období absolutismu*. Praha: Karolinum, 2018. s. 14-17. ISBN 978-80-246-3775-4.

1.2. Historický vývoj do konce 19. století

Po zakotvení absolutismu v českých zemích došlo v roce 1707 k přijetí nového trestního zákoníku *Constitutio Criminalis Josephina*. Vycházel především z dřívější kodifikace Karla V. a jeho hlavním posláním bylo sjednocení trestněprávní problematiky pro všechny země Koruny české, jednalo se o první z mnoha kroků k odstranění právního partikularismu, který panoval v českých zemích. Platnost zákoníku nebyla výlučná a do jisté míry konkuroval stále ještě dosud platným právním předpisům zemského i městského práva.¹²

Zajímavostí tohoto trestního zákoníku byla zejména velká provázanost a vzájemné prolínání trestního práva hmotného a procesního, přičemž převažovala úprava procesní a byl zde položen základ pro přechod k inkvizičnímu procesu, který byl dokonán Tereziánským zákoníkem.¹³

Dlouhodobě zakořeněné české právo bylo již kompletně nahrazeno přijetím *Constitutio Criminalis Theresiana*. Tereziánský zákoník je významný spíš než díky svému obsahu tím, že symbolizuje ukončení právního partikularismu a zakotvuje celoříšské zákonodárství. Zákoník byl již ve své době poměrně zastaralý a vyznačoval se velmi krutými tresty. Za zmínku stojí zejména odstranění odlišností mezi trestní odpovědností žen a mužů a důležitým pokrokem bylo rovněž zakotvení zákonné definice trestného činu, která nebyla dosud v žádném trestněprávním předpisu obsažena.¹⁴

Za zlomový okamžik ve vývoji trestního práva bývá označováno přijetí Všeobecného zákoníku o zločinech a trestech na ně Josefa II. Tento zákoník již plně reflektoval celkový rozvoj společnosti a odpovídal osvícenským představám a byl velice významně ovlivněn dílem Caesara Becarii „O zločinech a trestech“. Přednosti zákoníku spočívaly zejména v jeho jasnosti, určitosti a přesných technických formulacích. Zákoník ustupoval od přílišné krutosti trestů, které byly zakotveny dřívějšími předpisy a snažil se o úměrnost mezi trestem a společenskou škodlivostí jednání pachatele. Nejdůležitější přínos však bezesporu spočíval v plném uplatnění zásad *nulla poena a nullum crimen sine lege*.¹⁵

¹² VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 486. ISBN 978-80-7380-257-8.

¹³ KOUPIL, Ondřej, KOUPILOVÁ, Marcela, MALÝ, Karel, ŠOUŠA, Jiří, ŠOUŠA, Jiří ml., VOJTÍŠKOVÁ, Jana, WOITSCHOVÁ, Klára. *Prameny k dějinám trestního práva v období absolutismu*. Praha: Karolinum, 2018. s. 256-258. ISBN 978-80-246-3775-4.

¹⁴ MALÝ, Karel. Poznámky k obecné části zákoníku Marie Terezie *Constitutio Criminalis Theresiana*, právněhistorické studie. 2017. č. 47(1). s. 44-61.

¹⁵ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. s.193-194. ISBN 978-80-87212-39-4.

Na zákoník Josefa II. velice úspěšně navázal Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích, který převzal všechny moderní prvky dříve vydaného zákoníku a nadto je ještě rozvinul. V zákoníku byla explicitně zakotvena trestnost pokusu, ale i návodu, či pomoci. Tento právní předpis lze označit za velice převratný, jelikož z něj poté v podstatě vycházel Trestní zákoník z roku 1852, který vydržel v platnosti téměř sto let.¹⁶

Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích byl právní předpis na svou dobu velice moderně zpracován a velice umně se vypořádal s problematikou úmyslných usmrcení. Úmyslná usmrcení byla diferencovaná ve dvou skutkových podstatách zabití a vraždy. Za trestný čin bylo rovněž považováno učinění nabídky k usmrcení jiného a zákoník pokládal za trestný čin i jednání, kterým osoba dožene jiného k sebevraždě. Trestný čin zabití byl privilegovaným k trestnému činu vraždy a byl trestán méně přísně. V rámci trestného činu zabití bylo rovněž upraveno usmrcení jiného ze soucitu za účelem jeho osvobození od mučivých útrap, v takovém případě mohl soud upustit od potrestání, či trest zmírnit. Trestného činu vraždy se dopustil pachatel, který z nízkého smýšlení úmyslně usmrtil jinou osobu.¹⁷ Pojem nízké smýšlení lze v dnešním kontextu vykládat jako negativní stav mysli, který by bylo možné podřadit pod pojem afekt.

Trestní zákoník z roku 1852 rozlišoval několik druhů vražd, které byly vymezeny v jeho § 135. Zákoník obsahoval výčet celkem čtyř typů vraždy, jednalo se o vraždu úkladnou, k jejímuž provedení pachatel použil jedu či vraždu provedl jiným obdobně zavrženíhodným způsobem. Dalším druhem byla vražda loupežná, které se dopustil pachatel v úmyslu převést na sebe, či na jiného cizí věc. Dále zákoník upravoval vraždu zjednanou, která byla do jisté míry obdobou nájemné vraždy a posledním typem byla vražda prostá, kterou definoval zbytkově, tedy jako vraždu, která nespadá pod žádnou z výše zmíněných kategorií. Zákoník se rovněž vcelku podrobně vypořádal i s trestným činem zabití. Jednalo se o takové usmrcení, u kterého primárně chyběl přímý úmysl usmrtit jiného, ale pachatel měl jiný nepřátelský úmysl.¹⁸

¹⁶ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 488. ISBN 978-80-7380-257-8.

¹⁷ Přípravné osnovy Trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového. Praha. 1926. s. 70-71.

¹⁸ Zákon č. 117/1852 Sb. dále rozlišoval mezi zabitím prostým a zabitím loupežným, které mohlo nastat typicky v souvislosti s násilným jednáním, které bylo spácháno při loupeži.

1.3. Historický vývoj od konce 19. století až do současnosti

Trestní zákoník z roku 1852 vydržel, byť s poměrně výraznými novelizacemi, v platnosti bezmála sto let. Nahradil jej až Trestní zákon č. 86/1950 Sb., který do jisté míry reflektoval změnu poměrů v tehdejší Československu. Trestné činy proti životu a zdraví byly upraveny až v šesté hlavě zvláštní části trestního zákona. Trestní zákon mezi úmyslná usmrcení řadil pouze trestný čin vraždy a trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Skutková podstata trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou byla vůči vraždě privilegovanou skutkovou podstatou. Z poměrně vysoce diferencované trestní sazby upravené v rámci skutkové podstaty trestného činu vraždy je možné presumovat úmysl zákonodárce, aby byl každý případ posuzován specificky a vždy s důrazem na rozhodné skutečnosti, za kterých došlo k úmyslnému usmrcení. Trestní zákon nevymezoval různé druhy vražd, obsahoval pouze ustanovení, které umožňovalo přísnější potrestání pachatele vraždy za zvláštních zákonem stanovených okolností.¹⁹

Nejenom úprava trestného činu vraždy, ale i celá zvláštní část trestního zákona byla poměrně výrazně kritizována odbornou veřejností, a to pro svoji vágnost, která dávala prostor k zneužití, zejména s ohledem na v té době poměrně hojně se vyskytující politické procesy, a také nekorespondovala s principem právní jistoty a legitimního očekávání každého jednotlivce.²⁰

Velké debaty se vedly zejména ohledně trestnosti přípravy trestného činu, nakonec však bylo od zakotvení trestnosti upuštěno a trestní odpovědnost za přípravu upravuje až Trestní zákoník z roku 1961.²¹

Na samotné tvorbě zákona se podílely speciálně ustavené komise, které při přípravě jednotlivých částí a ustanovení vycházely zejména ze sovětského trestního práva. V rámci komisí dokonce bylo diskutováno o přijetí dvou nových skutkových podstat v oblasti úmyslných usmrcení. Mělo se jednat o vraždu na žádost a vraždu z útrpnosti, které by byly privilegovanými skutkovými podstatami k trestnému činu vraždy. Vražda na žádost měla spočívat v úmyslném zbavení života jiného na základě vážně míněné žádosti, která byla učiněna dostatečně předem a existovala zde souladná vůle obou osob společně odejít ze světa. Na druhé

¹⁹ TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel. *Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, s.r.o., 2015. s. 149-152. ISBN 978-80-7418-248-8.

²⁰ KUKLÍK, Jan. a kol. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Auditorium, 2011. s. 114. ISBN 978-80-87284-17-9.

²¹ BLÁHOVÁ, Ivana, BLÁŽEK, Lukáš, KUKLÍK, Jan, ŠOUŠA, Jiří a kol. *Právníká dvoutletka. Rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století*. Praha: Auditorium, 2014. s. 205. ISBN 978-80-87284-52-0.

straně vraždy z útrpnosti se měl dopustit pachatel, který usmrtil jiného z důvodu jeho dlouhodobých a mučivých útrap a impulsem k takovému jednání mu byly dřívější výslovné prosby oběti. Tyto dvě nové skutkové podstaty však nakonec po dlouhých diskuzích nebyly přijaty.²²

Již v této době tak můžeme sledovat spory ohledně beztrestnosti, či snížené trestnosti usmrcení na žádost, či ze soucitu neboli euthanasie. Jedná se o velice palčivou otázku zasahující i do mimoprávních oborů, o které se vedou neustále spory. Ani současný trestní zákoník však ve svém obsahu problematiku euthanasie dosud nikterak nereflektuje.

V roce 1961 poté s ohledem na poměrně velký politický nátlak a také zjevné nedostatky tehdejšího trestního zákona došlo k vydání nového trestního zákoníku, který na našem území vydržel s četnými novelizacemi, zejména s ohledem na změnu politických poměrů po roce 1989, v platnosti až do konce roku 2009. Trestní zákoník sice úspěšně reagoval na některé nedostatky předchozí právní úpravy, ovšem jedinou změnu v oblasti trestných činů proti životu bylo jejich přesunutí ze šesté do sedmé hlavy zvláštní části trestního zákoníku, jinak opět nikterak nereagoval na nedostatečnou diferenciaci skutkových podstat úmyslných usmrcení.²³

Tímto tématem se začali odborníci zabývat až v souvislosti s rekodifikací trestního práva zkraje jednadvacátého století. V rámci zkoumání této problematiky bylo nutné postihnout zejména různé okolnosti, které mohou signalizovat větší, či menší míru společenské závažnosti úmyslného usmrcení. Důležitým bodem rekodifikačních prací bylo rovněž zavedení již dříve používaného rozdělení trestného činu vraždy, na vraždu prostou a na vraždu premeditativní, která se od vraždy prosté odlišuje přítomností buď rozmyslu, anebo předchozího uvážení. Klíčovým prvkem v oblasti trestných činů proti životu je zavedení dichotomie úmyslných usmrcení, kdy vedle trestného činu vraždy je upraven také trestný čin zabití, který je méně závažnou formou úmyslného usmrcení a rovněž na straně pachatele musí dojít ke splnění určitých zákonem stanovených podmínek.²⁴

²² BLÁHOVÁ, Ivana, BLAŽEK, Lukáš, KUKLÍK, Jan, ŠOUŠA, Jiří a kol. *Právnícká dvouletka. Rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století*. Praha: Auditorium, 2014. s. 214. ISBN 978-80-87284-52-0.

²³ TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel. *Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, s.r.o., 2015. s. 162-163. ISBN 978-80-7418-248-8.

²⁴ Tamtéž, s. 162-163.

2. Obecné představení trestného činu vraždy a zabití

Trestné činy vraždy a zabití patří mezi nejzávažnější trestné činy, které obsahuje trestní zákoník. Trestné činy vraždy a zabití jsou z hlediska systematiky českého trestního zákoníku zařazeny do první hlavy a jejího prvního dílu zvláštní části tohoto právního předpisu, a to konkrétně mezi trestné činy proti životu.²⁵

Z této skutečnosti lze dovodit zřejmý úmysl zákonodárce, aby právě život a zdraví člověka požívaly co možná největší ochranu, jelikož se jedná o pro společnost nejdůležitější hodnoty, na kterých je třeba neochvějně trvat. Odrazový můstek poskytují zejména ustanovení Listiny základních práv a svobod, konkrétně ustanovení týkající se práva na život a ochrany, jak existujícího lidského života, tak lidského života již před narozením.²⁶

Právo na život patří mezi základní lidská práva a svobody a zaručuje ochranu proti zásahům do tohoto práva jak ze strany jiné osoby, tak i ze strany státní moci. Toto ústavně zakotvené právo poskytuje ochranu před úmyslnými, ale i nedbalostními usmrceními bez ohledu na osobu pachatele, nejedná se ovšem o právo zcela neomezitelné, podle Listiny základních práv a svobod nedojde k porušení tohoto práva, pokud je osoba zbavena života jednáním, u kterého jsou splněny zákonné podmínky vylučující trestní odpovědnost. Jednotlivé okolnosti vylučující protiprávnost jsou vypočteny v trestním zákoníku, případně ve zvláštním právním předpisu, je však nutné dbát na to, aby nebyly popřeny obecné zásady vyplývající z úvodních ustanovení Listiny základních práv a svobod, zejména pak nezadatelnost a nezczizitelnost lidských práv. Součástí tohoto práva je rovněž absolutní zákaz trestu smrti.²⁷

Oproti předchozí právní úpravě, kterou představoval trestní zákon č. 140/1961 Sb. došlo k systematické změně, kdy trestné činy proti životu a zdraví a do této kategorie patřící úmyslná usmrcení, byly přesunuty z hlavy sedmé do hlavy první a došlo i k poměrně výraznému zvýšení hranic trestních sazeb. Trestný čin zabití, jakožto privilegovaná skutková podstata vůči trestnému činu vraždy, byl nově zakotven až do stávajícího trestního zákoníku. V dřívějším trestním zákoně nebyl tento trestný čin upraven vůbec a býval podřazován pod skutkovou podstatu trestného činu vraždy.²⁸

²⁵ STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Nakladatelství Leges s.r.o., 2015. s. 61-62. ISBN 978-80-7502-069-7.

²⁶ Srov. čl. 6 Listiny základních práv a svobod.

²⁷ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. s. 520-521. ISBN 978-80-7502-468-8.

²⁸ DRAŠTÍK, Antonín, DURDÍK, Tomáš, FREMR, Robert, RŮŽIČKA, Miroslav, SOTOLÁŘ, Alexander. *Trestní zákoník: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2.6. 2022]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336- 517X.

Trestný čin zabití se ve stávajícím trestním zákoníku objevuje hned z několika důvodů. Jedním z těchto důvodů může být bezesporu přílišná tvrdost předchozího trestního zákona a poměrně notná kritika odborné veřejnosti ohledně této starší úpravy. Trestný čin zabití není ve své základní skutkové podstatě zvláště závažným zločinem, na rozdíl od trestného činu vraždy, a to ať už prosté, či premeditativní. Důležitým kritériem pro odlišení trestného činu vraždy a zabití je přítomnost určité polehčující okolnosti, která v zásadě vyvolala jednání pachatele. Pachatel trestného činu zabití si tedy s ohledem na okolnosti, za kterých se činu dopustil, nezaslouží být označován jako vrah.²⁹

Změn dostala i samotná úprava trestného činu vraždy, kdy současný trestní zákoník rozlišuje mezi vraždou prostou, která je upravena v odstavci prvním § 140 TZ a vraždou premeditativní, která se dále větví na vraždu s rozmyslem a vraždu po předchozím uvážení, které jsou trestány přísněji než vražda prostá.³⁰

2.1. Objekt

Obecně objektem všech trestných činů proti životu, kam patří i vražda a zabití, bude lidský život jako bezesporu nejdůležitější zájem společnosti, který je nutné ochránit trestněprávními předpisy. Je tedy velice důležité přesně a jednoznačně vymezit začátek a konec lidského života.³¹

Samotný porod je velice složitý proces, při kterém se lidský plod transformuje na lidskou bytost a který se skládá ze tří základních biologických fází. Porod začíná otevírací fází, při které dochází k otevření děložního čípku hlavičkou plodu. Následně dochází k vypuzovací fázi, při které je plod postupně vytlačován z těla matky a celý proces porodu je zakončen placentární fází, při které dochází k vybavení placenty.³²

V minulosti a do jisté míry i v dnešní době existuje hned několik teorií, které přinášely různé pohledy na to, kdy se lidský plod stává člověkem a požívá tak ochrany lidského života. Za počátek života neboli momentum nativitatis je nyní podle již ustálené soudní praxe a judikatury

²⁹ JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnícké dny*, 2009. s. 72. ISBN 978-80-87212-21-9.

³⁰ KUČHTA, Josef a kolektiv. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 1.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009. s. 7. ISBN 978-80-7400-047-8.

³¹ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 531. ISBN 978-80-7502-120-5.

³² ŘÍHOVÁ, Karin. *Momentum nativitatis z pohledu trestního práva* [online]. Právní prostor, 2019. [cit. 2.6.2022]. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/momentum-nativitatis-z-pohledu-trestniho-prava>.

nutné považovat okamžik zahájení porodu, ovšem problém nastává v případě stanovení přesného okamžiku. Teorie se momentálně kloní k názoru, že k zahájení porodu dochází v rámci vypuzovací fáze, kdy je již možné spatřit hlavičku, případně končetinu, což koresponduje i s úpravou v § 142 TZ, který implicitně připouští to, že matka se může dopustit vraždy novorozeného dítěte již při porodu.³³

Některé teorie se přiklánějí k tomu, že okamžik narození nastává až v případě první nádechu dítěte, případně při úplném oddělení dítěte od těla matky. V takovémto případě by však nebylo možné matku, jejíž dítě během porodu ještě nebylo úplně odděleno od jejího těla nebo se doposud nenadechlo, potrestat, jelikož ustanovení § 163 TZ vylučuje trestní odpovědnost matky, která sama uměle přerušila své těhotenství.³⁴ Určení okamžiku, kdy je možné lidský plod považovat již za lidskou bytost je velice zásadní také pro právní kvalifikaci. V trestním zákoníku jsou upraveny rovněž trestné činy proti těhotenství ženy, jejichž hlavním objektem je ochrana lidského plodu, který je chráněn skrze tělo těhotné ženy.

Velice častým jablkem sváru je také to, zda lidský plod má již nějaká subjektivní práva, případně zda má právo na život již lidský plod, případně kdy ho získává. V Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod je výslovně v článku druhém zakotveno právo na život, ovšem Úmluva jako taková neposkytuje žádné vodítko, podle kterého se má vykládat pojem život, z tohoto důvodu představila k této věci své stanovisko Evropská komise. Ta došla k závěru, že lidský plod nemá právo na život, toto právo lze přiznat až narozením.³⁵

Velice problematická se může zdát otázka útoku na těhotnou ženu, kdy je útok veden proti ženě i plodu. Tato situace byla judikaturou vyřešena tak, že pokud je útok veden na těhotnou ženu, není možné, aby byl pachatel stíhán pro spáchání pokusu trestného činu vraždy na dvou osobách, protože plod, který ještě nebyl vybaven z těla ženy, není možné považovat za živou osobu, jejíž život požívá jako objekt trestného činu vraždy ochrany. Na této situaci nic nemění ani pokročilé stádium těhotenství ženy, v takovém případě bylo proto nutné pachatele stíhat podle kvalifikované skutkové podstaty trestného činu pokusu vraždy na těhotné ženě, které zprostředkovaně pomocí osoby těhotné ženy přiznává ochranu plodu a odráží v sobě rovněž větší závažnost a trestnost.³⁶

³³ ŘÍHOVÁ, Karin. *Momentum nativitatis z pohledu trestního práva* [online]. Právní prostor, 2019. [cit. 2.6.2022]. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/momentum-nativitatis-z-pohledu-trestniho-prava>.

³⁴ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1460. ISBN 978-80-7400-428-5.

³⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. 5 To 81/2005.

³⁶ Tamtéž.

Konec lidského života je podle mnohých lékařských poznatků charakterizován jako delší dobu trvající proces, ovšem z hlediska práva je nezbytné stanovit přesný okamžik smrti. Právní řád by proto měl jasně stanovit, který moment v rámci procesu umírání bude relevantní.³⁷ V souladu s nejnovějšími poznatky lékařské vědy se smrtí rozumí biologická smrt mozku, která se také označuje jako cerebrální. Cerebrální smrt je definována jako stav organismu, v rámci, kterého již nemůže dojít k obnově všech životních funkcí a návrat do normálního života je zcela vyloučen.³⁸

Smrt mozku v souladu s poznatky lékařské vědy znamená nevratnou ztrátu funkce celého mozku, včetně mozkového kmene. Od cerebrální smrti je nutné odlišovat pojem klinická smrt. Klinická smrt nemůže být chápána jako smrt, se kterou pracuje § 140 TZ, jelikož nynější moderní lékařské metody umožňují navzdory předchozímu zastavení některých pro život důležitých funkcí (typicky zástava srdce), které v dřívějších dobách znamenaly jistou smrt, jejich obnovu, a tedy záchranu lidského života.³⁹

V případě útoku v důsledku, kterého by došlo ke klinické smrti, by nemohl být posouzen útok jako dokonáný trestný čin vraždy, nýbrž by se jednalo pouze o pokus tohoto trestného činu. Neméně důležité je rovněž určení přesného okamžiku smrti ve zdravotnictví. Způsob přesného zjištění okamžiku smrti ve zdravotnictví je upraven v zákoně č. 285/2002 Sb. Podle tohoto zákona lze odebrat orgány a tkáně od zemřelého pouze pokud byla bezpečně stanovena smrt. Stanovení smrti se provádí dvěma způsoby, první způsob vychází ze zjištění a následného prokázání nevratné zástavy krevního oběhu. Druhý způsob se použije pouze v situacích, kdy jsou funkce dýchání nebo krevního oběhu udržovány uměle a vychází z nevratné ztráty funkce celého mozku včetně mozkového kmene.⁴⁰

2.2. Objektivní stránka

Objektivní stránka trestného činu je druhým znakem skutkové podstaty trestného činu a determinuje způsob provedení trestného činu a jeho následek. Objektivní stránka trestného činu

³⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020. s. 211. ISBN 978-80-7502-395-7.

³⁸ Stanovisko Nejvyššího soudu č. Rt 16/86 zveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu.

³⁹ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1460–1461. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁴⁰ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 531. ISBN 978-80-7502-120-5.

musí obsahovat obligatorní znaky trestného činu, kterými jsou jednání, následek a kauzální nexus mezi jednáním a způsobeným následkem, jestliže některý z obligatorních znaků objektivní stránky chybí, není možné, aby došlo k naplnění objektivní stránky ani skutkové podstaty trestného činu.⁴¹

Objektivní stránka u úmyslných usmrcení je charakterizována usmrcením člověka. Přitom u úmyslných usmrcení není důležité, jakým způsobem, ani jakými nástroji došlo k usmrcení člověka. Může to být jak činnost jednorázová, tak i činnost dlouhodobá a soustavná.

K usmrcení člověka může dojít nejenom v důsledku konání, ale také v důsledku opomenutí. Z výkladového ustanovení § 112 TZ vyplývá, že z hlediska trestního práva za relevantní opomenutí není možné považovat každé opomenutí, ale pouze opomenutí konat, které vyplývá z určitých specifických okolností. Takovou okolností může být povinnost konat vyplývající z jiného právního předpisu, úředního rozhodnutí, smlouvy, předchozího ohrožujícího jednání, případně dobrovolného převzetí povinnosti konat, anebo z jiného důvodu se zřetelem k okolnostem a poměrům dané osoby.⁴²

Typickým příkladem trestného činu vraždy spáchaného v důsledku opomenutí je porušení vyživovací povinnosti vůči nezletilému dítěti, které spočívá zejména v odpírání stravy, ale i v toleranci fyzického násilí vůči dítěti ze strany druhého rodiče. Takové jednání rodiče tak zakládá odpovědnost za poruchový trestný čin proti životu.⁴³

Z toho vyplývá, že je nutné, aby se jednalo o určitou zvláštní povinnost něco konat, kde je předpokládán větší zájem společnosti na splnění určené povinnosti, a proto je taková povinnost stanovena jako povinnost právní. Za opomenutí, které může mít stejné dopady jako konání, tak lze považovat pouze opomenutí právní povinnosti.⁴⁴

Judikatura dovodila, že v situaci, kdy pachatel zvažuje vedle usmrcení jiného také svou sebevraždu, bude mít takové jednání pro pachatele dohru v podobě posouzení jeho činu jako vraždy, jelikož je u pachatele patrný záměr usmrtit jinou osobu. Přestože si pachatel vybere takový způsob provedení trestného činu, při kterém usmrtí nejen jiného, ale i sebe, nebude mít

⁴¹ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 179. ISBN 978-80-7502-120-5.

⁴² ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1462. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 106/97.

⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1462. ISBN 978-80-7400-428-5.

tento fakt žádný dopad na jeho trestní odpovědnost, jelikož jeho hlavní motiv spočívá v usmrcení i jiné osoby.⁴⁵

2.3. Pachatel

Obecně je pachatelem trestného činu ten, kdo svým jednáním naplní znaky skutkové podstaty trestného činu, případně jeho pokusu, či přípravy, jestliže je podle trestního zákona trestná.⁴⁶

Definice pachatele, která je obsažena v trestním zákoníku, není zcela vyčerpávající a může vyvolávat celou řadu otázek. Pojem pachatele trestného činu bývá často zaměňován s pojmem subjektu trestného činu. Pachatel na rozdíl od subjektu neposkytuje rozlišení jednotlivých trestných činů. Hlavní jádro zájmu u subjektu je zejména to, zda-li se jedná o subjekt obecný, speciální, či konkrétní. Zatímco pachatel trestného činu totiž musí splňovat také obecné znaky trestného činu, těmito znaky jsou věk, přičetnost a rozumová a mravní vyspělost u mladistvých.⁴⁷

Pachatelem trestného činu může být jak fyzická osoba, tak po přijetí zákona č. 418/2011 Sb. také za splnění zákonem stanovených podmínek i osoba právnická. V § 7 zákona č. 418/2011 Sb. je stanoveno, které trestné činy je možné přičítat právnické osobě, z tohoto výčtu vyplývá, že právnická osoba se nemůže dopustit trestného činu zabití.

Toto lze přičítat tomu, že trestný čin zabití může spáchat pouze pachatel, který jednal v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli, anebo musí jednat v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. Dle mého názoru se jedná o zcela jedinečný stav, který může svědčit pouze konkrétní osobě, která se v důsledku nastalé situace dopustí trestného činu zabití, a proto není možné takové jednání za žádných okolností přičíst právnické osobě.

Naproti tomu ve výčtu § 7 zákona č. 418/2011 Sb. chybí trestný čin vraždy, to znamená, že trestný čin vraždy může být spáchán nejen fyzickou osobou, ale teoreticky také právě osobou právnickou. Otázka trestní odpovědnosti právnické osoby za některý z trestných činů proti životu a zdraví je velice často spojována se zdravotnickými zařízeními. V § 6 zákona č. 418/2011 Sb. je stanoven výčet právnických osob, které nemohou být trestně odpovědné.

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1576/2014-41.

⁴⁶ Srov. § 22 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník.

⁴⁷ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5.vydání. Praha: Leges, 2016. s. 200-201. ISBN 978-80-7502-120-5.

Trestní odpovědnost právnických osob je pravá, to znamená, že není jakkoliv závislá na případné trestní odpovědnosti fyzické osoby a pojetí odpovědnosti je rovněž subjektivní. Okruh odpovědných právnických osob je formulován velice široce, působnost zákona č. 418/2011 Sb. se nevztahuje pouze na stát a také na územně samosprávné celky při výkonu veřejné moci.⁴⁸

V roce 2016 došlo k poměrně rozsáhle novelizaci výčtu trestných činů, kterých se může právnická osoba dopustit a zcela nově byly začleněny některé trestné činy proti životu a zdraví, toto začlenění představuje posun k obecné trestní odpovědnosti právnických osob. Relativně velký počet trestných činů, za které může být právnická osoba stíhána, však tlačí na vhodnou aplikaci zásady subsidiarity trestní represe.⁴⁹

Otázkou zůstává, zda je s ohledem na tuto zásadu v některých konkrétních případech vůbec nutné právnickou osobu trestně stíhat. Při úvahách o použití zásady subsidiarity trestní represe u právnických osob je nutné postupovat s ohledem na určité specifičnosti právnických osob. Zejména je nutné vzít v potaz, zda se nenabízí k postihu možnost použití jiných než trestněprávních předpisů, které by mohly být pro právnickou osobu přílehavější. Jako typický příklad lze zmínit uplatnění odpovědnosti podle předpisu odlišného od trestního zákoníku, přičemž v úvahu přicházejí zejména předpisy z odvětví správního práva.⁵⁰

Trestní odpovědnost právnické osoby je založena na splnění předpokladu přičitatelnosti trestného činu právnické osobě, čin je přičitatelný právnické osobě za podmínek obsažených v § 8 zákona č. 418/2011 Sb. Ovšem případ, kdy by se právnická osoba měla dopustit trestného činu vraždy, se jeví jako velmi nepravděpodobný.

Nejprve by musely být splněny podmínky trestní odpovědnosti právnické osoby a přičitatelnosti trestného činu právnické osobě, splnění této podmínky je však v podstatě nereálné, jelikož by muselo dojít ke spáchání vraždy fyzickou osobu v rámci činnosti právnické osoby, nebo v jejím zájmu. Ovšem mohlo by dojít k vraždě, které se dopustil zaměstnanec právnické osoby, v tomto případě typicky poskytovatel zdravotních služeb, který vraždil na základě výslovného příkazu či posvěcení právnické osoby. V teoretické rovině by se mohlo jednat o vraždy osob, které by

⁴⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019. s. 261-279. ISBN 978-80-7502-351-3.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 01. 2018, sp. zn. 8 Tdo 1447/2017.

byly vhodnými dárci orgánů.⁵¹ Takový případ však doposud v České republice nebyl registrován a doufejme, že to tak v budoucnu i zůstane.

Z tohoto pohledu je ještě nutné zmínit případ Petra Zelenky, který si vysloužil přezdívku heparinový vrah. Pracoval jako zdravotní bratr v nemocnici v Havlíčkově Brodě a svým obětem systematicky podával lék na ředění krve, takto se dopustil několika dokonaných vražd a další zůstaly ve stádiu pokusu.⁵²

V tomto případě však bylo evidentní, že se jednalo o exces zaměstnance, který jednal zcela ve vlastním zájmu a z vlastního přesvědčení a jeho jednání nelze považovat za plnění úkolů zaměstnance, ani za náplň jeho pracovní činnosti, proto nebylo možné přičíst jeho jednání Nemocnici v Havlíčkově Brodě. Koncept trestní odpovědnosti právnické osoby za vraždu tak stále zůstává pouze v teoretické rovině.⁵³

Zajímavá je i problematika účastenství u trestného činu zabití. Osoba, která jiného navede k usmrcení osoby a dojde k situaci, že pachatel bude postižen za spáchání trestného činu zabití, pak není možné, aby byl návodce odpovědný za návod k zabití, ale bude stíhán za návod k vraždě. Důvodem je, že okolnosti, za kterých se pachatel dopouští trestného činu zabití, svědčí pouze dané osobě a nikomu jinému.⁵⁴

2.4. Subjektivní stránka

Subjektivní stránka trestného činu je dalším obligatorním znakem skutkové podstaty trestného činu. „*Obsahuje soubor znaků, které charakterizují psychiku pachatele ve vztahu k trestnému činu. Jediným obligatorním znakem subjektivní stránky trestného činu je zavinění, které má formu úmyslu nebo nedbalosti.*“⁵⁵ Trestný čin vraždy i trestný čin zabití jsou z hlediska § 13 odst. 2 TZ úmyslné trestné činy. Ve smyslu § 15 odst. 1 TZ dochází ke spáchání úmyslného trestného činu, jestliže pachatel chtěl v trestním zákoně stanoveným způsobem poškodit nebo

⁵¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice-problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019. s. 261-279. ISBN 978-80-7502-351-3.

⁵² ZAORALOVÁ, Petra. *Může nemocnice vraždit* [online]. Právní prostor, 2019. [cit. 2.6.2022]. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/muze-nemocnice-vrazdit-zamysleni-nad-pripravovanou-novelou-zakona-o-trestni-odpo-vednosti-pravnicky-ch-osob>.

⁵³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice-problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019. s. 261-279. ISBN 978-80-7502-351-3.

⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1493–1494. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁵⁵ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 222. ISBN 978-80-7502-120-5.

ohrozit zájem, který požívá ochranu trestním zákoníkem, nebo věděl, že svým jednáním může určité poškození nebo ohrožení způsobit a pro případ, že k takové situaci dojde, s tím byl srozuměn. Ke spáchání těchto trestných činů bude stačit vedle úmyslu přímého rovněž úmysl nepřímý, je nutné, aby úmysl směřoval k usmrcení jiné osoby.

Pokud by došlo k situaci, kdy pachatel úmyslně útočí na některý z objektů, který je odlišný od ochrany lidského života a způsobil by v důsledku takového jednání smrt člověka, aniž by k tomu směřoval jeho úmysl, nebude u něj dána trestní odpovědnost za vraždu. Úmysl pachatele svým jednáním způsobit následek je nutné zkoumat a vyvozovat zejména z objektivních okolností, za kterých byl čin spáchán. Typicky se bude jednat o intenzitu a způsob provedení útoku, ale také části těla, na které útok mířil. V úvahu je však také nutné brát okolnosti subjektivní, zejména motiv pachatele jednat takovým způsobem nebo jednání pachatele po útoku.⁵⁶

Poměrně sporná je problematika lhostejnosti k následku. Předmětem sporu je zejména to, zda je možné považovat vztah lhostejnosti k následku jako srozumění s následkem. Teorie rozlišuje dva druhy lhostejnosti k následku, a to lhostejnost pravou a nepravou. Nepravá lhostejnost se vyznačuje lhostejností pachatele trestného činu k tomu, zda následek nastane, či nikoliv. Nepravá lhostejnost tedy vyjadřuje méně intenzivní aktivní pozitivní stanovisko k oběma situacím, zatímco u pravé lhostejnosti neexistuje absolutně žádný pozitivní volní vztah ke způsobení následku. V souladu s nejnovější judikaturou odpovídá příkladu nepravé lhostejnosti situace, kdy obviněný věděl o možnosti smrtelného následku a akceptoval jak možnost, že smrtelný následek nastane, tak možnost, že za určitých okolností následek nastat nemusí.⁵⁷

K naplnění nepřímého úmyslu je tedy způsobilá pouze nepravá lhostejnost, lhostejnost pravá není sto naplnit podstatu nepřímého úmyslu. Lhostejnost pravá se svou podstatou nejvíce blíží vědomé nedbalosti, i přestože zcela nekoresponduje se zápornou vůlí pachatele, tedy nechtěním při vědomé nedbalosti.⁵⁸

⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. Tdo 998/2015.

⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2020, sp. zn. 4 Tdo 1160/2020.

⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 07. 2019, sp. zn. 5 Tdo 1101/2018.

3. Vražda

Trestný čin vraždy je nejzávažnějším trestným činem proti životu. Tento fakt je podpořen hned několika poznatky. Trestný čin vraždy je upraven hned jako první trestný čin v rámci zvláštní části trestního zákoníku, a rovněž se jedná o nejpřísněji sankcionovaný trestný čin. Trestný čin vraždy řadíme z hlediska § 14 odst. 3 mezi zvláště závažné zločiny. Na rozdíl od trestního zákona č. 140/1961 Sb. poskytuje současný trestní zákoník větší diferenciaci skutkových podstat úmyslných usmrcení. V rámci vnitřní struktury § 140 TZ, který upravuje trestný čin vraždy, je upravena v odst. 1 vražda prostá a v odstavci druhém přísněji postihována vražda s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, která se označuje také jako vražda premeditovaná. Ustanovení upravující premeditovanou vraždu je formulováno jako samostatná skutková podstata, nejedná se o základní skutkovou podstatu, nýbrž kvalifikovanou, kdy ke skutkové podstatě vraždy prosté je přidán kvalifikační znak rozmyslu nebo předchozího uvážení.⁵⁹

Ve třetím odstavci jsou zmíněny okolnosti, které způsobují použití vyšší trestní sazby a ukazují na ještě více závažný způsob spáchaní trestného činu. Čtvrtý odstavec stanovuje trestnost přípravy vraždy, přičemž osoba, která se dopustila přípravy vraždy, bude ve smyslu § 20 odst. 2 TZ potrestána stejně jako by vraždu spáchala.⁶⁰

3.1. Vymezení pojmu afekt

Pojem afekt je odvozen od latinského slova *afficere* - ovlivnit.⁶¹ Afekty se rozumí velice silné, často až bouřlivé emoce spojené s výraznými fyziologickými změnami, které velice negativně dopadají na sociální okolí. Afekty bývají v dnešní psychologii často ztotožňovány s jednoduchými emocemi, které mají vysokou intenzitu, typický je pro ně vztah k určitému objektu (nával vzteku vůči určité osobě).⁶²

Afekty a afektivní procesy byly již od počátku zkoumání považovány jak starověkou, tak do jisté míry i novověkou filosofií za rušivé elementy, které se dostávají do přímého konfliktu

⁵⁹ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 533. ISBN 978-80-7502-120-5.

⁶⁰ VRÁBLOVÁ, Miroslava, VRTÍKOVÁ, Karin. *Právna politika vo vzťahu k ochrane života a zdravia a na ňu nadväzujúca legislatíva*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2020. s. 103-105. ISBN 978-80-7502-515-9.

⁶¹ PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2003. s. 386. ISBN 80-200-1086-6.

⁶² SLAMĚNÍK, Ivan. *Emoce a interpersonální vztahy*. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 10-11. ISBN 978-80-247-3311-1.

s rozumem. Některé starověké filosofické školy, zejména stoikové, se dokonce vymezovaly proti nekontrolovatelnému vyjadřování emocí a kladly důraz na sebekontrolu a racionalitu lidského chování. Pod pojmem afekt si lze představit náhlé, subjektivně zabarvené reakce, které jsou opositem reakce racionální. Existuje velké množství různých definic afektu, ovšem také velmi často dochází k zaměňování pojmů afekt, emoce a nálada. České teorie přisuzují termínu afekt pouze úzký význam, kdy afektem se rozumí prudký výboj emočního procesu. Tato definice je poměrně široce akceptována v rámci laické psychologie, ale i psychologie forenzní. Afekt bývá charakterizován velmi vysokou intenzitou, dominancí (daná osoba absolutně ztrácí kontrolu nad svým chováním, je v zajetí svého stavu) a negativními následky, kdy se osoba začne chovat nerozumně a není schopna uvážit pozitivní a negativní dopady svého jednání.⁶³

Afektivní stavy dosahují takové intenzity, že je často možné na subjektu pozorovat vnější fyziologické projevy. Mezi nejtypičtější vnější projevy patří netradiční mimické výrazy (např. rozezlený obličej, cukání koutků úst, zrychlené mrkání), dále změny hlasu, zčervenání či netradiční gesta. Tyto vnější projevy jsou pak doprovázeny vnitřními nervovými projevy, typické jsou změny frekvence dechu, rychlosti srdečního tepu, či krevního tlaku. Afekty jsou typické svým krátkým trváním a přechodným charakterem, to však neplatí bezpodmínečně. Pro trestní právo je velmi důležité, jestli může afekt trvat i delší časový úsek. Velkou roli na prožívání afektů mají rovněž genetické a sociální faktory, které se vyvíjí s ohledem na věk, zdraví, případně množství návykových látek v krvi.⁶⁴

Z pohledu obecné psychiatrie se rozlišují afekty fyziologické, které nepramení z žádné duševní poruchy a jsou víceméně přirozenou odezvou na různě významné podněty a afekty patologické, které se v českém a slovenském prostředí označují jako patický afekt. Patický afekt má charakter extrémně vygradovaného vzteku, či hněvu. V pomyslném vrcholu této gradace se pachatel dokonce dostává až do krátkého mráкотného stavu, který je odborně nazýván obnubilace. V rámci obnubilace dochází k často k absolutně iracionálním útokům na okolí pachatele, které jsou spojeny s výraznými vnějšími projevy. Po ukončení fáze obnubilace dochází k velkému fyzickému i psychickému vyčerpání, může dojít až k upadnutí do mdlob, po němž nastupuje úplná či parciální amnézie na nejdůležitější fáze jednání. Jednání pachatele během patického afektu absolutně nekoresponduje s osobností pachatele a z psychiatrického

⁶³ ŠOLCOVÁ POLÁČKOVÁ, Iva. *Emoce regulace a vývoj v průběhu života*. Praha: Grada Publishing, 2018. s. 7, s. 21-25. ISBN 978-80-247-5128-3.

⁶⁴ HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 17-18, s. 35. ISBN 978-80-87146-48-4.

pohledu se jedná o poruchu vědomí, jejímž důsledkem je nepřičetnost, ovšem patický afekt se v praxi příliš často neobjevuje.⁶⁵

3.2. Vražda prostá

Zákonná definice vraždy prosté je upravena v § 140 odst. 1 TZ, tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo jiného úmyslně usmrtí, přičemž za takové jednání bude sankcionován trestem odnětí svobody od 10 do 18 let. Vražda prostá je také někdy označována jako vražda v afektu, přičemž je jak vůči premeditovaná vraždě, tak i zabití, vymezena negativně. Vraždu prostou lze charakterizovat jako úmyslné usmrcení, u kterého není přítomen rozmysl, či předchozí uvážení a ani nejsou naplněna polehčující kritéria pro kvalifikaci činu jako zabití. Především jde o situace, kdy pachatel jedná zcela spontánně, aniž by předem uvážil možné dopady svého jednání, případně jiné možnosti řešení situace.⁶⁶

Klíčovým znakem pro vraždu prostou často bývá afekt, který de facto vylučuje možnost, aby pachatel jednal s rozmyslem nebo po předchozím uvážení. Jednání v afektu stojí v opozici proti jednání v rozmyslu, z toho je možné vyvodit, že pod pojmem vraždy prosté si lze představit zejména situační vraždy, které představují náhlé a nepromyšlené vyústění reakce pachatele na vnitřní konflikt, pouze však, pokud se nebude jednat o trestný čin zabití. Vražda prostá se však nepovažuje za afektdelikt, jelikož afekt není znakem skutkové podstaty.⁶⁷ Za další typický příklad vraždy v afektu lze považovat zejména vraždy domácí, které se vyznačují příbuzenským vztahem, případně shodným místem bydliště mezi pachatelem a obětí.⁶⁸

Ovšem přítomnost prostého afektu při jednání pachatele nevylučuje možnost, aby byl jeho čin posuzován jako vražda s rozmyslem. Vždy je nutné posuzovat nejen samotné jednání pachatele, ale i dobu, která předcházela samotnému jednání. Je možné, aby byl pachatel během činu na určitou krátkou dobu pod vlivem afektu, ovšem takovýto afekt nebude mít žádný význam pro posouzení jeho činu jako spontánního hnutí mysli. Na základě toho, že si obstará nástroje, své oběti předem vyhrožuje smrtí, či si připraví místnost, kde hodlá svoji oběť usmrtit, lze dovést,

⁶⁵ HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 17-18, s. 35. ISBN 978-80-87146-48-4.

⁶⁶ STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Nakladatelství Leges s.r.o., 2015. s. 62-63. ISBN 978-80-7502-069-7.

⁶⁷ JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnícké dny, 2009. s. 75. ISBN 978-80-87212-21-9.

⁶⁸ STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Nakladatelství Leges s.r.o., 2015. s. 62-63. ISBN 978-80-7502-069-7.

že svůj čin předem důkladně plánoval, a proto je nutné takový čin posoudit jako přísněji trestnou vraždu premeditovanou.⁶⁹

Z tohoto pohledu však může být poměrně problematická situace partnerských vražd, které jsou výsledkem dlouhodobého problematického soužití partnerů, kdy jeden z dvojice dlouhodobě přemýšlí o usmrcení svého protějška a další ze série rozbrojů může působit jako rozbuška a vyvolat útok pachatele v afektu, který toto jednání měl již dlouhou dobu v hlavě, ovšem k jeho realizaci se prozatím neodhodlal. V této situaci se teorie přiklání k názoru, že afekt je pomyslným zakončením rozhodovacího procesu pachatele a mezi předchozími myšlenkami pachatele a smrtí oběti není žádný kausální vztah. Zcela odlišná by však byla situace, kdy se pachatel po předchozím uvážení záměrně chce dostat do afektu tím, že vyvolá se svou obětí další hádku, která ho má k usmrcení namotivovat.⁷⁰

3.3 Vražda premeditativní

Vražda premeditativní bývá také někdy označována jako vražda kvalifikovaná.⁷¹ Vražda premeditovaná je upravena v § 140 odst. 2 TZ, skutková podstata je navíc na rozdíl od odstavce prvního doplněna o kvalifikační znaky, a to buď o rozmysl, který se někdy označuje také jako reflexe, anebo předchozí uvážení. Vražda premeditativní je rovněž přísněji trestná, kdy pachateli hrozí trest odnětí svobody ve výši až dvacet let. Existence premeditativní vraždy v českém trestním právu je důsledkem změn, které v oblasti úmyslných usmrcení proběhly v důsledku přijetí zákona č. 40/2009 Sb., kdy se zákonodárce inspiroval v historických evropských kodifikacích zejména 19. století, ve kterých byla právě premeditace odlišovacím znakem mezi trestným činem úkladné vraždy a zabití.⁷²

Zákonodárce tak nejenže zavedl dichotomii úmyslných usmrcení, ale i rozdělení trestného činu vraždy na vraždu prostou a vraždu premeditativní. Rozdělení na vraždu prostou a vraždu premeditativní může být z hlediska forenzní psychologie poměrně problematické. Rozmysl a předchozí uvážení jako dva druhy premeditace poukazují na určitou míru racionality a neochvějnosti při spáchání trestného činu, na rozdíl od náhlého hnutí mysli u vraždy prosté.

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10 2018, sp. zn. 8 Tdo 913/2018.

⁷⁰ JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnícké dny*, 2009. s. 76. ISBN 978-80-87212-21-9.

⁷¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020. s. 211. ISBN 978-80-7502-395-7.

⁷² HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 137. ISBN 978-80-87146-48-4.

Pachatel má více času zvážit a zhodnotit okolnosti, které ho odrazují od spáchání činu, má také možnost domyslet veškeré konsekvence a škodlivost činu, přesto se však jednání dopustí. Pachatel premeditativní vraždy si je schopen obhájit své jednání a je tak ještě mnohem více společensky nebezpečný.⁷³

3.3.1. Pojem premeditace

Premeditace jako znak skutkové podstaty trestného činu se v právních úpravách vyskytuje stabilně již od raného středověku a první zmínky sahají dokonce až do římského práva. Premeditace neboli předchozí uvážení v širším smyslu se však používalo jako kritérium pro odlišení úmyslného trestného činu od nedbalostního, nikoliv jako kvalifikační znak, který od sebe odlišuje jednotlivé druhy úmyslného usmrcení. K takovému účelu premeditaci poprvé používá trestní zákoník toskánský, který začal pracovat s pojmem předem uvážené vraždy a následně se jím inspiroval i Napoleonův trestní zákoník.⁷⁴

V úpravě premeditace ve Francii se poté zhlédlo velké množství evropských, ale i mimoevropských zákonodárců, definice premeditace byla zakotvena často přímo v zákoně a pojmána jako předem utvořený záměr. Definice premeditace se v lehce pozměněné podobě objevuje i v současném francouzském trestním zákoníku. Pojetí premeditace však bylo stále předmětem četných debat. Na české trestní právo měla vliv také německá úprava premeditace, která se od francouzské poměrně odlišovala. Říšský zákoník z roku 1871 pak premeditaci ztotožňoval s jednáním provedeným s rozvahou. Tato definice pak spíše odpovídá rozmyslu podle současného trestního zákoníku. Na základě těchto vlivů pak lze spatřovat důvod pro vymezení premeditace buď ve formě předchozího uvážení (premeditace v užším smyslu), nebo rozmyslu (reflexe).⁷⁵

Premeditace má základ v psychologických poznacích, podle kterých je možné rozdělit volní jednání na fázi rozhodovací a realizační. Z hlediska premeditace je relevantní rozhodovací etapa volního jednání, kdy dochází u osoby k volbě mezi více různými motivy, jakožto faktory majícími vliv na psychiku člověka a determinujícími charakter jeho chování. Za premeditaci lze tedy v nejobecnějším smyslu považovat promyšlenou myšlenkovou aktivitu pachatele, na

⁷³ ŽUKOV, Ilja, HOŘÁK, Jaromír, FISHER, Slavomil, PTÁČEK, Radek. *Zločiny v afektu-forenzní vyhodnocení – právní komentář*. Česko-slovenská psychiatrie. 2011, 107 (3). s. 172-178.

⁷⁴ HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 137-139. ISBN 978-80-87146-48-4.

⁷⁵ Tamtéž.

rozdíl od afektu jako náhlého a často nekontrolovaného hnutí mysli. V rámci této myšlenkové aktivity dochází u pachatele k porovnání různých situací a hodnocení výhod a nevýhod případného spáchání trestného činu. Hlavní roli zde však hrají touhy a potřeby pachatele a na ně navazující motivace dopustit se určitého jednání, či nikoliv.⁷⁶

Termín motivace má svůj původ v latinském slově *movere* - hýbat.⁷⁷ Právě při rozhodování osoby dochází k vzájemné konkurenci cílů a potřeb a střetu protichůdných motivací k určitému jednání. Jakým směrem se bude ubírat následné jednání osoby přitom závisí na vyhodnocení rozdílných motivací a cílů, které je ovlivňováno zejména inteligencí, osobnostními rysy, ale i aktuálním psychickým a fyzickým rozpoložením osoby.⁷⁸

Pachatel trestného činu vraždy s rozmyslem nebo po předchozím uvážení si musí být vědom, že svým jednáním může způsobit usmrcení jiné osoby a s tímto následkem musí být minimálně srozuměný ve smyslu § 15 TZ. V souvislosti s premeditací však bude dominovat přímý úmysl, kdy pachatel touží po smrtelném vyústění svého jednání. Premeditaci je proto nutné brát v potaz jako okolnost, která se navazuje na úmyslné zavinění a činí tento typ zavinění ještě mnohem více závažným. Jednání pachatele je totiž mnohem více promyšlené a racionální, kdy pachatel mohl zvážit veškeré faktory a konotace svého jednání, a i přes toto zhodnocení situace se vraždy dopustil. Premeditaci nelze považovat za zvláštní druh úmyslu, jelikož se jedná o myšlenkovou činnost směřující k určitému rozhodnutí, ale základ úmyslného zavinění v ní však najít lze. Mezi premeditací a úmyslem je velice blízký vztah, ovšem premeditace na rozdíl od úmyslu stojí mimo vlastní skutkovou podstatu vraždy. Je tedy jasné, že premeditace se může vázat jak k úmyslu přímému, tak i nepřímému.⁷⁹

„Vůle pachatele, která z procesu premeditace vzešla, nemusí být nutně zaměřena na výsledek, či být provázena jistotou, že pachatel svým jednáním takový následek způsobí.“⁸⁰

Taková vůle v sobě může zahrnovat jak chtění smrti jiné osoby, tak i srozumění s tím, že ke smrti může dojít. Typickým příkladem je situace, kdy pachatel ve snaze získat finanční obnos

⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1466. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁷⁷ PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2003. s. 386. 80-200-1086-6.

⁷⁸ HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 139-141. ISBN 978-80-87146-48-4.

⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1466-1467. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁸⁰ JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnické dny*, 2009. s. 74. ISBN 978-80-87212-21-9.

z pojistného plnění založí požár svého domu, který však v posledním patře obývá invalidní osoba. Pachatel je srozuměn s tím, že osoba se pravděpodobně z domu včas nedostane a uhoří.⁸¹

Premeditace spadá pod vnitřní stránku trestného činu. Jedná se o výhradně psychickou činnost osoby, kterou není možné rozpoznat smysly, ale lze ji dovodit ze specifických objektivních okolností. Problematičnost takového zjištění, které často bývá postaveno na nejasných základech, je však často terčem kritiků premeditace, jakožto kvalifikačního znaku. Francouzská a německá právní věda, které měly a stále mají velký vliv na české právní prostředí, se zejména v minulém století hojně zabývaly problémem dokazování premeditace. Vycházely přitom zejména ze slovních vyjádření pachatele, dále ze způsobu, jakým byla vedena přípravná jednání pachatele a proveden vlastní trestný čin a v neposlední řadě také z jednání pachatele poté, co se dopustil trestného činu. Nejprůlehlavější a nejspolehlivější možností, jak určit, zda se jedná o vraždu prostou nebo premeditativní, je však vyloučení znaků ukazující na přítomnost premeditace. Zcela jisté stanovení premeditace však vyžaduje maximální důraz na procesní dokazování, ale také na soudní hodnocení veškerých důkazů.⁸²

3.3.2. Rozmysl

Rozmysl a stejně tak předchozí uvážení řadíme mezi okolnosti, které definují kvalitu rozhodování určitého pachatele.⁸³ Definice pojmu rozmysl není zakotvena v trestním zákoníku, a proto jeho výklad může být poměrně problematický. Spáchání vraždy s rozmyslem je protipólem náhlého hnutí mysli, může se jednat o velice krátké zhodnocení okolností, při němž pachatel jedná uváženě, ovšem nikoli po předchozím uvážení.⁸⁴

Rozmysl představuje méně významný stupeň rozumové kontroly pachatele nad svým jednáním než předchozí uvážení. Rozmysl je tedy méně intenzivní a závažnou formou premeditace. V případě rozmyslu lze hovořit o kvalifikované úvaze, jelikož rozmysl nemůže být ztotožňován se základní úvahou, která je typická pro každého přičetného pachatele trestného činu. Přítomnost rozmyslu u pachatele vylučuje dlouhodobější plánovitost, kdy pachatel zpravidla vybírá z několika způsobů, kterými by mohl útok provést, a nakonec si jednu možnost zvolí,

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1467. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁸² HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. 2011, s. 178-182. ISBN 978-80-87146-48-4.

⁸³ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. s. 556. ISBN 978-80-7552-358-7.

⁸⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., § 140.

ale značí, že pachatel, byť i jen krátce racionálně vyhodnotil svou situaci a jeho další jednání ukazuje na určité uvážení.⁸⁵

Rozmysl tedy představuje myšlenkovou aktivitu, která probíhá bezprostředně, či s krátkou časovou prodlevou před spácháním trestného činu a která alespoň částečně protiprávní jednání doprovází. Pachatel se tedy rozhodne provést své rozhodnutí, které si předtím utvořil, rovněž je zcela nezbytné, aby proces rozhodování měl určitou kvalitu. Rozmysl ukazuje na to, že pachatel trestného činu zhodnotil pro a proti a vzal v potaz konsekvence svého jednání. Stejně jako u předchozího uvážení pachatel racionálně volí nástroje ke spáchání činu, ovšem tento výběr nástrojů k dosažení svého cíle nečiní výhledově, ale až během svého zavrženíhodného jednání. V případě vraždy prosté je jediným cílem pachatele zničení předmětu útoku, pachatel vůbec nepřemýšlí nad účelností svého jednání. U vraždy s rozmyslem si naopak pachatel vyhodnotil, že jediné účelné řešení jeho situace je zničení předmětu útoku.⁸⁶

V souladu s judikaturou ke spáchání trestného činu vraždy bude stačit pouze to, když pachatel zhodnotí klíčové okolnosti svého jednání, které svědčí pro spáchání zamýšleného trestného činu, či proti němu, vybere vhodné prostředky k jeho provedení a zváží rozhodné dopady svého jednání. U rozmyslu není vyžadováno, aby pachatel vzal předem v potaz všechny rozhodné okolnosti pro provedení činu, není nutné zejména přesné zvolení místa a doby provedení činu, či užití zbraně, případně jiného prostředku, který má směřovat k úspěšnému naplnění cíle. Rozmysl tedy nelze charakterizovat detailním uvážením zamýšleného jednání a nezahrnuje v sobě ani prvky plánování.⁸⁷

V případě pachatele trestného činu vraždy s rozmyslem není relevantní, zda byl rozmysl u pachatele přítomen po celou dobu jednání, ale postačí, pokud byl přítomen alespoň v části útoku, během kterého pachatel jednal zprvu v afektu, který ovšem následně ustoupil rozmyslu, přičemž je vyloučená současná existence afektu a rozmyslu na straně pachatele. Typickým příkladem je situace, kdy pachatel v afektu napadl jiného a způsobil mu poměrně výrazná zranění, která však dotyčného neohrožovala na životě. Po ukončení útoku pachatel nejprve ponechal svou oběť na pospas osudu a až po určité časové prodlevě se k ní vrátil a pokračoval v započatém jednání s cílem usmrtit svou oběť. Časová prodleva mezi prvním a druhým útokem

⁸⁵ VRÁBLOVÁ, Miroslava, VRTÍKOVÁ, Karin. *Právna politika vo vzťahu k ochrane života a zdravia a na ňu nadväzujúca legislatíva. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Praha: Leges, 2020. s. 107-108. ISBN 978-80-7502-515-9.

⁸⁶ JELÍNEK, Jirí. *O novém trestním zákoníku. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnické dny*, 2009. s. 74-75. ISBN 978-80-87212-21-9.

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 02. 2013, sp. zn. 3 Tdo 193/2013.

představuje dostačenou možnost, aby si pachatel uvědomil následky svého jednání, to se ovšem nestalo a on se vrátil dokončit vražedný úmysl. Právě tento časový úsek tak představuje jasný důkaz o přítomnosti rozmyslu u pachatele.⁸⁸

Velice obdobný případ, který potvrzuje závěr, že afekt nemůže existovat současně s rozmyslem, nabízí také recentní judikatura. Pachatel se dostavil do bytu za svou družkou, která mu chtěla oznámit ukončení vztahu, přičemž pachatel dorazil zcela klidný a bez úmyslu svoji oběť usmrtit. Ovšem poté, co byl informován o ukončení intimního vztahu, se vydal do kuchyně a vybral si zde nůž s nejdelsí čepelí, který si zakryl pod oblečení tak, aby nebyl oběti viditelný. Po opakované výzvě k opuštění bytu, nejen že tuto výzvu neuposlechl, ale vtrhl do vedlejšího pokoje a svou, již bývalou družku, dvěma ranami nožem usmrtil.⁸⁹

V tomto případě však pachatel celé jednání neprovedl v afektu, a proto nelze jeho čin podřadit pod vraždu prostou. Pachatel se zcela jasně dostal do stavu afektu, jelikož oznámení rozchodu pro něj bylo zcela nečekané a nehodlal se s tím smířit. Ovšem po první výzvě k odchodu se odebral do kuchyně, kde si vybral zbraň. Již právě v tomto krátkém časovém úseku, kdy si pachatel vybral nůž, měl možnost zvážit důsledky svého jednání a rovněž s ohledem na ukrytí nože pod oblečení lze poukázat na určité uvážení s cílem svou oběť usmrtit. Na základě těchto skutečností je proto nutné jednání posoudit jako trestný čin vraždy s rozmyslem.⁹⁰

3.3.3. Předchozí uvážení

Druhou formou premeditace je předchozí uvážení. Předchozí uvážení se od rozmyslu odlišuje zejména výraznějším časovým odstupem a také vyšší intenzitou. Před spácháním vraždy typicky existuje delší časový úsek, během kterého dochází k vyhodnocení rozhodnutí, zda spáchat trestný čin, či nikoliv.⁹¹

V rámci tohoto časového úseku si pachatel promýšlí všechny relevantní okolnosti, zvolí vhodný prostředek ke spáchání trestného činu, a to ať už zbraň, nebo jiný prostředek, který je nejvhodnější k naplnění zamýšleného cíle a nejvíce znesnadňuje budoucí oběti možnou obranu. Pachatel si rovněž předem vytipuje místo a dobu, kdy svůj čin provede. S ohledem na všechny

⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 09. 2015, sp. zn. 8 Tdo 998/2015.

⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 01. 2021, sp. zn. 8 Tdo 1298/2020.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ VRÁBLOVÁ, Miroslava, VRTÍKOVÁ, Karin. *Právna politika vo vzťahu k ochrane života a zdravia a na ňu nadväzujúca legislativa. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Praha: Leges, 2020. s. 107-108. ISBN 978-80-7502-515-9.

tyto skutečnosti je možné konstatovat, že pro naplnění kvalifikačního znaku předchozího uvážení je nutné naplánování jednání.⁹²

Pachatel tedy typicky jedná podle předem stanoveného plánu a v tomto jednání již bývá nápadné stádium přípravy trestného činu.⁹³ Předchozí uvážení a rozmysl však jako kvalifikační znaky trestného činu nemohou existovat vedle sebe, jelikož předchozí uvážení v sobě obsahuje i to, co zahrnuje rozmysl, proto je vyloučeno ve výroku o vině jejich současné použití.⁹⁴

Plánované jednání pachatele však nemusí být promyšleno do nejdetailnějších maličností, ale bude stačit pouze rámcové vymezení okolností, které jsou nezbytné k provedení daného činu v pachatelově představě. Toto rámcové vymezení pak může být modifikováno v průběhu provedení trestného činu s ohledem na aktuální vývoj situace.⁹⁵

Předchozí uvážení však za určitých situací nutně nemusí znamenat důvod pro přísnější potrestání pachatele úmyslného usmrcení. Typickým příkladem by byla dlouhodobě surově týraná oběť, která by po předchozím uvážení úmyslně usmrtila útočníka, takové jednání není tak společensky škodlivé, a proto by zde bylo namíště použití privilegované skutkové podstaty, kterou je trestný čin zabití. Předchozí uvážení a též rozmysl svědčí pouze pachateli trestného činu a nemohou být automaticky shledány rovněž u spolupachatele, či účastníka.⁹⁶

Typickým příkladem předchozího uvážení bude situace, kdy se pachatel i přes dříve soudem vyslovený zákaz zdržovat se styku s manželkou a vstupu do vymezeného obydlí, rozhodl ji usmrtit tak, že vyčkával delší dobu na schodech zmíněného obydlí a v okamžiku, kdy manželka otevřela dveře, vtrhl dovnitř a několika ranami nožem do oblasti krku a hlavy ji usmrtil. Pachatel přišel navzdory dřívějšímu soudnímu zákazu do obydlí se zcela evidentním plánem usmrtit svou manželku a tento plán nakonec dokonal, a tím naplnil skutkovou podstatu trestného činu vraždy po předchozím uvážení.⁹⁷

Judikaturou byl také řešen velice zajímavý případ, kdy se pachatel pod vlivem alkoholu dopustil pokusu trestného činu vraždy po předchozím uvážení. Pachatel měl v restauraci potyčku s poškozeným, přičemž poté se odebral pro nůž a zhruba po dvaceti minutách se vrátil,

⁹² STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Nakladatelství Leges s.r.o., 2015. s. 66-67. ISBN 978-80-7502-069-7.

⁹³ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. s. 556. ISBN 978-80-7552-358-7.

⁹⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 07. 2012, sp. zn. 7 To 51/2012.

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2017, sp. zn. 4 Tdo 1316/2017.

⁹⁶ JELÍNEK, Jirí. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020. s. 212. ISBN 978-80-7502-395-7.

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 12. 2014, sp. zn. 4 Tdo 1573/2014.

pozoroval poškozeného a čekal na nejvhodnější okamžik k útoku. Poškozený se pouze díky své obraně a duchapřítomné pomoci ostatních hostů vyhnul téměř jisté smrti, je nutné poznamenat, že pachatel byl v této době pod silným vlivem alkoholu. Pachatel při své obhajobě před soudem namítal nenaplnění znaku předchozího uvážení, jelikož byl pod silným vlivem alkoholu, a tudíž ve stavu zmenšené přičetnosti a nadto se činu dopustil za přítomnosti hostů a personálu restaurace. Z těchto okolností bylo dle něj jasné, že nemohl jednat po předchozím uvážení, ale že se jedná o čin spáchaný v náhlém hnutí mysli, a proto by měl být kvalifikován jako pokus vraždy prosté. Ovšem v neprospěch pachatel hrál časový odstup, během kterého si odskočil pro nůž a poté v restauraci čekal na nejvhodnější příležitost k útoku. V této věci je však nutné poukázat na to, že rozdíl mezi vraždou prostou a vraždou premeditativní nemusí být nutně rozlišením mezi vraždami spáchanými v afektu a chladnokrevnými naplánovanými vraždami. Z pohledu kriminální psychologie je totiž většina násilných trestných činů páchána v afektu.⁹⁸

Tento případ je typickým příkladem situace, kdy pachatel jedná z potřeby vylít si svůj vztek na poškozeného a za jeho jednáním nelze spatřovat žádný rozumný důvod. Hlavním důvodem pro naplnění znaku předchozího uvážení je zejména časový úsek mezi pojetím úmyslu pachatele dopustit se trestného činu a jeho následným provedením, kdy měl pachatel poměrně dostatek času na zkrocení svých emocí, ale přesto od úmyslu zavraždit poškozeného neopustil. Podle převládajících názorů je i nepřičetný, či zmenšeně přičetný pachatel schopen pojmout úmysl, nebo se dopustit nedbalostního jednání, ovšem nepřičetný pachatel se však ani tímto zaviněním nemůže dopustit trestného činu. Rovněž tedy rozmysl a předchozí uvážení nelze předem vyloučit v důsledku nepřičetnosti pachatele, která byla vyvolána duševní poruchou, či návykovou látkou. Předchozí úvaha pachatele však nemusí být nikterak povšechná ani logická.

Podle soudní praxe navíc i nepřičetný pachatel zpravidla vyhodnocuje konkurující si pohnutky, prostředky, či další okolnosti, za kterých se trestného činu dopouští. Ani absence rozpoznávací, či ovládací schopnosti automaticky neznačí, že si pachatel své jednání neuvědomuje a vůbec jej neovládá. Z těchto skutečností vyplývá, že i silně podnapilý, avšak přičetný pachatel, dokáže zvážit pro a proti spáchaní trestného činu, vyhledat a vybrat si zbraň, či vyčkávat na svou oběť, což se v tomto případě také stalo a na základě těchto skutečností je nutné konstatovat, že pachatel jednal po předchozím uvážení.⁹⁹

⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2018, sp. zn. 8 Tdo 474/2018.

⁹⁹ Tamtéž.

3.4. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby

Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby jsou upraveny v § 140 odst. 3 TZ, který zní: „*Odnětím svobody na patnáct až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2*

a) na dvou nebo více osobách,

b) na těhotné ženě,

c) na dítěti mladším patnácti let,

d) na úřední osobě při výkonu nebo pro výkon její pravomoci,

e) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,

f) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,

g) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,

h) opětovně,

i) zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, nebo

j) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo ve snaze zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky.“

Katalog okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby byl rozšířen oproti zákonu č. 140/1961 Sb. o dvě okolnosti, konkrétně o písmena e) a g). Z dikce odstavce třetího také vyplývá, že je společný jak pro vraždu prostou, tak premeditativní. Z toho plyne, že pachatel vraždy prosté spáchané za některé z uvedených okolností bude potrestán stejně jako pachatel vraždy s rozmyslem nebo po předchozím uvážení za některé z vymezených okolností.¹⁰⁰

¹⁰⁰ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 539-540. ISBN 978-80-7502-120-5.

Vražda prostá či premeditativní spáchaná za přistoupení některé ze specifických kvalifikovaných okolností bývá také označována jako vražda za zvláště přitěžujících okolností.¹⁰¹

a) Vražda na dvou nebo více osobách

Trestný čin vraždy na dvou nebo více osobách musí být proveden jedním skutkem, a to na dvou nebo více osobách, přičemž přípustná je i možnost spáchání formou pokračování. V případě, kdy byl čin spáchán vícero skutky, došlo by k naplnění zvláště přitěžující okolnosti podle písmene h). Pachatel musí vědět o tom, že se chystá usmrtit dvě, či více osob, nebo být s touto skutečností alespoň srozuměn.¹⁰²

Pokud se pachateli, který má v úmyslu usmrtit dvě osoby jedním skutkem, povede usmrtit pouze jednu svou oběť a u druhé oběti dojde pouze k pokusu trestného činu, pak je nutné jednání pachatele kvalifikovat jako pokus trestného činu vraždy na dvou nebo více osobách, nikoliv jako dokonáný trestný čin vraždy podle odstavce 1, nebo 2. V případě, že by pachatel útočil na tři osoby, přičemž by dvě usmrtil a u třetí by mu útok nevyšel, tak by se jednalo o trestný čin vraždy na dvou nebo více osobách dílem dokonáný a dílem nedokonáný ve stádiu pokusu.¹⁰³

b) Vražda na těhotné ženě

Za těhotnou ženu se považuje žena od okamžiku uhnízdění oplodněného vajíčka v její děloze až do okamžiku, kdy lidský plod začne opouštět její tělo. V případě umělého oplodnění se za okamžik otěhotnění považuje rovněž zavedení oplodněného vajíčka do děložní sliznice. K naplnění této přitěžující okolnosti bude z hlediska zavinění stačit i nevědomá nedbalost.¹⁰⁴ Útok pachatele namířený vůči těhotné ženě nelze považovat za pokus trestného činu vraždy na dvou nebo více osobách, jelikož lidský plod nepoživá stejné výsady jako lidský život, je mu

¹⁰¹ CHMELÍK, Jan a kolektiv. *Trestní právo hmotné zvláštní část*. Praha: Linde, 2010. s. 37. ISBN 978-80-7201-820-8.

¹⁰² ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1469-1470. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁰³ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 8. 1999, sp. zn. 4 To 57/99.

¹⁰⁴ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1470. ISBN 978-80-7400-428-5.

poskytována ochrana nepřímo prostřednictvím těhotné ženy, a to přísnější trestností vraždy spáchané na těhotné ženě.¹⁰⁵

c) Vražda na dítěti mladším patnácti let

Termín dítě mladší patnácti let je nutné vykládat ve světle výkladových ustanovení v § 139 a § 126 TZ. Dítětem mladším patnácti let nemůže být dítě v den, kdy slaví své patnácté narozeniny. Za rozhodný okamžik je tedy nutné považovat den předcházející. Z hlediska zavinění k zvláště přitěžující okolnosti bude opět postačovat nevědomá nedbalost.¹⁰⁶

Judikatura nabízí velice zajímavý případ, kdy se pachatelka pokusila usmrtit své novorozené dítě, když ho bezprostředně po svém utajovaném porodu ukryla do krabice a nechala ho na pospas osudu. Pachatelka zde argumentovala velkým psychickým nátlakem, který na ni vyvíjel její druh, a tím, že těhotenství dlouhou dobu tajila a obávala se o zajištění péče o dítě. Jejím názoru ovšem odporuje, že se jednalo o její už páté dítě, přičemž v případě čtvrtého porodu byla podobná situace, ovšem pachatelka zvolila utajený porod a dítě ihned dala k adopci. Jednání pachatelky vykazovalo i určitou promyšlenost a racionalitu, z tohoto důvodu je nutné jednání pachatelky posoudit jako vraždu spáchanou na dítěti mladším patnácti let, a nikoliv jako trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou.¹⁰⁷

d) Vražda na úřední osobě při výkonu nebo pro výkon její pravomoci

Definici úřední osoby nabízí výkladové ustanovení § 127 TZ, kde je stanoven taxativní výčet úředních osob. Ovšem tyto osoby se považují za úřední osoby pouze, pokud plní úkoly státu, či společnosti a užívají k tomu svěřené pravomoci. Velice důležité je v tomto případě vymezení pojmu pravomoc, kterou se myslí oprávnění určitého orgánu vykonávat veřejnou moc a rozhodovat přímo, či zprostředkovaně o právech a povinnostech subjektů. Je nutné dodat, že subjekt je v podřízeném postavení a rozhodnutí orgán veřejné moci činí nezávisle na jeho vůli.¹⁰⁸

¹⁰⁵ KUCHTA, Josef a kolektiv. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck 2009. s. 8-9. ISBN 978-80-7400-047-8.

¹⁰⁶ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1470. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 02. 2018, sp. zn. 7 Tdo 165/2018.

¹⁰⁸ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1470-1471. ISBN 978-80-7400-428-5.

Za výkon pravomoci není možné automaticky považovat jakékoliv rozhodování o právech a povinnostech osob, pro pravomoc je nezbytné, aby vždy v sobě zahrnovala prvek moci a rozhodování.¹⁰⁹ Typickým příkladem by mohla být vražda policisty, který vyzval řidiče při silniční kontrole k předložení dokladů od vozidla, či úmyslné usmrcení soudního exekutora za podání exekučního návrhu.¹¹⁰

e) Vražda na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinností

Povinnosti svědka, znalce nebo tlumočnicka je nutné vykládat s ohledem na navazující ustanovení v § 346 a § 347 TZ. Typicky se tedy bude jednat o povinnosti svědka, znalce, nebo tlumočnicka například v řízení před soudem, před mezinárodním soudním orgánem, před státním zástupcem, či před policejním orgánem. Osobu svědka lze definovat jako osobu odlišnou od obviněného a účastníků řízení, která vnímala svými smysly okolnosti, které mohou být významné pro rozhodnutí. Ke spáchání tohoto trestného činu postačí i vzdálená souvislost s výkonem uvedené povinnosti.¹¹¹

Za znalce lze považovat osobu, která je přibrána v rámci trestního řízení za účelem objasnění skutečnosti důležité pro trestní řízení, k čemuž je potřeba specifických znalostí.¹¹² Tlumočnickem se rozumí osoba, která převádí sdělení z jednoho jazyka do druhého, zejména se bude jednat o různé písemnosti a procesní úkony, ale i osoba, která zprostředkovává komunikaci hluchoněmých nebo s hluchoslepu osobou.¹¹³ Znalec i tlumočnick jsou osoby, které jsou odlišné od procesních stran.¹¹⁴

f) Vražda na zdravotnickém pracovníkovi nebo obdobném pracovníkovi

Zdravotnickým pracovníkem se pro účely tohoto ustanovení bude rozumět zejména lékař, zubař, či farmaceut. Ustanovení se však týká rovněž i nelékařských pracovníků ve zdravotnictví, kteří poskytují pomoc lékařským pracovníkům, typicky zdravotní sestry,

¹⁰⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. 1. 1972, sp. zn. 4 To 47/71.

¹¹⁰ KUČHTA, Josef a kolektiv. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck 2009. s. 9. ISBN 978-80-7400-047-8.

¹¹¹ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1471-1473. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹¹² Srov. § 105 zákona č. 141/1961 Sb.

¹¹³ Srov. § 28 tamtéž.

¹¹⁴ KUČHTA, Josef a kolektiv. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck 2009. s. 9. ISBN 978-80-7400-047-8.

laboranti, ale do této kategorie bude spadat i například řidič sanitky. Uvedené osoby požívají ochrany při výkonu svého povolání, či zaměstnání bez ohledu na to, zda se tato činnost odehrává v zdravotnických zařízeních, či v terénu. Ochrana však nebude poskytována všem činnostem těchto osob, typicky se nevztahuje na přednáškovou a administrativní činnost. Pod pojem jiné osoby, která plnila obdobnou funkci lze zařadit zejména příslušníky hasičských sborů, ať už dobrovolných, tak profesionálních, dále záchranáře, příslušníky horské služby a plavčíky. Pod tuto kategorii nespádají policisté, kteří jsou považováni za úřední osoby.¹¹⁵

g) Vražda z rasových nebo národnostních důvodů nebo pro politické či náboženské přesvědčení

Toto ustanovení má své kořeny v Listině základních práv a svobod, kdy rozvíjí zejména článek první a třetí Listiny, které pojednávají o svobodě a rovnosti lidí a zajištění základních práv a svobod pro všechny bez ohledu na rasu, národnost, barvu pleti, příslušnost k etnické skupině, politické smýšlení, či náboženské vyznání. Rasa je pojem typicky využívaný v rámci biologie člověka. Rasou se rozumí poměrně velké skupiny lidí, které mají podobné dědičné fyzické znaky, vyvinuly se zejména vlivem geografických a biologických podmínek v původních geografických oblastech. Rozlišovány jsou tři základní rasy a to europoidní, mongoloidní a negroidní.¹¹⁶

Další pojmem souvisejícím s tímto ustanovením je etnikum, respektive etnická příslušnost. Tyto pojmy bývají velice často zaměňovány, ale existuje mezi nimi drobné odlišení. Za etnikum se označuje uskupení lidí, které spojuje stejná rasa, jazyk a také společná kultura. Na druhé straně etnická příslušnost je projev sounáležitosti jedince s etnickým uskupením. Dalším pojmem, který je nutno objasnit, je národnost. Teorie rozlišují národnost etnickou a politickou. Politická národnost je dána výhradně jako seskupení osob s určitou státní příslušností. Naproti tomu etnická národnost se do jisté míry překrývá s definicí etnika, tedy seskupením osob, které mají společný jazyk, rasu, kulturu, či historii.¹¹⁷

¹¹⁵ DRAŠTÍK, Antonín, DURDÍK, Tomáš, FREMR, Robert, RŮŽIČKA, Miroslav, SOTOLÁŘ, Alexander. *Trestní zákoník: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2.6. 2022]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336- 517X.

¹¹⁶ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. Praha: Nakladatelství Portál, 2010. s. 51-62. ISBN 978-80-7367-709-1.

¹¹⁷ Tamtéž.

Obecně opět platí ve smyslu článku 26 Listiny, že příslušnost k národnosti, či etnické menšině nesmí nikoho znevýhodňovat. Další pojmy, které je nutné s ohledem na toto ustanovení objasnit, jsou politické přesvědčení a vyznání. Politické přesvědčení má základ zejména v článku 20 Listiny, ve kterém je zakotvena svoboda zakládání politických stran a hnutí a rovněž důležitý je navazující článek 22 Listiny, který upravuje svobodnou soutěž politických stran a její ochranu. Vyznání lze chápat jako aktivní, či pasivní vztah k určitému druhu náboženství, přičemž existuje pestrá škála možných dělení náboženství, nejtypičtější je rozlišení na náboženství polyteistická a monoteistická. Za osobu bez vyznání se považuje jednotlivec, který informovaně popírá jakékoliv náboženství. V praxi se poměrně často vyskytují útoky, kdy pachatel vyvozuje příslušnost své oběti k určité národnosti, či etnické menšině zejména na základě barvy pleti. Z tohoto důvodu je postihován útok vedený ať už pro skutečnou, či domnělou příslušnost k určité národnosti, či etnické menšině.¹¹⁸

h) Vražda spáchaná opětovně

Nejlépe trestný čin vraždy spáchané opětovně popisuje judikatura. K opětovnému spáchání trestného činu vraždy bude stačit jakýkoliv případ opakování trestného činu vraždy tímž pachatelem, přičemž není významné, zda se u předchozího činu jednalo o pokus, či přípravu trestného činu. Přitom je lhostejné, zda pachatel byl již dříve za trestný čin vraždy pravomocně odsouzen, či potrestán, relevantní není ani to, jestli v případě předchozího odsouzení pachatele platí fikce neodsouzení. V potaz není brána ani doba, která uplynula od spáchání trestného činu, či od odsouzení pachatele za trestný čin.¹¹⁹ K naplnění znaku opětovného spáchání trestného činu vraždy nebude stačit situace, kdy je čin spáchán jedním pokračujícím trestným činem.¹²⁰

i) Vražda spáchaná zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem

Vražda spáchaná zvlášť surovým způsobem vykazuje znaky extrémní brutality, která se velmi výrazně vychyluje z běžného rámce u většiny těchto trestných činů. K naplnění tohoto kvalifikujícího znaku však není nutné, aby útok vyvolal u oběti rovněž zvýšenou trýzeň.¹²¹ Zvlášť surový způsob spáchání vraždy se vztahuje na násilí pachatele z hlediska vnějšího.

¹¹⁸ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1474-1476. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 6 Tdo 84/2011.

¹²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 10. 7. 1990, sp. zn. 3 To 20/90.

¹²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 1992, sp. zn. 7 To 62/91.

Typickým příkladem je jednání pachatele, který při svém vražedném útoku použil vícero nožů a rovněž při útoku svou oběť navrch rdousil. Naopak posmrtné rozřezání těla oběti nebude naplňovat tuto okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, jelikož k jejímu naplnění je klíčový způsob usmrcení oběti.¹²² Zvláště trýznivým způsobem se rozumí okolnosti spíše subjektivního charakteru, které podstatným způsobem zasahují do osobnosti oběti a způsobují jí duševní a fyzické útrapy. Typickým příkladem je situace, kdy pachatel několikrát velkou intenzitou bodl svou oběť, která se poté snažila utéct, ovšem pachatel jí útěk znemožnil a opět několika bodnými ranami dokončil svůj vražedný útok. Právě v době po prvním a před druhým útokem pachatele oběť prožívala značné psychické útrapy, a proto je zde naplněn znak zvláště trýznivého způsobu provedení, to však nevylučuje možnost naplnění znaku zvláště surového způsobu provedení, jelikož tyto znaky mohou být přítomny i současně.¹²³

Za trestný čin vraždy spáchané zvláště surovým nebo trýznivým způsobem lze rovněž považovat jednání, při kterém pachatel zasadil poškozenému celkem na dvacet ran sekáčkem na maso, ale poškozený přesto zemřel až několik dní po napadení. V rámci dokazování před soudy bylo zjištěno, že pachatelovy údery sekáčkem na maso byly vedeny extrémní intenzitou, a to zejména proti hlavě a horní části těla, o mimořádné intenzitě útoku svědčily i četné zlomeniny kostí. Během útoku poškozený dokonce upadl do bezvědomí, ale ani to pachatele neodradilo v dalším pokračování útoku.¹²⁴

Pachatel v podaném dovolání odmítal kvalifikaci svého jednání jako zvláště surového, či trýznivého zejména s ohledem na dočasné bezvědomí poškozeného, který tak během jeho útoku nemohl prožívat žádné útrapy a bolesti. Tuto argumentaci však Nejvyšší soud považoval za zcela absurdní a vyloučil, aby bezvědomí poškozeného během útoku bylo považováno za jakousi polehčující okolnost, která by měla ponížovat závažnost jednání, kterého se pachatel dopustil. Naopak ze způsobu provedení útoku a s ohledem na poměrně aktivní a částečně účinnou obranu poškozeného lze usuzovat, že se jednalo o útok, který se svou intenzitou a brutalitou podstatně vymyká z běžného rámce.¹²⁵

¹²² KUCHTA, Josef a kolektiv. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck 2009. s. 10. ISBN 978-80-7400-047-8.

¹²³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2005, sp. zn. 6 Tdo 90/2005.

¹²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2021, sp. zn. 3 Tdo 559/2021.

¹²⁵ Tamtéž.

j) Vražda ze zjištěných úmyslů nebo ze zavrženíhodné pohnutky

Pachatel se může dopustit trestného činu vraždy také s úmyslem získat pro sebe nebo pro jinou osobu určitý majetkový prospěch. S ohledem na formulaci toho znaku není nutné, aby k získání majetkového prospěchu vůbec došlo. Do této kategorie vražd budou spadat zejména vraždy, u kterých je cílem pachatele dopomoci si k majetku, ale i nájemné vraždy. Trestný čin vraždy lze spáchat také v úmyslu zakrýt jiný předchozí trestný čin.¹²⁶

Typicky se jedná o situaci, kdy pachatel po spáchání trestného činu zavraždí poškozenou osobu jakožto svědka svého předcházejícího činu v úmyslu zakrýt spáchání činu tak, aby předcházející trestný čin nebylo možné vůbec zjistit. Vraždu v tomto úmyslu však lze spáchat nejen vůči poškozenému předcházejícím trestným činem, ale i vůči náhodnému svědkovi, který by mohl pomoci při odhalení pachatele, či jeho identifikaci.¹²⁷

Další možností je spáchání vraždy ve snaze usnadnit jiný trestný čin, k tomuto typicky dochází v souvislosti s vytvářením ideálních podmínek k provedení jiného trestného činu, či k odstranění různých překážek znemožňujících dokonání trestného činu. Termínem jiná zavrženíhodná pohnutka se označuje pohnutka, která je v naprostém rozporu s morálními zásadami a svědčí o zvrhlosti, krutosti, či bezohlednosti pachatele. Pohnutka pachatele, která má původ v jeho určité duševní poruše, nemůže být automaticky považována za zavrženíhodnou.¹²⁸

Judikatura nabízí příklad zavrženíhodné pohnutky v případě vraždy stopařky, kdy stopařka nastoupila k pachateli do auta a ten jí činil sexuální návrhy, těm se stopařka snažila ubránit, ovšem pachatel jí nejprve několikrát udeřil již v autě a poté jí zavraždil zcela brutálním způsobem. U pachatele byly potvrzeny sklony k sadismu a zjevná bezohlednost vůči lidskému životu. V tomto případě bylo nutné kvalifikovat jednání pachatele jako vraždu spáchanou z jiné zavrženíhodné pohnutky.¹²⁹

¹²⁶ KUČHTA, Josef a kolektiv. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck 2009. s. 11. ISBN 978-80-7400-047-8.

¹²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 6. 2007, sp. zn. 8 Tdo 624/2007.

¹²⁸ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1478. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹²⁹ Usnesení Nejvyššího soud ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 7 Tdo 914/2010 (případ Keteňské vraždy).

4. Zabití

Trestný čin zabití je privilegovanou skutkovou podstatou úmyslného usmrcení, která se vyznačuje menší společenskou škodlivostí s přihlédnutím k motivu pachatele oproti trestnému činu vraždy. Za trestný čin zabití hrozí trest odnětí svobody od tří až do deseti let, z tohoto hlediska spadá pod kategorii zločinů. Jedná se o úmyslné usmrcení člověka, které bylo spácháno pod vlivem určitých specifických okolností na straně pachatele. Pachatel jednal v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli, či v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání oběti. Trestný čin zabití tak v sobě zahrnuje dva druhy privilegujících okolností, a to silné rozrušení z omluvitelného hnutí mysli a předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného, u kterého není třeba rozrušení.¹³⁰

V souvislosti se začleněním trestného činu zabití do trestního zákoníku vyvstalo mnoho debat, zejména ohledně rozdělení privilegujících znaků na dvě kategorie. V úvahu přicházely dva výklady tohoto ustanovení. První výklad pracuje s tím, že trestný čin zabití v zásadě postihuje pouze jednání spáchaná v afektu, kdy k úmyslnému usmrcení může dojít čistě v silném rozrušení bez zkoumání dalších podnětů, které měly za následek vyvolání takového stavu. Mezi další subvarianty patří vznik silného rozrušení ze strachu, zmatku, či úleku a silného rozrušení vyvolaného předchozím zavrženíhodným jednáním oběti. Zavrženíhodné jednání je v této koncepci bráno pouze za jednu z možností, která může způsobit silné rozrušení.¹³¹

Druhý výklad pracuje se dvěma samostatnými druhy privilegujících okolností, kdy na jedné straně stojí silné rozrušení z omluvitelného hnutí mysli a na druhé pak předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného, jedná se o dvě na sobě nezávislé privilegující okolnosti. V případě předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného pachatele do jisté míry ospravedlňuje to, že jeho jednání nastalo jako reakce na útok oběti, která se snažila významným způsobem narušit zájmy chráněné trestním zákonem. Na druhé straně silné rozrušení se vztahuje k aktuálnímu psychickému rozpoložení pachatele, které negativně působí na rozumovou, či volní složku jednání a zapříčiňuje tak nižší kontrolu jednání pachatele. Je možné konstatovat, že pojem provokace má poměrně blízký vztah k problematice nutné obrany, kdežto silné rozrušení bude blíže k problematice přičetnosti. V původním návrhu znění skutkové podstaty trestného činu zabití byla uvedena právě varianta, kdy je silné rozrušení vyvoláno také v důsledku předchozího

¹³⁰ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 534. ISBN 978-80-7502-120-5.

¹³¹ HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 209-213. ISBN 978-80-87146-48-4.

zavrženíhodného jednání poškozeného, ovšem následně došlo ke změně znění, kdy zákonodárce vymezil dvě kategorie, a to silné rozrušení z omluvitelného hnutí mysli a předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného. Zákonodárce tak odstoupil od myšlenky pojmout trestný čin zabití ryze jako afektdelikt.¹³²

Velice zajímavým problémem řešeným judikaturou je problematika usmrcení jiného jediným úderem a bez použití jakékoliv zbraně. Z hlediska biologických poznatků nelze rozporovat fakt, že za určité situace je možné jiného usmrtit jediným úderem pěstí do krku, zvláště pokud je útočník dobře fyzicky disponovaný. Při zkoumání úmyslu pachatele je však nutné v takovém případě posuzovat okolnosti jeho jednání s ještě větší pečlivostí.

Hlavním bodem zkoumání je to, zda pachatel mohl předpokládat s ohledem na své schopnosti a dispozice, že může, byť i jediným úderem usmrtit poškozeného a pokud by taková situace nastala, jestli by s ní byl minimálně srozuměn. Z hlediska naplnění subjektivní stránky trestného činu zabití tak může typicky být významný fakt, že útočník ovládá bojové sporty a má znalosti ohledně provádění smrtících úderů. Tato skutečnost však musí být bezpečně prokázána, nepostačí její pouhé konstatování.¹³³

V úpravě trestního zákoníku došlo k významnému posunu, kdy zákon č. 140/1961 Sb. byl založen pouze na odpovědnosti za výsledek, tedy za usmrcení a nezohledňoval žádné okolnosti, které pachatele k takovému jednání vedly. Mnohdy tak docházelo k situacím, kdy pachatel nájemné vraždy byl potrestán stejně jako pachatel, který jednal pod vlivem nyní již privilegovaných okolností.¹³⁴ Pachatel trestného činu zabití s ohledem na určitou pochopitelnost svého jednání tak není označován jako vrah.

4.1. Silné rozrušení z omluvitelného hnutí mysli

Je nutné zdůraznit, že silné rozrušení nepředstavuje klasické rozrušení, které se běžně vyskytuje téměř u všech pachatelů trestných činů.¹³⁵ Silné rozrušení má zřejmou defenzivní povahu a souvisí s reakcí pachatele na velice tíživou životní situaci, která je reakcí nepřiměřenou, ale

¹³² HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 209-213. ISBN 978-80-87146-48-4.

¹³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. 3 Tdo 1539/2011.

¹³⁴ CHMELÍK, Jan a kolektiv. *Trestní právo hmotné zvláštní část*. Praha: Linde, 2010. s. 38. ISBN 978-80-7201-820-8.

¹³⁵ JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnické dny*, 2009. s. 76-77. ISBN 978-80-87212-21-9.

z určitého hlediska pochopitelnou. Pochopitelnost se však týká tíživé situace, respektive duševního rozpoložení pachatele, ve kterém se nacházel, nikoliv vlastního skutku.¹³⁶

Silné rozrušení pachatele je specifický duševní stav, při kterém je na pachateli patrné, že je pod vlivem emocí, které mohou mít vliv na jeho další jednání a rovněž se projevují v průběhu provádění činu. Je lhostejné, zda má silné rozrušení původ v nervové nevyrovnanosti pachatele, či jeho duševní poruše, anebo silné rozrušení nastalo pouze v důsledku samotného strachu, úleku, či zmatku pachatele. Strach, úlek a zmatek je možné subsumovat pod obecný pojem omluvitelná hnutí mysli. Omluvitelná hnutí mysli se váží na vysoce intenzivní podněty a způsobují tak silné rozrušení. Nejde tedy pouze o silné emoce, ale o výrazné vygradované emotivní prožitky, které však nemají vliv na přičetnost, ovšem výrazně napomáhají ke ztrátě zábrán při jednání pachatele a rovněž přispívají k zúžení vědomí pachatele.¹³⁷

Strach lze definovat jako alespoň v určité míře důvodnou obavu o život vlastní, či jiných osob, případně obavu ze závažné újmy na zdraví, či jiné hrozící vážné újmy. Úlek a zmatek lze zařadit mezi zkratovité reakce, které se vyznačují ukvapeným a chaotickým jednáním, pachatel často neuváženě reaguje na neočekávaně vzniklou situaci. Pod omluvitelné hnutí mysli je možné zařadit typicky i zoufalství z neřešitelných osobních poměrů, ale i psychický stav, který je důsledkem fyziologických změn (ukrutná bolest, dehydratace).¹³⁸ Naopak za omluvitelné hnutí není možné považovat situaci, kdy si pachatel silné rozrušení vyvolal sám hněvem a vztekem v kombinaci s požitím alkoholických nápojů.¹³⁹

Za silné rozrušení rovněž nemůže být považována situace, kdy se pachatel do stavu silného rozrušení dostane sám v důsledku svého předchozího zavrženíhodného jednání. U pachatele, který se snaží uprchnout z místa spáchání trestného činu a napadne policistu, který mu stojí v cestě, není možné uvažovat o omluvitelném hnutí mysli.¹⁴⁰

Naproti tomu pod pojem omluvitelné hnutí mysli lze rovněž subsumovat žárlivost, ovšem pouze za podmínky, že mezi pachatelem a poškozeným existuje dostatečně silná emoční vazba. Emoční vazba musí být založena na úzkém, oboustranném a dlouhotrvajícím souznění mezi

¹³⁶ JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnícké dny*, 2009. s. 76-77. ISBN 978-80-87212-21-9.

¹³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 6 Tdo 1462/2014.

¹³⁸ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. s. 556-557. ISBN 978-80-7552-358-7.

¹³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 4 Tdo 1517/2010.

¹⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2011, sp. zn. 6 Tdo 1063/2011.

dvěma osobami, jednostranné city pachatele vůči oběti v takovém případě však stačit nebudou.¹⁴¹

Velice zajímavou otázkou je případná aplikace skutkové podstaty trestného činu zabití na případy společných sebevražd, kdy se dvě osoby pod vlivem závažných osobních potíží rozhodnou k sebevraždě, tím způsobem, že se usmrtí navzájem, ovšem jedna z nich přežije. V těchto případech je nezbytné pečlivě zkoumat skutečný úmysl a pohnutky pachatele a rovněž také objektivní okolnosti, které předcházely tomuto jednání, či jednání doprovázely.¹⁴²

Domnívám se, že v takovém případě by bylo možné jednání jedné z osob kvalifikovat jako trestný čin zabití, kdy je naplněna subjektivní stránka. Pachatel jednal v úmyslu přímém usmrtit vedle sebe také jiného, je irelevantní, že pachatel zvolí takový způsob usmrcení jiného, který má usmrtit i jeho samotného. Za privilegující okolnost lze v tomto případě považovat silné rozrušení vyvolané tíživými osobními poměry.

4.2. Předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného

Předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného je druhou privilegující okolností trestného činu zabití. Pachatel na základě specifické pohnutky úmyslně usmrtí svoji oběť, tuto pohnutku typicky představuje předchozí zlé chování oběti. Oběť tedy do jisté míry motivuje svým jednáním pachatele ke spáchání trestného činu, respektive pachatele k činu vyprovokuje.¹⁴³

Předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného se také proto označuje jako provokace. Obecně lze konstatovat, že mezi úmyslným usmrcením a předchozím jednáním oběti téměř vždy existuje určité spojení. Situace, která postupně vyústí až k úmyslnému usmrcení, se chlubí velikou různorodostí s tím, že v konkrétních případech má oběť různý díl odpovědnosti za vznik takového konfliktu. Jednání oběti před vlastním trestným činem lze charakterizovat pojmem provokace, právě provokace může být brána v potaz při posuzování trestného činu pachatele a případně odůvodňovat mírnější sankce uvalené na pachatele. Svůj podíl na vyústění

¹⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2012, sp. zn. 5 Tdo 932/2012.

¹⁴² HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 207-208. ISBN 978-80-87146-48-4.

¹⁴³ KUČHTA, Josef a kolektiv. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck 2009. s. 18. ISBN 978-80-7400-047-8.

konfliktu mezi pachatelem a obětí až v úmyslné usmrcení tak nese z morálního hlediska také částečně oběť'.¹⁴⁴

Provokace může vymezovat dva rozdílné typy situací, které předcházejí spáchání trestného činu. V prvním typu jsou v podstatě obrácené role oběti a pachatele, kdy zlé jednání vychází téměř výhradně ze strany budoucí oběti. Zásadní převaha je na straně budoucí oběti, na níž je pachatel určitým způsobem závislý. Pachatel je typicky obětí dlouhodobě ponižován, či vydírán a oběť v podstatě sama vyzývá pachatele ke spáchání trestného činu. Následně dojde k situaci, kdy u pachatele dojde k nakumulování negativních emocí a oběti vrátí její předchozí zlé jednání. Druhý typ je charakterizován vyrovnaným postavením obou stran, kdy oběť svým jednáním vyvolá následné jednání pachatele, které je důsledkem momentální absence sebekontroly. Tato situace se více přibližuje významu slova provokovat v běžném smyslu.¹⁴⁵

K naplnění tohoto znaku tak není nutné vyžadovat silné rozrušení pachatele, ovšem je potřebné, aby závažnost provokujícího chování oběti korespondovala s významem objektu, který je chráněn prostřednictvím skutkové podstaty trestného činu zabití, tedy s lidským životem.¹⁴⁶

„Zavrženíhodným jednáním je třeba rozumět takové vědomé a úmyslné jednání poškozeného, které je z hlediska etických měřítek společnosti mimořádně zlé, zraňující a pro druhé ponižující nebo hrozí jim způsobit závažnou újmu na jejich právech. Může se jednat o závažné útoky na lidský život, zdraví, svobodu a důstojnost. Mezi předchozím zavrženíhodným jednáním poškozeného a úmyslným usmrcením ze strany pachatele musí být dána příčinná souvislost.“¹⁴⁷

Za zavrženíhodné jednání není možné považovat slovní útoky, ale ani obvykle se vyskytující fyzické konfrontace, typicky ve formě pohlavku, strkanice, či jedné rány pěstí.¹⁴⁸

V souvislosti s problematikou provokace lze zmínit následující případ, který byl v poslední době řešen Nejvyšším soudem. Obviněný se zde domáhal, aby jeho jednání bylo kvalifikováno nikoliv jako trestný čin ublížení na zdraví, ale trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky. Za omluvitelnou pohnutku jsou v daném případě považovány stejné okolnosti, které činí skutkovou podstatu trestného činu zabití privilegovanou vůči skutkové podstatě trestného činu vraždy. Obviněný nejprve svým automobilem agresivně předjel automobil poškozeného a následně mu zablokoval cestu. Poškozený však nezastavil a ve snaze vyhnout se případnému

¹⁴⁴ HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 87-89. ISBN 978-80-87146-48-4.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 8 Tdo 1115/2010.

¹⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 6 Tdo 693/2011.

¹⁴⁸ Tamtéž.

konfliktu, objel překážku v podobě zastaveného automobilu, obviněný byl však už v tomto okamžiku vybaven teleskopickým obuškem a stihl obuškem zasáhnout dveře automobilu. Následně obviněný pronásledoval poškozeného až k jeho domovu, kde poškozeného napadl teleskopickým obuškem, čímž mu způsobil zlomeninu nosu a drobné oděrky v obličeji, a nadto po ukončení útoku ještě odcizil z automobilu poškozeného palubní kameru. Obviněný ve své obhajobě poukazoval zejména na předchozí nebezpečné chování poškozeného v silničním provozu, které v něm vzbudilo důvodné obavy o bezpečnost nejenom jeho, ale také jeho těhotné přítelkyně, která s ním cestovala. Tyto skutečnosti tak podle obviněného představovaly omluvitelnou pohnutku v podobě předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, respektive provokace.¹⁴⁹

Za předchozí zavrženíhodné jednání lze považovat pouze takové jednání poškozeného, které je v zásadním rozporu s morálkou a dokládá sobeckost, bezohlednost a neúctu poškozeného k ostatním osobám, potažmo obecně uznávaným společenským hodnotám. Takovéto jednání musí působit na obviněného v okamžiku páchání činu a musí svými zraňujícími, či ponižujícími účinky podstatným způsobem ovlivnit chování pachatele. Za klíčové je vždy nutné považovat to, zda je jednání poškozeného způsobilé ovlivnit city, emoce, či běžné vnímání reality pachatele. V daném případě je však zcela vyloučeno, aby jednání poškozeného bylo chápáno jako provokace. Případná existence rizikové situace mající původ v dopravním provozu nemůže být posuzována jako předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného, jelikož při ní nedošlo ke zranění žádné ze zúčastněných osob ani k poškození dopravního prostředku a nemůže tedy ani do jisté míry dekriminalizovat následný útok obviněného na poškozeného, který byl veden zjevně nepřiměřeným způsobem. Nadto je nutné ještě podotknout, že útok obviněného nastal až v době, kdy poškozený se svým automobilem zaparkoval před domem, a tedy již žádným způsobem neohrožoval pachatele.¹⁵⁰

Tyto skutečnosti zcela evidentně svědčí o tom, že pachatel nejednal pod vlivem citové reakce na předchozí jednání poškozeného. V tomto případě šlo toliko o akt pomsty pachatele, čemuž nasvědčuje i následné odcizení palubní kamery z auta poškozeného, pravděpodobně ve snaze znemožnit rozklíčování celé předmětné dopravní situace a identifikaci osoby pachatele. Konfliktní situace vznikající v rámci dopravního provozu však v obecné rovině nepředstavují jednání, která jsou zjevně bezohledná, sobecká, nebo se zásadně přičítají dobrým mravům, byť subjektivně v konkrétním případě takto vnímána být mohou. V tomto případě tak rovněž

¹⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 11 Tdo 123/2022.

¹⁵⁰ Tamtéž.

pachatel nejednal ani pod emočním vlivem, jehož působení na mysl pachatele se u jednání z omluvitelné pohnutky předpokládá, a proto Nejvyšší soud nemohl jím předložené obhajobě vyhovět.¹⁵¹

¹⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 11 Tdo 123/2022.

5. Problematika úmyslných usmrcení v anglickém právu

Anglické právo obsahuje celou řadu odlišných aspektů od kontinentálního práva, kterým se řídí v zásadě celá kontinentální Evropa a rozdílnosti nejsou výjimkou ani v oblasti trestního práva, konkrétně pak v problematice úmyslných usmrcení. Nejzásadnější rozdíl spočívá v pramenech práva, kdy kontinentální právní systém klade důraz především na psané právo, které je obsaženo v právních předpisech různé právní síly. Na druhou stranu právní systém Anglie je založen především na obyčejovém právu, které se postupem času vyvíjelo a určité oblasti jsou doplněny psaným právem, které tak stále více nabývá na vlivu.

Common law však nadále zůstává hlavním zdrojem, ve kterém jsou obsaženy téměř všechny základní principy trestní odpovědnosti. Jedná se zejména o základní vymezení přičetnosti, dále pak toho, co je považováno za nutnou obranu, případně jinou okolnost vylučující protiprávnost, či problematiku účastenství na trestném činu. Tyto principy lze v zásadě aplikovat na všechny trestné činy.¹⁵²

V anglickém právním řádu je nutno rozlišit tři pojmy a to homicide, murder a manslaughter. Homicide je zastřešující pojem pro všechna úmyslná usmrcení, kdežto murder a manslaughter jsou označení pro vraždu potažmo zabití. Oba tyto trestné činy však mají společné určité prvky, ovšem zabití je dále rozlišováno na voluntary manslaughter a involuntary manslaughter. V případě voluntary manslaughter se jedná o usmrcení, která by bylo možné kvalifikovat jako vraždu, ovšem naskytly se zde určité polehčující okolnosti, které snižují společenskou škodlivost činu. Na druhé straně involuntary manslaughter je pojem vymezující zabití, u kterých není nutná existence povědomí o tom, že pachatel může svým jednáním usmrtit jiného, ovšem zaviněné jednání pachatele je dostatečné k tomu, aby mohly být splněny podmínky trestní odpovědnosti, pachatel zde nemá úmysl způsobit úmrtí jiného, ovšem k úmrtí dochází v důsledku nebezpečného či nezákonného jednání pachatele.¹⁵³

5.1. Murder

Anglický pojem murder, tedy vražda, má svůj původ již ve středověké Anglii, pojmem murder se vžil jako označení pro vraždu provedenou potají, či pro vraždu ze zálohy. Tento typ vraždy

¹⁵² CARD, Richard, CROSS, Rupert, JONES, Philip Asterley. *Criminal Law*. Eighteenth Edition. Oxford: Oxford University press, 2008. s.16. ISBN 978-0-19-923163-8.

¹⁵³ ASHWORTH, Andrew. *Principles of criminal law*. Third Edition. Oxford: Oxford University press, 1999. s. 267-268. ISBN 0-19-876557-6.

byl považován za mnohem závažnější a společensky škodlivější, než například vražda spáchaná na veřejném shromáždění, či v souboji, jelikož neznalost identity útočníka vyvolávala ve společnosti mnohem větší neklid, obavy a nejistotu. Toto je typické zejména pro období, kdy byla Anglie dobyta Normany. Původní obyvatelé jako součást svého odporu velmi hojně podnikali přepadení a útoky ze zálohy proti Normanům a Vilém Dobyvatel se tak rozhodl pro zavedení pokuty zvané murdrum, kterou byly sankcionovány anglické obce, pokud se na jejich území našel usmrčený Norman.¹⁵⁴

Obecně lze říci, že pro nastoupení důsledků trestní odpovědnosti je nutná přítomnost dvou klíčových prvků, první je actus reus, který spočívá v projevu vůle navenek, respektive v zakázaném jednání, které následně musí být útočnickovi prokázáno. Jedná se tedy o objektivní stránku trestného činu. Druhý prvek je označován jako mens rea a je jím označován stav mysli pachatele v době spáchání trestného činu. Celým anglickým trestním právem prostupuje zásada, kterou je možné volně přeložit tak, že samotné protiprávní jednání ještě nečiní osobu vinou, pokud není vinna i pachatelova mysl.¹⁵⁵

Pro shledání viny pachatele z úmyslného usmrcení je v anglickém právu nutné, aby byly pro trestní odpovědnost splněny všechny podmínky, které v konkrétním případě tvoří složky actus reus a mens rea. Stránku actus reus u úmyslných usmrcení tvoří vedle prvků, které jsou shodné jak pro kontinentální, tak angloamerický právní systém, rovněž prvky pro kontinentální právo netypické.

Zaprvé oběť musí být lidskou bytostí, jelikož úmyslné usmrcení je definováno jakožto zbavení lidského života jiné živé bytosti. V této oblasti se anglické právo poměrně výrazně odchyľuje od české právní úpravy, jelikož lidský plod nenabývá plný status člověka již během porodu, nýbrž až plně po konci celého porodního procesu, z tohoto hlediska je tedy nemožné, aby se typicky matka dopustila vraždy dítěte během porodu, jelikož zde nebude naplněno toto kritérium, nýbrž se s ohledem na přítomnost jedné ze specifických okolností uplatní pouze trestní odpovědnost za úmyslné zabití (voluntary manslaughter) a až do narození se zde bude uplatňovat jiná oblast práva, konkrétně ta, která upravuje ochranu lidského plodu.¹⁵⁶

¹⁵⁴ FENYK, Jaroslav a kol. *Pocťa Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2008. s. 36. ISBN 978-80-86920-25-2.

¹⁵⁵ CARD, Richard, CROSS, Rupert, JONES, Philip Asterley. *Criminal Law*. Eighteenth Edition. Oxford: Oxford University press, 2008. s. 39-40. ISBN 978-0-19-923163-8.

¹⁵⁶ SIMESTER, A. P., SULLIVAN, G. R. *Criminal Law Theory and Doctrine*. Third edition. Oxford: Hart Publishing, 2007. s. 352. ISBN 978-1-84113-705-6.

Typickým příkladem je situace, kdy pachatel zaútočil nožem na svou, v pokročilém stádiu, těhotnou přítelkyni. Žena musela s ohledem na zranění, která jí byla způsobena, absolvovat předčasný porod, dítě se skutečně narodilo, avšak po 121 dnech života zemřelo v důsledku plicní vady, ačkoliv bylo dítě pachatelovým útokem skutečně zasaženo, jeho zranění se poté zhojila a příčinou jeho smrti nebyl pachatelův útok. V tomto případě soud došel k závěru, že pachatel by mohl být shledán vinným z vraždy, či zabití dítěte pouze v případě, kdy by zranění bylo úmyslně způsobeno dítěti přímo v děloze matky, či matce, v jejíž děloze se dítě nachází za předpokladu, že se poté dítě narodí živé a nezávislé na matce a následně poté zemře, přičemž k jeho úmrtí významným způsobem nebo výlučně přispěla zranění způsobená v době, kdy se ještě nacházelo v děloze matky.¹⁵⁷

Soud stanovil, že plod je součástí těla matky a nepřísluší mu tak postavení lidské bytosti, a rovněž zranění způsobená plodu postavil na stejnou úroveň jako zranění způsobená přímo matce, přičemž soud vycházel z premisy, že plod a matka tvoří jedno tělo a plodu proto nemůže být přiznán status lidské bytosti. Soud následně došel ke konečnému závěru, kdy pachatel nemohl být shledán vinným za trestný čin vraždy, jelikož nedošlo k naplnění prvku mens rea, kdy pachatel zjevně nechtěl přímo usmrtit svým útokem plod, nýbrž primárně mířil proti své přítelkyni. V úvahu by tak v tomto případě připadala pouze odpovědnost za zabití.¹⁵⁸

Druhá složka má zejména historický kontext, kdy k usmrcení jiné lidské bytosti musí dojít během období královského míru (Queen's Peace). Tato podmínka vylučuje trestní odpovědnost za usmrcení nepřítele během války. Výjimka platí rovněž i pro případ usmrcení jiné osoby, která se angažovala v operacích proti státu. V souvislosti s koloniálním postavením Anglie často docházelo k různým vojenským operacím mimo území Anglie, na základě principu teritoriality obecně nebylo možné stíhat trestné činy mimo vlastní území státu, ovšem během 19. století byl přijat specifický právní předpis, který umožňoval souzení i potrestání pachatelů vražd spáchaných na území cizích států anglickými soudy.¹⁵⁹

V této souvislosti je nutné zmínit, že nestačí domnělá představa osoby, že ona sama je ve válce. Typickým příkladem byla situace, kdy došlo k brutální vraždě anglického vojáka, kterého si za svůj cíl vybrali dva radikální islamisté, kteří vraždu spáchali v přesvědčení, že bojují za dobrou věc a jejich hlavním cílem byla snaha upoutat svým činem pozornost. Oba islamisté byli

¹⁵⁷ Attorney General's Reference (No. 3 of 1994).

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ SIMESTER, A. P., SULLIVAN, G. R. *Criminal Law Theory and Doctrine*. Third edition. Oxford: Hart Publishing, 2007. s. 342. ISBN 978-1-84113-705-6.

presvědčení, že jsou vojáci ve válce a podle jejich argumentace bylo nutné dokázat, že nebyli ve válce s Anglií. Podmínka královského míru je však v tomto případě absolutně nepřipustná, jelikož se vztahuje výlučně k oběti, a nikoliv na osobu pachatele.¹⁶⁰

Subjektivní stránka trestného činu má označení *mens rea*, a právě ta od sebe rozlišuje jednotlivé skutkové podstaty v rámci úmyslných usmrcení. Na straně pachatele je nutná přítomnost malice *aforethought*, který do jisté míry zastřešuje úmysl na straně pachatele k protiprávnímu usmrcení jiné osoby, či protiprávnímu způsobení závažné újmy na zdraví. K naplnění malice *aforethought* však nepostačuje typicky ani zjevná bezohlednost k chráněným zájmům. Malice *aforethought* automaticky neznačí přítomnost zlé vůle, ani předchozího uvážení na straně pachatele. Z historického hlediska byly rozlišovány celkem tři druhy malice *aforethought*. Prvním druhem byl *express malice*, který začal být ve světle pozdější judikatury vykládán jako úmysl protiprávně jiného usmrtit a na druhé straně *implied malice*, který zahrnoval úmysl způsobit jinému vážnou újmu na zdraví.¹⁶¹

Speciálním druhem byl poté přenesený úmysl (*constructive malice*), který však byl zrušen přijetím právního předpisu *Homicide Act* v roce 1957. Důvod zrušení tohoto institutu spočíval zejména v přílišné tvrdosti důsledků, které z jednání zahrnutého tímto úmyslem mohly vzejít. Typickým případem byla situace, kdy se pachatel krádeže snažil uniknout zákonnému zadržení ze strany policejního příslušníka a strčil do něj a policista upadl nešťastně na kámen a následně zemřel. Na základě přeneseného úmyslu byl pachatel krádeže rovněž odpovědný za trestný čin vraždy, byť na jeho straně nebyl sebemenší úmysl policistu usmrtit, právě tento případ velice názorně demonstruje nutnost zrušení tohoto institutu.¹⁶²

V souvislosti s trestným činem se v anglickém právu vyskytovala rovněž velice zajímavá doktrína zvaná *Within a year and a day rule*. Toto pravidlo stanovovalo podmínku úmrtí oběti do jednoho roku od útoku pachatele, ovšem postupem času s rozvojem medicíny a s tím souvisejícím zvýšením kvality péče o pacienty začalo být toto pravidlo nevhodné, a proto bylo v roce 1996 zrušeno.¹⁶³

¹⁶⁰ Regina v Adebolajo & Anor [2014] EWCA Crim 2779.

¹⁶¹ CARD, Richard, CROSS, Rupert, JONES, Philip Asterley. *Criminal Law*. Eighteenth Edition. Oxford: Oxford University press, 2008. s. 254-255. ISBN 978-0-19-923163-8.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ FINCH, Emily, FAFINSKI, Stefan. *Criminal Law*. 3rd edition. Harlow: Pearson Education Limited, 2011. s. 88. ISBN 978-1-4082-3987-2.

5.2. Voluntary manslaughter

Voluntary manslaughter neboli úmyslné zabití má z hlediska stránky actus reus i mens rea stejné podmínky jako vražda, ovšem na rozdíl od vraždy se zde vyskytuje jedna ze čtyř zvláštních okolností, kterými jsou snížená odpovědnost (diminished responsibility), ztráta sebeovládání (loss of control), dohoda o společném odchodu ze světa (suicide pact) a rovněž sem za určitých okolností bývá řazena vražda novorozeného dítěte matkou (infanticide). V případě úspěšného naplnění některé z okolností dochází ke snížení společenské závažnosti i škodlivosti a pachatel tak není vinný z trestného činu vraždy, nýbrž pouze úmyslného zabití.¹⁶⁴

Vysvětlení toho, co znamená pojem diminished responsibility je v současném anglickém právu upraveno v právním předpisu zvaném Coroners and Justice Act, který navazuje na původní definici obsaženou ve starším Homicide Act. Obžalovaný musí prokázat, že v době, kdy se dopustil činu, který naplňuje skutkovou podstatu vraždy, trpěl určitou duševní poruchou, která vyplývá z řádně zjištěné lékařské diagnózy a významným způsobem snížila schopnost pachatele pochopit povahu svého jednání, učinit si o něm racionální úsudek, či způsobilost ovládnout své jednání. V neposlední řadě duševní porucha představuje hlavní impuls, na základě kterého se pachatel dopustil nezákonného jednání. Problematická je otázka úmyslného přivedení se do stavu vylučujícího přičetnost, samotné přivedení se do takového stavu bez dalšího nestačí, ovšem může nastat i situace, kdy vedle přivedení se do stavu nepřičetnosti existuje jiná prokazatelná porucha. V důsledku kombinace intoxikace a některé další duševní poruchy pak dochází ke spáchání trestného činu, v takovém případě není vyloučeno uplatnění institutu diminished responsibility.¹⁶⁵

Ztráta sebeovládání (loss of control) souvisí zejména s problematikou provokace. Pachatel zde nabyt úmyslu usmrtit jiného, ovšem jednal tak v náhlém emočním návalu v důsledku, kterého ztratil schopnost se ovládat. Tato polehčující okolnost prodělala dlouhý historický vývoj, zpočátku k naplnění této okolnosti byla nutnost přiměřené reakce na provokaci, tedy nebyly stanoveny žádné specifické podmínky kromě přiměřenosti. To se však s vývojem právního myšlení změnilo. Došlo ke změně obecného pravidla o dostatečnosti provokace a následně

¹⁶⁴ CROSS, Noel. *Criminal Law for Criminologists: Principles and Theory in Criminal Justice (1st ed.)*. London: Taylor & Francis Ltd., 2020. s. 150. ISBN 9781138606913.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 151.

přiměřené reakce na takové jednání a začalo se uplatňovat pravidlo důvodné reakce (reasonable man) na předchozí jednání.¹⁶⁶

Provokace byla poté zakotvena rovněž do psaného práva, konkrétně do Homicide Act, kde byla dále rozvinuta. V případě posuzování, zda byl pachatel vyprovokován, je nutné zkoumat, zda byla mezi provokací a následnou ztrátou kontroly pachatele nad sebou samým příčinná souvislost a také to, jestli by provokace v daném případě měla stejný vliv na rozumnou osobu a vyvolala by v ní stejnou reakci jako u pachatele (doktrína reasonable man).¹⁶⁷

Nejnovější změnu v oblasti provokace a následného usmrcení přinesl opět Coroners and Justice Act z roku 2009, který pozměnil dřívější definici provokace a zavedl nová kritéria, která musí být splněna. Prvním kritériem je nutnost, aby jednání, kterým se pachatel dopustil usmrcení jiné osoby, bylo důsledkem ztráty sebekontroly pachatele. Za druhé ztráta kontroly nad chováním pachatele musí mít určitý kvalifikovaný spínač, typickým spínačem může být zejména strach, či násilí, kterého se předtím pozdější oběť dopustila vůči budoucímu pachateli, či jiné osobě. Může se však ale také jednat o slova, nebo činy extrémně urážlivého charakteru, které jsou způsobilé vyvolat v pachateli oprávněný pocit velice závažné újmy. Posledním kritériem je modifikována úprava doktríny reasonable man, která říká, že v situaci pachatele by podobným nebo stejným způsobem reagovala osoba stejného věku i pohlaví mající běžnou úroveň schopností ovládnutí svého chování a tolerance chování jiných.¹⁶⁸

Dohoda o společném odchodu ze světa (suicide pact) je dohoda uzavřená mezi dvěma, či více osobami, jejímž obsahem je společné ukončení života všech zúčastněných osob. Pokud některá z osob přežije, nemůže být trestně odpovědná za vraždu, jelikož úmyslné usmrcení v zájmu naplnění dohody nelze kvalifikovat jako vraždu.¹⁶⁹

Infanticide neboli vražda novorozence matkou je trestný čin, který je spojen zejména se špatným psychickým stavem matky. Tento stav bývá obdobný stavu při depresi a je charakterizován úzkostmi, výkyvy nálad a rovněž obtížemi postarat se o dítě a vyvstává zde důvodný předpoklad, že matka může svému dítěti ublížit na zdraví, či ho dokonce usmrtit. Vraždu novorozence matkou upravuje Infanticide Act, který nabízí matce, alespoň

¹⁶⁶ CARD, Richard, CROSS, Rupert, JONES, Philip Asterley. *Criminal Law*. Eighteenth Edition. Oxford: Oxford University press, 2008. s. 267-268. ISBN 978-0-19-923163-8.

¹⁶⁷ ASHWORTH, Andrew. *Principles of criminal law*. Third Edition. Oxford: Oxford University press, 1999. s. 275. ISBN 0-19-876557-6.

¹⁶⁸ CROSS, Noel. *Criminal Law for Criminologists: Principles and Theory in Criminal Justice (1st ed.)*. London: Taylor & Francis Ltd., 2020. s. 152. ISBN 9781138606913.

¹⁶⁹ CARD, Richard, CROSS, Rupert, JONES, Philip Asterley. *Criminal Law*. Eighteenth Edition. Oxford: Oxford University press, 2008. s. 264-265. ISBN 978-0-19-923163-8.

částečnou ochranu předtím, aby byla plně odpovědna za vraždu. Pokud se prokáže, že stav mysli u matky je v nepořádku, nenastupuje zde odpovědnost za klasickou vraždu, ale za vraždu novorozeného dítěte matkou, která je pro pachatelku z hlediska trestu příznivější.¹⁷⁰

5.3. Involuntary manslaughter

Involuntary manslaughter neboli neúmyslné zabití je vedle úmyslného zabití další podkategorií zabití. Jedná se o případy usmrcení jiné osoby, avšak charakteristická je pro ně nepřítomnost úmyslu usmrtnit jinou osobu, či jí způsobit těžkou újmu na zdraví. Kategorie neúmyslných usmrcení zahrnuje poměrně velmi širokou škálu jednání, některá jednání jsou typická svou blízkostí ke skutkové podstatě vraždy, jiná naopak zcela postrádají zavinění a kdyby následkem nebylo úmrtí, nebylo by z nich ani možné vyvodit trestní odpovědnost. Neexistuje taxativní výčet jednání, která lze subsumovat pod kategorii involuntary manslaughter a je čistě v diskrečním oprávnění soudů, zda bude osoba shledána vinnou z tohoto trestného činu, či nikoliv.¹⁷¹

V rámci neúmyslného zabití bývají rozlišovány další tři typické případy, které lze podřadit do této kategorie. První případem je subjectively reckless manslaughter, což by bylo možné volně přeložit jako zabití v důsledku bezohlednosti. Pachatel v takovém případě musí předvídat možnost usmrcení, či způsobení vážného zranění osobě jako vysoce pravděpodobné, a přestože je řádně obeznámen se situací, tak se stejně dopustí nezákonného jednání.¹⁷²

Gross negligence manslaughter neboli zabití v důsledku hrubé nedbalosti. Pro tento případ neúmyslného zabití musí být splněno hned několik podmínek. Je nutné, aby existovala povinnost pachatele pečovat o oběť, či jiný obdobný vztah, tato povinnost péče o jiného musí být hrubým způsobem porušena a v neposlední řadě takové porušení musí být v příčinné souvislosti s úmrtím. Tento trestný čin je typický zejména pro oblast zdravotnictví. Názorným příkladem je situace, kdy lékař pracující jako anesteziolog připravoval dýchací přístroje při operaci pacienta. Na dýchacím přístroji se však vyskytla závada, čehož si ovšem anesteziolog nevšiml a nezjednal potřebnou nápravu, následkem toho byl zastaven přívod kyslíku a pacient

¹⁷⁰ EBTEHAJ, Fatemeh, HERRING, Jonathan, JOHNSON, Martin H., RICHARDS, Martin. *Birth Rites and Rights*. 1st edition. Oxford: Hart Publishing, 2011. s. 219-220. ISBN 978-1-84946-188-7.

¹⁷¹ SIMESTER, A. P., SULLIVAN, G. R. *Criminal Law Theory and Doctrine*. Third edition. Oxford: Hart Publishing, 2007. s. 372. ISBN 978-1-84113-705-6.

¹⁷² CROSS, Noel. *Criminal Law for Criminologists: Principles and Theory in Criminal Justice (1st ed.)*. London: Taylor & Francis Ltd., 2020. s. 154. ISBN 9781138606913.

následně na zástavu srdce zemřel. Přestože monitorovací přístroje krevního tlaku hlásily zvukovým upozorněním jeho dramatický pokles, lékař nepřekontroloval vlastní dýchací trubici, která byla nesprávně zapojena. Znaleckými posudky poté bylo konstatováno, že se jednalo o obzvláště hrubé porušení povinnosti a tento závěr rovněž potvrdila v řízení před soudem i porota.¹⁷³

Unlawful act manslaughter je posledním typovým příkladem z kategorie neúmyslných zabití. K jeho naplnění je zapotřebí splnit všechny čtyři stanovené podmínky. Zaprvé je nutné, aby se pachatel dopustil trestného činu, může se jednat o jakýkoliv trestný čin, který však nutně nemusí mít povahu násilného trestného činu. Pokud však osoba jedná za některé z okolností vylučující protiprávnost, pak se okolnost plně uplatní a následně nemůže být osoba shledána vinnou z trestného činu unlawful act manslaughter. Samozřejmostí je, že v důsledku nezákonného jednání pak následně musí dojít k úmrtí, což je stanoveno jako druhá podmínka. Není však nutné, aby nezákonné jednání směřovalo přímo proti oběti. Poslední podmínkou je objektivní nebezpečnost jednání pachatele. To, zda-li je jednání pachatele objektivně nebezpečné pro společnost, je ponecháno na rozhodnutí poroty v řízení před soudem. Před odsouzením pachatele za trestný čin unlawful act manslaughter musí být bezpečně prokázány všechny čtyři požadavky, které se pro každý případ posuzují individuálně.¹⁷⁴

¹⁷³ CARD, Richard, CROSS, Rupert, JONES, Philip Asterley. *Criminal Law*. Eighteenth Edition. Oxford: Oxford University press, 2008. s. 297. ISBN 978-0-19-923163-8.

¹⁷⁴ CROSS, Noel. *Criminal Law for Criminologists: Principles and Theory in Criminal Justice (1st ed.)*. London: Taylor & Francis Ltd., 2020. s. 154-155. ISBN 9781138606913.

6. Vymezení trestného činu vraždy a zabití vůči ostatním trestným činům proti životu

Do kategorie trestných činů proti životu nepatří pouze trestné činy vraždy a zabití, ale i další tři trestné činy, jejichž následkem je smrt jiné osoby. Tyto trestné činy existovaly již od samotných počátků lidské civilizace a dalo by se říci, že se v nejrůznějších historických dobách i částečně prolínaly a byly zaměňovány, případně mezi nimi nebylo nikterak rozlišováno a spadaly pod jednu zastřešující skutkovou podstatu. V rámci této jediné skutkové podstaty pak často docházelo k diferenciaci jednotlivých trestných činů, avšak pouze pro účely uložení trestu, respektive určení jeho výše.

6.1. Vražda novorozeného dítěte matkou

Tohoto trestného činu se může dopustit pouze matka, která se nachází ve stavu rozrušení vyvolaném porodem a úmyslně připraví při porodu, či v bezprostřední době po něm o život své novorozené dítě, přičemž za takovéto jednání jí lze uložit trest v rozmezí tří až osmi let. Obecně lze říci, že trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou není nejhojněji se vyskytujícím trestným činem proti životu. S tímto trestným činem jsou však velice často spojeny extrémně negativní a odsuzující reakce společnosti.

Skutková podstata tohoto trestného činu je privilegovanou skutkovou podstatou k trestnému činu vraždy a rovněž je k němu ve vztahu speciality. Vztah speciality je dovozován zejména z faktu, že na rozdíl od trestného činu vraždy tato skutková podstata neposkytuje ochranu lidskému životu jako takovému, nýbrž pouze životu novorozence. Předmětem útoku je tedy v daném případě novorozené dítě. Z tohoto hlediska je zásadní správně stanovit, zda se již v určitém případě jedná o narozené dítě, či zda jde stále o lidský plod, který by ochranu poskytovanou prostřednictvím této skutkové podstaty nepožíval. Lidský plod se považuje za novorozené dítě k okamžiku, kdy je alespoň částečně vypuzen z těla matky a způsobilý přežít mimo tělo matky.¹⁷⁵

K naplnění skutkové podstaty je nezbytná přítomnost fakultativních znaků skutkové podstaty, těmito znaky jsou rozrušení vyvolané v důsledku porodu a také nutnost, aby k usmrcení

¹⁷⁵ CYPRÍN, Štěpán. *Vražda novorozeného dítěte matkou* [online]. Právní prostor, 2019. [cit. 13.10.2022]. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/vrazda-novorozeneho-ditete-matkou>.

novorozeného dítěte došlo při porodu nebo v bezprostřední době po porodu. Tyto privilegující znaky tak představují další odlišnosti od trestného činu vraždy. Byť je současný trestní zákoník zejména co se týče problematiky úmyslných usmrcení velmi inovativní v porovnání s předešlou právní úpravou, tak se zákonodárce rozhodl ponechat skutkovou podstatu tohoto trestného činu v nezměněné podobě a s totožným pojmenováním. Ovšem s ohledem na přítomnost privilegujících znaků by bylo vhodné, aby obdobně jako u trestného činu zabití nebyla pachatelka označována jako vražedkyně.¹⁷⁶

V žádném případě však není možné směřovat příčetnost, jakožto obecný znak trestného činu a rozrušení vyvolané porodem, jelikož jejich předpoklady a relevance jsou pro naplnění podmínek trestní odpovědnosti zásadně odlišné. Do kvalifikovaného stavu rozrušení se proto může dostat i pachatelka, u které byla plně zachována schopnost ovládací a rozumová. Stav rozrušení je tedy obecně charakterizován jako sled negativních vnějších i vnitřních okolností v souvislosti s porodem, které ve svém konečném důsledku mohou způsobit vznik trestní odpovědnosti za trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou.¹⁷⁷

Nelze bez dalšího říci, že se každá matka během porodu dostane do zákonem předpokládaného rozrušení, tuto skutečnost je nutné zkoumat na základě znaleckých posudků, a to konkrétně z oblasti porodnictví a psychiatrie.¹⁷⁸

Do jisté míry problematické se může zdát vymezení toho, zda k usmrcení došlo v bezprostřední době po porodu. Rozrušení jen ve výjimečných případech přetrvává u matky déle než několik hodin, jelikož se po porodu zpravidla dostaví pocity únavy a následný spánek pak přispěje ke stabilizaci a opadnutí nervového vysílení. Obecně lze konstatovat, že vymezení bezprostřední doby po porodu je nutné navázat na přítomnost a trvání stavu rozrušení vzniklého v souvislosti s porodem.¹⁷⁹

Velice tenká hranice je pak mezi posouzením konkrétního případu jako trestného činu vraždy spáchaného na dítěti mladším patnácti let a trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou.

Judikaturou byl řešen poměrně specifický případ těhotné ženy, která však již od počátku svého těhotenství absolutně nestála o svého budoucího potomka a nejevila ani sebemenší zájem

¹⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1496-1497. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23.1.2019, sp. zn. 8 Tdo 1334/2018.

¹⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 2008, sp. zn. 8 Tdo 118/2008.

¹⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1497-1498. ISBN 978-80-7400-428-5.

nějakým způsobem své problémy vyřešit, nadto své těhotenství tajila i před svým přítelem a nejbližší rodinou. V okamžiku, kdy se u ní objevily porodní bolesti již byla očividně přesvědčena, že dítě usmrtí. Dítě v domácím prostředí porodila, načež jej následně zabalila do tašky a uložila do cestovního zavazadla, kde dítě zemřelo.¹⁸⁰

Pachatelka poté byla shledána vinnou z trestného činu vraždy spáchané s rozmyslem na dítěti mladším patnácti let, tato kvalifikace jejího jednání vycházela z množství provedených znaleckých posudků, jelikož nelze bez dalšího předpokládat, že porod mimo zdravotnické zařízení sám o sobě vyvolá u rodičky kvalifikovaný stav rozrušení. Tento stav musí mít přímý původ v samotném porodu a zcela zásadním způsobem oslabovat volní schopnosti a resistenci matky vůči nejrůznějším vnitřním i vnějším faktorům. Závěry znaleckých posudků však nepotvrdily existence tohoto stavu, a proto bylo na místě kvalifikovat jednání ženy jako trestný čin vraždy spáchané s rozmyslem na dítěti mladším patnácti let. Na přítomnost rozmyslu v tomto případě poukazovala zejména určitá chladnokrevnost a plánovitost činu.¹⁸¹

6.2. Usmrcení z nedbalosti

Trestný čin usmrcení z nedbalosti je zásadně odlišný od ostatních trestných činů, které spadají do skupiny trestných činů proti životu. Jak už samotný název vypovídá, k naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu postačuje již nedbalost a není tedy nutná přítomnost zavinění ve formě úmyslu. Toto se promítá zejména ve snížení trestní sazby v případě základní skutkové podstaty, ovšem v následujícím odstavci ustanovení § 143 TZ nalezneme další okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.

Stejně jako u ostatních trestných činů proti životu je objektem lidský život a objektivní stránka spočívá ve způsobení smrti. Právě smrt, jakožto následek, je tím hlavním kritériem, na základě kterého se trestný čin usmrcení z nedbalosti odlišuje od trestných činů těžkého ublížení na zdraví a ublížení na zdraví z nedbalosti. Stejně jako u trestných činů vraždy a zabití se jedná o nepravý omisivní delikt, který může být spáchán jak jednáním spočívajícím v konání, tak i jednáním spočívajícím v nekonání. Trestný čin usmrcení z nedbalosti je poměrně rozšířeným a vyskytuje se napříč nejrůznějšími společenskými situacemi, ke kterým může docházet v běžném životě. Typickými oblastmi, kde se lze setkat s tímto trestným činem je zejména

¹⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 8 Tdo 1135/2018.

¹⁸¹ Tamtéž.

oblast dopravního provozu, či oblast poskytování zdravotních služeb a zanedbání rodičovské odpovědnosti.¹⁸²

6.3. Účast na sebevraždě

Trestný čin účasti na sebevraždě je posledním trestným činem zařazeným do kategorie trestných činů proti životu. Skutkovou podstatu tohoto trestného činu naplní ten, kdo jakýmkoliv způsobem jinou osobu dožene, či svým jednáním dá podnět, anebo jí svým jednáním pomůže k sebevraždě, přičemž je nezbytné, aby došlo alespoň k pokusu sebevraždy. Kdo se dopustil takového jednání, může pak být potrestán trestem odnětí svobody až na dobu tří let, přísněji trestné je, pokud se pachatel dopustí tohoto trestného činu například na těhotné ženě, či osobě zdravotně postižené nebo dítěti mladším patnácti let. V základní skutkové podstatě se však jedná o přečin.¹⁸³

Sebevraždu je možné charakterizovat jako záměrné usmrcení sebe samého, z této definice nepřímo vyplývá, že pachatel nebude trestně odpovědný v případě, kdy si jiná osoba sama způsobí svou smrt nezaviněně. Objektivní stránka tohoto trestného činu je charakterizována buďto pohnutím, či pomocí k sebevraždě jiné osoby, přičemž tato osoba sama není trestně odpovědná. V tomto smyslu je proto osoba, která se dopustí činu, který má jinak formu návodu, či pomoci, postihována jako pachatel.¹⁸⁴

Typickým příkladem jednání, které by bylo možné subsumovat pod pomoc k sebevraždě je nepochybně zajištění dopravy osoby sebevraha do místa, kde hodlá svůj život ukončit, a rovněž jednání, které spočívá v obstarávání nejrůznějších prostředků ke zefektivnění a usnadnění odchodu ze světa.¹⁸⁵

Velmi zajímavou problematiku pak představuje zejména dohoda o společném vzájemném usmrcení více osob, kde často dochází k upozadění tohoto trestného činu a nastupuje odpovědnost za trestný čin vraždy. Typickým příkladem může být situace, kdy dcera dlouhodobě trpící duševními obtížemi přemluvila svou matku a po jejím naléhání matka svolila a podala své dceři mnohonásobně vyšší než doporučenou dávku medikamentů, což mělo za

¹⁸² ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. s. 559. ISBN 978-80-7552-358-7.

¹⁸³ Srov. § 144 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník.

¹⁸⁴ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 545-546. ISBN 978-80-7502-120-5.

¹⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2018, sp. zn. 6 Tdo 1370/2018.

následek uvedení do mráкотného stavu a nadto jí pořezala na obou rukou a na hrdle, čímž došlo k vykrvácení. Ten samý postup včetně pořezání na hrdle zopakovala poté matka na sobě, ovšem u ní tento proces nevyústil v odchod ze světa.¹⁸⁶

Jednání pachatelky bylo kvalifikováno jako trestný čin vraždy, jak soudem prvního stupně, tak i odvolacím soudem, ovšem pachatelka následně v dovolání namítala, aby její čin byl posouzen jako trestný čin účasti na sebevraždě. Dovolání však nebylo vyhověno, jelikož Nejvyšší soud se zde opřel o ustálenou praxi, dle níž je nutné jednání osoby, která způsobí smrt jiného na základě vzájemné dohody a poté přežije, posoudit jako trestný čin vraždy. Pachatelka v tomto případě nemohla naplnit skutkovou podstatu trestného činu účasti na sebevraždě, jelikož provedené jednání přesahovalo výrazným způsobem rámec jednání představující pomoc k sebevraždě. Pomoc k sebevraždě je nezbytné vykládat podle obecných ustanovení o pomoci, typicky půjde například o radu, utvrzování, obstarávání prostředků, proto jednání pachatelky spočívající v pořezání obou rukou a krku je nutné kvalifikovat jako trestný čin vraždy a odpovědnost pachatelky zde není dotčena ani tím, že ke svému jednání měla svolení své dcery.¹⁸⁷

¹⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2014, sp. zn. 3 Tdo 362/2014.

¹⁸⁷ Tamtéž.

7. Praktické případy

V této kapitole jsem se rozhodl detailně přiblížit a porovnat vybrané případy z praxe. K získání detailních poznatků jsem využil pomoci svého bratra, který provozuje advokátní kancelář a k jeho specializaci patří obhajoba v trestních věcech. Na základě této skutečnosti se mi naskytla možnost získat přístup ke kompletním advokátním spisům, což mi umožnilo detailní a komplexní poznání daných případů. Pro tuto kapitolu jsem si vybral ke srovnání a zamyšlení se případy z dvou různých oblastí, v prvním případě bych se chtěl zaměřit na otázku přičetnosti pachatele při spáchání trestného činu, jakožto základního předpokladu trestní odpovědnosti. K hlubší analýze jsem se ještě rozhodl vybrat si problematiku přípravy vraždy, která mi přišla poměrně zajímavá a netypická.

7.1. Přičetnost pachatele a některá další úskalí

Obecně lze říci, že pachatelem trestného činu může být jen a pouze osoba, která je přičetná. Přičetnost je zjišťována a posuzována výlučně v trestním řízení, a proto ji nelze zaměňovat se způsobilostí k právním úkonům podle občanského zákoníku. Dřívější právní úpravy definovaly nepřičetnost různými způsoby, ať už výčtem okolností, které mohly být jejím spouštěčem, či naopak negativně, tedy výčtem skutečností, které neměly vliv na přičetnost pachatele. Aktuální právní úprava vyžaduje ke stanovení nepřičetnosti pachatele naplnění tří kumulativních znaků. Prvním znakem je existence duševní choroby, pod tento pojem lze subsumovat různé duševní choroby (typicky schizofrenie, demence), či chorobné duševní stavy, ale i krátkodobé duševní poruchy, přičemž tato odchylka od běžného psychického stavu musí existovat v době provedení činu. V neposlední řadě je nutné, aby v důsledku duševní choroby došlo k absenci schopnosti rozpoznat protiprávnost svého konání, nebo schopnosti své jednání ovládnout.¹⁸⁸

V souvislosti s touto problematikou jsem se rozhodl blíže rozebrat dva případy, přičemž v jednom případě byla vražda dokonána a ve druhém případě zůstalo pouze u pokusu, které jsou si do jisté míry podobné z hlediska svého provedení, byť samotné pohnutky, které vedly ke spáchání činů byly odlišné a rovněž je zde patrné jasné vymezení podmínek, kdy se jedná o přičetného a kdy o nepřičetného pachatele.

¹⁸⁸ NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. s. 84-87. ISBN 978-80-7380-651-4.

V prvním případě se pachatel dopustil pokusu trestného činu vraždy. Pachatel v pozdních nočních hodinách nastoupil do tramvaje a zcela náhodně si vybral svou budoucí oběť, kterou poté později pronásledoval až k jejímu domovu, kde ji před vstupními dveřmi bez jakéhokoliv varování zezadu začal bodat nožem. Pachatel byl naštěstí při svém činu vyrušen a z místa činu utekl, ovšem téměř bezprostředně po svém činu byl zadržen.

Po zadržení byl na pachatele vypracován znalecký posudek z oboru psychiatrie a psychologie. Pachatel svůj trestný čin nepopíral, ale naopak se k němu přímo hlásil, přičemž jeho hlavní motivace spočívala ve snaze usmrtit nějakého příslušníka státní moci, specificky lékaře, či policistu, kteří byli podle jeho mínění odpovědní za jeho současnou zdravotní situaci. Pachatel dokonce plánoval vraždit v nemocničním zařízení, ovšem ke svému činu dle svých slov nesebral dostatek kuráže, a proto se rozhodl, že si provedení činu musí nejdříve vyzkoušet. Za tímto účelem jezdil celý večer v tramvaji a následně si vybral svou oběť, která se podle jeho názoru velmi podobala státní úřednici. Pachatel po svém zadržení svého činu velmi litoval a podle svých slov se chystal po provedení činu spáchat sebevraždu. V době spáchaní činu nebyl pachatel pod vlivem návykových látek, ovšem přiznal, že je občasným konzumentem pervitinu a čas od času alkoholu.¹⁸⁹

U pachatele bylo znaleckým posudkem stanoveno jeho podstatné ovlivnění každodenních aktivit, včetně jeho myšlení závažnou duševní chorobou, která podstatně deformovala jeho osobnost, konkrétně se jednalo o chronickou paranoidní schizofrenii, která vyvolala chorobnou motivaci, na základě které se následně dopustil uvedeného činu. Bylo bezpečně prokázáno, že pachatel byl v době spáchaní činu pod vlivem této duševní choroby a v jejím důsledku byly jeho rozpoznávací i ovládací schopnosti zcela evidentně vymizelé. Na základě této skutečnosti proto bylo nutné v daném případě zastavit trestní stíhání z důvodu nepřičetnosti pachatele a z toho plynoucího nedostatku trestní odpovědnosti. Z důvodu velmi velké nebezpečnosti pachatele a ochrany společnosti před jeho dalšími útoky byl pachatel umístěn do zabezpečovací detence.¹⁹⁰

Vzhledem k tomu, že se pachatel nepřivedl do stavu nepřičetnosti zaviněně vlivem návykových látek, nebylo možné v tomto případě uvažovat o případné kvalifikaci jednání jako trestného

¹⁸⁹ Usnesení o zastavení trestního stíhání Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 30. 11. 2012, sp. zn. 1 KZV 179/2012-64.

¹⁹⁰ Tamtéž.

činu opilství. Trestný čin opilství spočívá v tom, že se pachatel dopustí ve stavu nepřičetnosti činu jinak trestného.

V této souvislosti bych si dovolil zmínit malou odbočku k následujícímu případu. Pachatel zde pod poměrně výrazným vlivem alkoholu usmrtil svou družku, která sama byla také velice výrazně ovlivněna přítomností alkoholu. Pachatel se ve svém dovolání domáhal kvalifikace svého jednání jako trestného činu opilství, a nikoliv trestného činu vraždy. Pachatel ovšem nepředložil žádné podklady, kterými by prokázal svůj stav nepřičetnosti, byť bylo nepochybné, že byl skutečně návykovou látkou poměrně výrazně ovládn a přinejmenším jednal ve stavu zmenšené přičetnosti. Pro kvalifikaci zmíněného jednání jako trestného činu opilství je nezbytný stav nepřičetnosti, což ovšem nebylo prokázáno. S ohledem na to, že ovládací či rozpoznávací schopnost byla u pachatel pouze snižená, nikoliv absentující, nebylo možné v daném případě posoudit případ jako trestný čin opilství, ale jako trestný čin vraždy, jehož skutkovou podstatu svým jednáním pachatel naplnil. Pachatel rovněž argumentoval i výpadky paměti během provádění činu, ovšem ani tato okolnost sama o sobě nepostačuje pro konstatování nepřičetnosti pachatele.¹⁹¹

S ohledem na problematiku trestného činu opilství, v rámci kterého se pachatel dopustí činu jinak trestného vykazujícího znaky zvláště závažného zločinu vraždy je vždy nezbytné při určování konkrétní výměry trestu přihlídnout k trestní sazbě, respektive k horní hranici trestní sazby, která je stanovena pro příslušný kvazidelikt.¹⁹²

Následující případ se zejména z hlediska provedení do jisté míry shoduje s prvním případem, avšak okolnosti, za kterých došlo ke spáchání tohoto trestného činu jsou jiné. Pachatel se zde dopustil dokonání trestného činu vraždy, kdy celkem osmatřiceti ranami nožem usmrtil jiného muže. Jednalo se o muže, se kterým vedla vztah současná přítelkyně pachatele a hodlala jej kvůli němu opustit. V reakci na toto zjištění pachatel vložil do svého batohu kuchyňský nůž a vydal se vyříkat si celou situaci se svým sokem, ovšem zde došlo k rozepři a následnému fyzickému konfliktu. Poškozený během konfliktu vytáhl na pachatele plynovou pistoli a pokusil se vystřelit, ovšem k výstřelu z důvodu zaseknutí náboje nedošlo. Bylo bezpečně prokázáno, že ke snaze o výstřel došlo až po prvním bodnutí pachatele, a proto zde nebylo možné mluvit o jednání v nutné obraně. Za účelem zjištění psychického stavu pachatele byl vypracován znalecký posudek, který poukázal na určité nedostatky v osobnostních rysech pachatele,

¹⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2022, sp. zn. 8 Tdo 153/2022.

¹⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 10. 2013, sp. zn. 5 Tdo 818/2013.

zejména na labilitu, impulzivnost a přemíru agresivity, ovšem rozpoznávací i ovládací schopnosti pachatele byly v době spáchání trestného činu plně zachovány. S ohledem na tuto skutečnost není tedy možné hovořit o nepřičetnosti. Následně byl pachatel odsouzen za vraždu prostou, spáchanou zvláště surovým nebo trýznivým způsobem na dobu osmnácti let.¹⁹³

Odvolací soud poté na základě odvolání pachateli zmírnil trest z osmnácti let na let dvanáct, ovšem právní kvalifikaci soudu prvního stupně shledal za správnou.¹⁹⁴

V souvislosti s tímto případem bych si dovolil menší zamyšlení zejména nad právní kvalifikací tohoto případu jako vraždy prosté. Během dokazování bylo zjištěno, že pachatel se vydal na místo činu s nožem, který však běžně nenosil u sebe. Dle mého názoru by tato skutečnost mohla nasvědčovat na přítomnost rozmyslu u pachatele. V této souvislosti mi přijde poměrně zásadní to, že se pachatel na cestu na místo činu už předem vyzbrojil dlouhým nožem, který běžně nenosí u sebe a takovýto nůž je bezesporu dostatečně účinnou zbraní. Přítomnost rozmyslu dle mého názoru rovněž podporuje velice silný motiv na straně pachatele, který spatřuji zejména v delší dobu neopětované lásce.

Z těchto důvodů se mi jeví jako poměrně pravděpodobné, že pachatel již alespoň elementárně zvážil nejzásadnější okolnosti a důsledky svého jednání a byl přinejmenším srozuměn, že v rámci případného konfliktu, který mezi ním a poškozených byl téměř nevyhnutelný, může dojít i k usmrcení poškozeného, k čemuž si předem zvolil dlouhý nůž. Na druhou stranu je však nutné poznamenat, že se jedná v tomto případě spíše o mou vlastní úvahu, která je tak pouze jakýmsi zamyšlením nad právní kvalifikací daného případu v jiné prokázané skutkové situaci.

Naproti tomu je však potřeba vzít v úvahu argumentaci soudu, který vycházel ze situace, že myšlenka usmrtit jiného vznikla až jako následek nejprve slovní a poté fyzické rozepře mezi pachatelem a poškozeným. V takovém případě se tedy jako zcela správné jeví posouzení činu jako vraždy prosté, spáchané v afektu, která měla povahu zkratovitého, nikterak plánovaného a náhlého vnějšími podněty vyvolaného jednání.

Pro kvalifikaci případu jako vraždy prosté svědčí také fakt, že pachatel s tělem po provedení činu nikterak nemanipuloval a ani se ho nepokusil ukrýt. V tomto je v souladu s nejnovější judikaturou spatřován také jeden z rozdílů mezi vraždou prostou a premeditovanou. Prohledání těla poškozeného po jeho smrti z jakýkoliv důvodů, zejména pak ve snaze poškozeného ještě

¹⁹³ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 6. 2012, č. j. 1 T 5/2012-501.

¹⁹⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 8. 2012, sp. zn. 8 To 59/2012.

po smrti okrást, či odklizení těla ve snaze zahladit stopy a ztížit pátrání bezesporu ukazuje minimálně na přítomnost rozmyslu při páčání činu.¹⁹⁵

Zcela správně zde byla hned soudem prvního stupně vyloučena možnost kvalifikovat pachatelovo jednání jako trestný čin zabití. V žádném případě zde nedošlo ke splnění privilegujících podmínek, se kterými je spojena skutková podstata trestného činu zabití. Nebylo prokázáno, že by se před činem poškozený dopustil konkrétního zavrženíhodného jednání, kterým by poškozeného de facto vyprovokoval k jeho činu a mysl pachatele rovněž nebyla ovládána jakýmkoliv zákonem specifikovaným omluvitelným hnutím.

Obecně lze konstatovat, že po přijetí současného trestního zákoníku, kterým byla zavedena dichotomie úmyslných usmrcení, soudy nepříliš často volí právní kvalifikaci úmyslného usmrcení jako trestného činu zabití, jelikož je nutné právě naplnění specifických privilegujících důvodů uvedených ve skutkové podstatě. Tento poznatek podporuje fakt, že ke konci roku 2021 bylo ve výkonu trestu odnětí v České republice za spáchání trestného činu zabití celkem pouze pět osob.¹⁹⁶

V souvislosti s trestným činem zabití bych si velmi rád dovolil odbočku k ještě jednomu případu, který se stal v poměrně nedávné době. Poškozený se zde nejprve dostal do slovního a později i do fyzického konfliktu se synem pachatele, přičemž ten samotný konflikt svým jednáním vyprovokoval. Konflikt se odehrál v bytě pachatele, který se nejprve nepříliš významně snažil usmířit znesvářené strany a následně poté co konflikt ustal a poškozený se ubránil útoku pachatelova syna, mu pachatel uštědřil čtyři bodné rány směřující spíše do spodní části těla a dutiny břišní. Soud prvního stupně kvalifikoval případ jako pokus trestného činu zabití. Odvolací soud však rozhodl odlišně a překvalifikoval jednání pachatele na pokus vraždy prosté a tento závěr byl posléze posvěcen i Nejvyšším soudem. Pachatel se v dovolání domáhal, aby jeho čin byl posouzen jako pokus trestného činu zabití.¹⁹⁷

Argumentu pachatele, který tvrdil, že jednal v silném rozrušení v důsledku obavy o zdraví svého syna, a proto je tak na místě kvalifikovat jeho jednání jako trestný čin zabití nelze přisvědčit. Pachatel se činu dopustil až po skončení útoku svého syna na poškozeného, který se jeho útoku ubránil, přičemž se jednalo o adekvátním způsobem vedenou nutnou obranu, která

¹⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2022, sp. zn. 8 Tdo 435/2022.

¹⁹⁶ Srov. Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021, s. 128. Dostupné online zde: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>.

¹⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2022, sp. zn. 5 Tdo 424/2022.

nevykazovala znaky extenzivního ani intenzivního excesu, a proto jednání poškozeného bylo zcela v souladu s právem. Pachatel tedy v tomto daném případě svým následným jednáním podpořil původního útočníka. Obava o zdraví svého syna není způsobilá být v tomto případě privilegujícím důvodem pro posouzení pachatelova jednání jako trestného činu zabití. Obecně lze říci, že silné rozrušení musí mít původ v omluvitelném hnutí mysli, tedy pachatelův útok proti poškozenému by musel být veden omluvitelnými a emocemi ovládanými pohnutkami, které se jeví jako pochopitelné z pohledu třetí osoby.¹⁹⁸

Za výše popsané skutkové situace je tak dle mého názoru zcela zjevné, že pachatel nejednal v takzvaném ospravedlnitelném afektu, a proto je zcela na místě posoudit jeho jednání jako pokus trestného činu vraždy, nikoliv jako pokus trestného činu zabití.

7.2. Příprava vraždy

V této části bych se chtěl blíže zaměřit na poměrně specifický případ přípravy vraždy a na poměrně úzkou hranici mezi tím, zda se jedná pouze o myšlenku, respektive její projev spáchat trestný čin, či se již jedná o první vývojové stádium trestného činu, a to konkrétně o přípravu.

Pachatel v tomto případě podle znění obžaloby připravoval vraždu svých rodičů ve snaze získat v důsledku jejich smrti majetkový prospěch, který měl činit několik milionů korun. Jednání pachatele mělo spočívat ve snaze obstarat si od různých osob střelnou zbraň s tlumičem, přičemž dle výpovědí jemu blízkých osob měl rovněž již předem promyšlený kompletní plán, jakým provede usmrcení svých rodičů, a dokonce za tímto účelem již měl mít připravené vykopané hroby, kam uloží jejich těla po usmrcení. Tato skutečnost však nebyla bezpečně prokázána. Tento, podle popisu obžaloby chladnokrevný plán, sdělil svému blízkému příteli, kterému rovněž nabídl za pomoc při provedení činu finanční obnos ve výši milionu korun, s ohledem na tyto skutečnosti proto jeho přítel bezprostředně učinil oznámení o připravovaném činu.¹⁹⁹

Znalecký posudek, který byl vypracován na osobu pachatele stanovil, že pachatel v době předmětného jednání netrpěl žádnou duševní chorobou, která by vylučovala jeho rozpoznávací, či ovládací schopnost, a tudíž nelze mluvit o nepřičetnosti pachatele. U pachatele však byla konstatována vysoká impulzivnost jednání a již od útlého věku u něho byly pozorovány

¹⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2022, sp. zn. 5 Tdo 424/2022.

¹⁹⁹ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 26. 6. 2017, č. j. 1 T 9/2017.

příznaky abnormality, dnes nazvané jako syndrom ADHD. Pachatel rovněž potvrdil velice časté oddávání se požívání návykových látek, konkrétně byl poměrně častým konzumentem pervitinu. U pachatele proto byly pozorovány časté výkyvy nálad, a to zejména díky užívání drog v důsledku, čehož byly u pachatele pozorovány sklony k fantazírování a zlehčování některých skutečností.²⁰⁰

Obecně přípravu trestného činu lze definovat z pohledu trestního práva jako první významné stádium trestné činnosti směřující až k dokonání trestného činu. V této souvislosti je na místě zmínit zásadu, podle které není možné trestat pouze samotný úmysl spáchat trestný čin. Za přípravu trestného činu může být pachatel trestně odpovědný pouze v případě, že se jedná o zvláště závažný zločin a trestní zákoník trestnost přípravy příslušného trestného činu explicitně stanoví. Příprava ve smyslu trestního zákoníku spočívá v úmyslném vytváření podmínek, které později vedou ke spáchání zvláště závažného zločinu a trestní zákoník rovněž vymezuje, ovšem pouze demonstrativně, činnosti, které mohou být charakterizovány jako příprava, typickými příklady je zejména organizování, či právě obstarávání předmětů, kterými poté má být trestný čin spáchán.²⁰¹

Z přísně formálního hlediska je zde zcela nesporné, že takovéto jednání pachatele naplňuje kritéria přípravy trestného činu vraždy, a to konkrétně vraždy premeditované s cílem získat pro sebe majetkový prospěch, ovšem zejména s ohledem na fakt, že pachatel často požíval návykové látky a rovněž na pochybné prostředí, ve kterém se pohyboval soud prvního stupně přistoupil k mimořádnému snížení trestu pod dolní hranici trestní sazby a rovněž i s ohledem na závažnost přípravy odsoudil pachatele k trestu odnětí svobody v délce dvou let.²⁰²

Proti tomuto rozhodnutí podal jak státní zástupce, tak i pachatel odvolání. Státní zástupce považoval uložený trest za zcela neadekvátní a nepřiměřeně nízký, naopak pachatel se ve svém odvolání snažil vyzdvihnout zejména nedůvěryhodnost svědků, a rovněž zpochybňoval veškerou vážnost svého jednání, které dle jeho slov učinil pouze v žertu, který nebyl řádně pochopen, přičemž si ale byl plně vědom nevhodnosti takového jednání. Odvolací soud svým rozhodnutím konstatoval správné zjištění skutkového stavu a zvýšil trest odnětí svobody pro pachatele na dobu tří let.²⁰³

²⁰⁰ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 26. 6. 2017, č. j. 1 T 9/2017.

²⁰¹ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5.vydání. Praha: Leges, 2016. s. 285-286. ISBN 978-80-7502-120-5.

²⁰² Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 26. 6. 2017, č. j. 1 T 9/2017.

²⁰³ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. 7 To 120/2017.

V tomto případě pachateli uložený trest odvolacím soudem se mi jeví s ohledem na celou situaci jako možná až zbytečně přísný a za adekvátní bych považoval spíše trest uložený soudem prvního stupně, tento fakt bych si dovolil podepřít následujícími důvody. Byť bylo zjevně nepochybné, že pachatel určitým způsobem hovořil s osobami v obžalobě vyjmenovanými o likvidaci svých rodičů a snažil se o obstarání zbraně, tak k samotnému opatření nedošlo, tedy pachatel v době zadržení zbraň neměl fyzicky u sebe a je proto zřejmé, že pokud se pachatel dopustil obžalobou tvrzeného jednání, tak bylo ve velice raném stádiu, od kterého k dokonání trestného činu vedla ještě velice dlouhá cesta.

V této souvislosti mi přijde vhodné ve prospěch pachatele zmínit vcelku přílehlavé usnesení Nejvyššího soudu, které se právě vztahuje na relativně úzkou hranici mezi tím, co je pouze myšlenkou, případně projevem myšlenky spáchat trestný čin a jaká jednání je již možné charakterizovat jako přípravu trestného činu. Obecně je nutné zmínit, že zákonem zakotvené bariéry, které určují, od jakého momentu lze na určité jednání nahlížet jako na přípravu trestného činu nelze libovolně překračovat, či posouvat. Pokud pachatel vyslovil svůj úmysl spáchat trestný čin veřejně, nejedná se v konkrétním případě o přípravu trestného činu, pokud v návaznosti na pachatelem vyslovený úmysl nenásledují další dostatečně konkrétní kroky, ze kterých je možné vyvodit, že se jedná o přípravu k určitému trestnému činu.²⁰⁴

Odvolací soud se zde dle mého názoru nechal lehce unést samotnou osobou pachatele, která je do jisté míry velmi problematičtější a v minulosti již byl několikrát trestán, byť převážně za drobnější majetkovou trestnou činnost a dle mého názoru přespříliš vycházel ze svědecké výpovědi blízkého přítele pachatele, kterému měl celý svůj plán svěřit.

²⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2016, sp. zn. 3 Tdo 139/2016.

Závěr

Hlavním cílem mé práce bylo poskytnout komplexní rozbor právní úpravy trestného činu vraždy a zabití. Trestné činy vraždy a zabití patří mezi násilné trestné činy a z povahy objektu, který chrání, patří mezi nejzávažnější trestné činy. Byť se jedná o problematiku poměrně úzkou, prolínají se v ní téměř všechny instituty obecné části trestního práva hmotného. Rozlišení úmyslných usmrcení bylo nově zakotveno až přijetím trestního zákoníku, který nabyl účinnosti k 1. 1. 2010, byť od účinnosti uplynula již řada let, tak je tato problematika stále aktuální a ve světle judikatury soudů i poměrně dynamická.

V první kapitole jsem se věnoval historickému vývoji právní úpravy úmyslných usmrcení na našem území. Jsem si vědom, že hlubší zkoumání historického vývoje by samo o sobě mohlo být předmětem samostatné práce, proto jsem se snažil zaměřit na nejdůležitější právní předpisy, nejen novější datace, ale i ty starší, ve kterých byly položeny elementární základy pro další úpravy. V první části popisuji vývoj právní úpravy do konce 16. století, a to již od raného středověku, kde se nejprve zabývám právními památkami z dob Cyrila a Metoděje a poté pak Břetislavovými dekrety, a nakonec největší pozornost věnuji úpravě obsažené ve velice komplexní a propracované Koldínově kodifikaci městských práv. Druhá část pojednává o klíčových právních předpisech do konce 19. století, zmiňuji zde méně či více zdařilé právní předpisy, které byly platné na našem území a měly vliv na pozdější právní úpravu. Nejvíce se věnuji právním předpisům, které měly navazovat a rozvíjet *Constitutio Criminalis Theresiana*, tento právní předpis však byl již ve své době velice zaostalý, a proto spíše než o navázání, by bylo vhodné mluvit o překonání tohoto právního předpisu. V poslední části se věnuji cestě, která vedla až k přijetí současného trestního zákoníku a také dalším právním předpisům, které byly platné na našem území během 20. století a v neposlední řadě pak vystihnouti hlavních rozdílů v oblasti úmyslných usmrcení mezi současným trestním zákoníkem a jeho předchůdcem.

Druhá kapitola představuje znaky skutkových podstat trestného činu vraždy a zabití. Tato kapitola představuje pomyslné základní stavební kameny, na které poté navazují jednotlivé poznatky ve třetí a čtvrté kapitole. Přijetím zákona č. 40/2009 Sb. byla zavedena nová skutková podstata trestného činu zabití, který v předchozí právní úpravě nebyl nikterak vymezen. Trestný čin zabití byl do současného trestního zákoníku začleněn zejména z důvodu přílišné tvrdosti předchozí právní úpravy. Dalším důvodem pro zavedení dichotomie úmyslných usmrcení pak byla vcelku výrazná kritika odborné veřejnosti, která se snášela na předchozí právní úpravu.

Základním milníkem pro odlišení trestného činu zabití od vraždy je přítomnost zákonem vymezené privilegující okolnosti, kterou lze považovat za kvalifikovaný spouštěč jednání pachatele. Pachatel, který je shledán vinným z trestného činu zabití, tedy s ohledem na tyto do jisté míry ospravedlňující okolnosti, není označován jako vrah. Velký důraz jsem kladl na vymezení objektu, tedy lidského života, jelikož otázka začátku a konce lidského života a její zakotvení v právních úpravách bylo poměrně nekonzistentní. Poměrně dlouhou dobu byla diskuzím podrobena otázka, jestli již samotný lidský plod požívá subjektivní práva, konkrétně zejména právo na život a následně také od kterého okamžiku lidský plod toto právo případně nabývá. S touto problematikou se snažilo vypořádat hned několik mezinárodních smluv, ovšem tyto lidskoprávní instrumenty zpravidla pouze zakotvily právo na život jako takové, avšak již absentuje vymezení zásadního pojmu začátku lidského života. Z tohoto důvodu lze považovat za velice průlomové stanovisko Evropské komise k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. V tomto stanovisku došla Evropská komise k závěru, že lidský plod nemá právo na život a toto právo tak lze přiznat až narozením. S ohledem na osobu pachatele trestného činu jsem považoval za nutné zmínit a zaobírat se podmínkami, za kterých by mohla být právnická osoba trestně odpovědná za trestný čin ze skupiny úmyslných usmrcení. Trestné činy vraždy a zabití se řadí mezi úmyslné trestné činy, k naplnění skutkové podstaty postačí však i nepřímý úmysl. Pro naplnění objektivní stránky je nutné aktivní konání, ale je možné ji naplnit i jednáním omisivním.

Ve třetí kapitole se zabývám trestným činem vraždy, který je nejzávažnějším trestným činem obsaženým v trestním zákoníku. Vymezuji zde základní rozdíly mezi vraždou prostou a vraždou premeditovanou. V souvislosti s vraždou prostou považuji za nutné vysvětlit pojem afekt, který se často používá, ať už v souvislosti s vraždou prostou, tak zabitím. V rámci vraždy premeditované se rozlišují vražda spáchaná s rozmyslem a vražda spáchaná po předchozím uvážení, zde jsem se snažil o co možná největší zapojení judikatury, která je v této oblasti velice různorodá a objemná. Zákonné ustanovení zakotvující premeditovanou vraždu je pojato jako samostatná skutková podstata, nejde tedy o skutkovou podstatu základní, ale o kvalifikovanou. Skutková podstata vraždy premeditované zahrnuje skutkovou podstatu vraždy prosté, ke které poté následně přistupuje kvalifikační znak rozmyslu nebo předchozího uvážení. Rozmysl i předchozí uvážení je nutné podřadit pod okolnosti, které mají významný vliv na myšlenkovou aktivitu pachatele, respektive na jeho rozhodování. Trestní zákoník neposkytuje vymezení pojmů rozmyslu a předchozího uvážení. Tyto pojmy jsou tak vymezeny prostřednictvím judikatury. Rozmysl lze tedy charakterizovat jako méně významný stupeň racionální kontroly

pachatele nad svým jednáním v porovnání s předchozím uvážením. Rozmysl tak představuje méně intenzivní a závažnou formu premeditace. Předchozí uvážení se od rozmyslu liší především výraznějším časovým odstupem a také vyšší intenzitou. Před provedením činu typicky existuje delší časový úsek, během kterého u pachatele dochází ke zhodnocení situace a k přijetí rozhodnutí, zda spáchá trestný čin, či nikoliv. Lze tedy konstatovat, že k naplnění kvalifikačního znaku předchozího uvážení je nezbytné naplánování jednání. Mou snahou bylo zahrnout jak důležitá starší rozhodnutí soudů, tak i recentní názory zachycené v judikatuře soudů. S ohledem na tuto část jsem považoval za nutné zde doplnit rovněž historický vývoj pojmu premeditace. V neposlední řadě zde reflektuji okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, jedná se o případy, které svědčí o větší společenské závažnosti daného jednání, zavrženíhodné pohnutce, či je způsoben těžší následek.

Čtvrtá kapitola je věnována trestnému činu zabití, jedná se o privilegovanou skutkovou podstatu ve vztahu k trestnému činu vraždy. Pachatel trestného činu zabití je sankcionován trestem odnětí svobody od tří až do deseti let, z tohoto hlediska proto spadá do kategorie zločinů. Jedná se o úmyslné usmrcení člověka, které bylo spácháno pod vlivem určitých specifických okolností na straně pachatele. Základním znakem je přítomnost určité polehčující okolnosti, která snižuje společenskou závažnost jednání pachatele, který jiného usmrtil buď v silném rozrušení mysli, či v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání budoucí oběti, které bývá označováno jako provokace. Silné rozrušení mysli však nelze považovat za klasické rozrušení, které je obvykle přítomno téměř u všech pachatelů trestných činů. Silné rozrušení má souvislost zejména s reakcí pachatele na určitou tíživou životní situaci, která bezesporu představuje reakci nepřiměřenou, ale z určitého hlediska objektivně pochopitelnou. Pochopení však lze vztáhnout pouze na tíživou situaci, ve které se pachatel ocitl, případně na pachatelův duševní stav, nikoliv na vlastní skutek. Silné rozrušení pachatele lze charakterizovat jako specifický duševní stav, při kterém je na pachateli patrné, že je velmi výrazným způsobem ovládán emocemi a tyto emoce poté mají následně zcela zásadní vliv na pachatelovo další jednání a rovněž doprovází samotné provádění činu. Není nikterak podstatné, zda silné rozrušení vzniklo jako důsledek nervové nevyrovnanosti pachatele, či vyvstalo v souvislosti s duševní poruchou pachatele, anebo silné rozrušení nastalo v důsledku samotného strachu, úleku, či zmatku pachatele. Druhou privilegující okolností charakteristickou pro trestný čin zabití je předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného. Pohnutku pachatele, která jej vede k úmyslnému usmrcení jiné osoby představuje předchozí pro pachatele zraňující, či ponižující jednání oběti. Lze tedy říci, že oběť nese do jisté míry podíl na činu pachatele, zejména tím, že pachatele k činu svým jednáním

vyprovokuje. Z tohoto důvodu tak bývá předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného někdy také označováno jako provokace.

Pro pátou kapitolu jsem si vybral rozbor právní úpravy úmyslných usmrcení v anglickém právu. Anglické právo je obecně vystavěno na jiných základech než kontinentální právní systém, a ne jinak tomu je tomu i v oblasti trestního práva, kde dominuje zejména obyčejové právo, které je postupně doplňováno dílčími právními předpisy. Pro anglickou úpravu úmyslných usmrcení jsou příznačné tři pojmy, a to homicide, murder a manslaughter. Homicide představuje zastřešující označení pro všechna úmyslná usmrcení, kdežto na druhé straně pojmy murder a manslaughter označují vraždu potažmo zabití. Oba tyto trestné činy však mají stejně jako v tuzemské právní úpravě společné určité prvky, ovšem zabití je v rámci anglické právní úpravy dále diferencováno na voluntary manslaughter a involuntary manslaughter. Pojem voluntary manslaughter zahrnuje usmrcení, která by bylo možné kvalifikovat jako vraždu, ovšem naskytly se zde specifické privilegující okolnosti, které snižují společenskou škodlivost činu. Na druhé straně pojem involuntary manslaughter charakterizuje zabití, u kterých není nutná existence povědomí pachatele o tom, že svým konáním může usmrtit jiného. V tomto případě je ovšem zaviněné jednání pachatele naprosto dostatečné k tomu, aby mohly být naplněny podmínky trestní odpovědnosti, pachatel zde nemá v první řadě úmysl způsobit úmrtí jiného, ovšem následně k úmrtí dochází právě v důsledku nebezpečného či nezákonného jednání pachatele.

Obsahem šesté kapitoly bylo vymezení trestného činu vraždy a zabití od ostatních trestných činů, které jsou zařazeny do kategorie trestných činů proti životu, kdy základním znakem společným pro všechny zmíněné trestné činy je objekt. Jedná se o trestné činy vraždy novorozeného dítěte matkou, usmrcení z nedbalosti a účasti na sebevraždě. Trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou se může dopustit pouze matka, jakožto konkrétní subjekt trestného činu, která se ocitla ve stavu rozrušení vyvolaném porodem a úmyslně připraví při porodu, či v bezprostřední době po něm o život své novorozené dítě, přičemž toto jednání je sankcionováno trestem odnětí svobody v rozmezí tří až osmi let. Trestný čin usmrcení z nedbalosti je diametrálně odlišný od ostatních trestných činů, které náleží do skupiny trestných činů proti životu. Jak naznačuje již samotný název tohoto trestného činu k naplnění skutkové podstaty postačuje již zavinění ve formě nedbalosti. Posledním trestným činem rozebíraným v rámci této kapitoly je trestný čin účasti na sebevraždě. Skutková podstata zmíněného trestného činu je naplněna v případě, kdy pachatel jakýmkoliv způsobem dožene jiného k sebevraždě, či svým konáním dá impuls, anebo svým jednáním jinému k sebevraždě pomůže, přičemž je nezbytné, aby došlo alespoň k pokusu sebevraždy. Pro všechny tyto trestné

činy je typická shoda v objektu, což vyplývá právě i ze systematického zařazení do hlavy první zvláštní části trestního zákoníku, ovšem další obligatorní znaky skutkových podstat již vykazují jisté odlišnosti, které mi přišlo nezbytné vymežit.

Poslední kapitolu jsem zaměřil na konkrétní případy, u kterých jsem měl k dispozici kompletní spis a mohl jsem se tak detailněji seznámit se všemi učiněnými úkony, argumenty obžaloby, ale i obhajoby. Na základě těchto skutečností jsem provedl podrobnější rozbor vybraných případů a s ohledem na dostatečnost podkladů, které jsem měl k dispozici i zamýšlení se nad konkrétními rozhodnutími soudů v daných případech. S ohledem na to, že v oblasti úmyslných usmrcení se prolínají téměř všechny instituty obecné části trestního práva hmotného jsem si v první části této kapitoly vybral případy, u kterých je kladen důraz zejména na otázku přičetnosti pachatele při spáchání trestného činu, ale i na některé další aspekty. Ve druhé části jsem zvolil případ, který byl poměrně specifický a ve své době i poměrně medializován, a to zejména s ohledem na to, že se jednalo o přípravu vraždy vlastních rodičů.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

ADAMOVÁ, Karolina, SOUKUP, Ladislav. *Prameny k dějinám práva v českých zemích. 2. vydání.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-271-4.

ADAMOVÁ, Karolina. *Vybrané prameny k dějinám státu a práva v českých zemích a na Slovensku.* Plzeň. 1994. ISBN 80-7082-143-4.

ASHWORTH, Andrew. *Principles of criminal law.* Third Edition. Oxford: Oxford University press, 1999. ISBN 0-19-876557-6.

BÍLÝ, Jiří, Libor. *Právní dějiny na území České republiky.* Praha: Linde Praha, 2003. ISBN 80-7201-429-3.

BLÁHOVÁ, Ivana, BLAŽEK, Lukáš, KUKLÍK, Jan, ŠOUŠA, Jiří a kol. *Právnícká dvouletka. Rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století.* Praha: Auditorium, 2014 ISBN 978-80-87284-52-0.

CARD, Richard, CROSS, Rupert, JONES, Philip Asterley. *Criminal Law.* Eighteenth Edition. Oxford: Oxford University press, 2008. ISBN 978-0-19-923163-8.

CROSS, Noel. *Criminal Law for Criminologists: Principles and Theory in Criminal Justice (1st ed.).* London: Taylor & Francis Ltd., 2020. ISBN 9781138606913.

EBTEHAJ, Fatemeh, HERRING, Jonathan, JOHNSON, Martin H., RICHARDS, Martin. *Birth Rites and Rights.* 1st edition. Oxford: Hart Publishing, 2011. ISBN 978-1-84946-188-7.

FENYK, Jaroslav a kol. *Pocťa Dagmar Císařové k 75.narozeninám.* Praha: LexisNexis CZ, 2008. ISBN 978-80-86920-25-2.

FINCH, Emily, FAFINSKI, Stefan. *Criminal Law.* 3rd edition. Harlow: Pearson Education Limited, 2011. ISBN 978-1-4082-3987-2.

HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. ISBN 978-80-87146-48-4.

CHMELÍK, Jan a kolektiv. *Trestní právo hmotné zvláštní část.* Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-820-8.

JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnícké dny,* 2009. ISBN 978-80-87212-21-9.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - problémy a perspektivy.* Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-351-3.

JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-120-5.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-395-7.

KOUPIL, Ondřej, KOUPILOVÁ, Marcela, MALÝ, Karel, ŠOUŠA, Jiří, ŠOUŠA, Jiří ml., VOJTÍŠKOVÁ, Jana, WOITSCHOVÁ, Klára. *Prameny k dějinám trestního práva v období absolutismu*. Praha: Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-3775-4.

KUCHTA, Josef a kolektiv. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-047-8.

KUKLÍK, Jan a kol. *Dějiny československého práva 1945 - 1989*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-17-9.

MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Nakladatelství Orac, 1995. ISBN 80-85903-01-6.

MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4.

MALÝ, Karel. *Tři studie o trestním právu v českých zemích v 17. a první polovině 18. století*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3269-8.

NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4.

PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-468-8.

PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1086-6.

POLÁČKOVÁ ŠOLCOVÁ, Iva. *Emoce regulace a vývoj v průběhu života*. Praha: Grada Publishing, 2018. ISBN 978-80-247-5128-3.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. Praha: Nakladatelství Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-709-1.

SIMESTER, A. P., SULLIVAN, G. R. *Criminal Law Theory and Doctrine*. Third edition. Oxford: Hart Publishing, 2007. ISBN 978-1-84113-705-6.

SLAMĚNÍK, Ivan. *Emoce a interpersonální vztahy*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3311-1.

STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Nakladatelství Leges s.r.o., 2015. ISBN 978-80-7502-069-7.

ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.

ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel. *Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, s.r.o., 2015. ISBN 978-80-7418-248-8.

VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-257-8.

VRÁBLOVÁ, Miroslava, VRTÍKOVÁ, Karin. *Právna politika vo vzťahu k ochrane života a zdravia a na ňu nadväzujúca legislativa*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-515-9.

Seznam použitých internetových zdrojů

DRAŠTÍK, Antonín, DURDÍK, Tomáš, FREMR, Robert, RŮŽIČKA, Miroslav, SOTOLÁŘ, Alexander. *Trestní zákoník: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336- 517X.

ŘÍHOVÁ, Karin. *Momentum nativitatis z pohledu trestního práva* [online]. Právní prostor, 2019. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/momentum-nativitatis-z-pohledu-trestniho-prava>.

ZAORALOVÁ, Petra. *Může nemocnice vraždit* [online]. Právní prostor, 2019. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/muze-nemocnice-vrazdit-zamysleni-nad-pripravovanou-novelou-zakona-o-trestni-odpo-vednosti-pravnickych-osob>.

CYPRÍN, Štěpán. *Vražda novorozeného dítěte matkou* [online]. Právní prostor, 2019. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/vrazda-novorozeneho-ditete-matkou>.

Články v odborných časopisech

MALÝ, Karel. Poznámky k obecné části zákoníku Marie Terezie Constitutio Criminalis Theresiana, právněhistorické studie. 2017. č. 47(1).

ŽUKOV, Ilja, HOŘÁK, Jaromír, FISHER, Slavomil, PTÁČEK, Radek. *Zločiny v afektu-forenzní vyhodnocení – právní komentář*. Česko - slovenská psychiatrie. 2011, 107 (3).

Seznam použitých tuzemských právních předpisů

Břetislavova dekreta online dostupné zde: <https://www.dejepis.com/dokument/bretislavovy-dekreta/>

Constitutio criminalis Josephina (Trestní zákoník Josefa I. z roku 1707)

Constitutio criminalis Theresiana (Trestní zákoník Marie Terezie z roku 1768)

Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně (Trestní zákoník Josefa II. z roku 1787)

Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803

Zákon č. 117/1852 ř. z, trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon)

Seznam použitých zahraničních právních předpisů

Homicide Act 1957

Coroners and Justice Act 2009

Infanticide Act 1938

Ostatní zdroje

Přípravné osnovy Trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového. Praha. 1926.

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb.

Usnesení o zastavení trestního stíhání Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 30.11.2012, sp. zn. 1 KZV 179/2012-64.

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021, s.128. Dostupné online zde: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>.

Seznam použité tuzemské judikatury

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. 1. 1972, sp. zn. 4 To 47/71.

Stanovisko Nejvyššího soudu č. Rt 16/86 zveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek NS.

Rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 10. 7. 1990, sp. zn. 3 To 20/90.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 1992, sp. zn. 7 To 62/91.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 106/97.

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 8. 1999, sp. zn. 4 To 57/99.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2005, sp. zn. 6 Tdo 90/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 6. 2007, sp. zn. 8 Tdo 624/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 2008, sp. zn. 8 Tdo 118/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 7 Tdo 914/2010 (případ Keteňské vraždy).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 8 Tdo 1115/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 4 Tdo 1517/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 6 Tdo 84/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 6 Tdo 693/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2011, sp. zn. 6 Tdo 1063/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. 3 Tdo 1539/2011.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 07. 2012, sp. zn. 7 To 51/2012.

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 6. 2012, č. j. 1 T 5/2012-501.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 8. 2012, sp. zn. 8 To 59/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2012, sp. zn. 5 Tdo 932/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 02. 2013, sp. zn. 3 Tdo 193/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 10. 2013, sp. zn. 5 Tdo 818/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2014, sp. zn. 3 Tdo 362/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 6 Tdo 1462/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 12. 2014, sp. zn. 4 Tdo 1573/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1576/2014-41.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 998/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2016, sp. zn. 3 Tdo 139/2016.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 26. 6. 2017, č. j. 1 T 9/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2017, sp. zn. 4 Tdo 1316/2017.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. 7 To 120/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 01. 2018, sp. zn. 8 Tdo 1447/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 02. 2018, sp. zn. 7 Tdo 165/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 8 Tdo 1135/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2018, sp. zn. 8 Tdo 913/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2018, sp. zn. 6 Tdo 1370/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23.1.2019, sp. zn. 8 Tdo 1334/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 07. 2019, sp. zn. 5 Tdo 1101/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2020, sp. zn. 4 Tdo 1160/2020.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 01. 2021, sp. zn. 8 Tdo 1298/2020.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2021, sp. zn. 3 Tdo 559/2021.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 11 Tdo 123/2022.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2022, sp. zn. 8 Tdo 153/2022.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2022, sp. zn. 5 Tdo 424/2022.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2022, sp. zn. 8 Tdo 435/2022.

Seznam použité zahraniční judikatury

Attorney General's Reference (No. 3 of 1994).

Regina v Adebolajo & Anor [2014] EWCA Crim 2779.

Abstrakt

Název práce: Trestný čin vraždy a zabití podle § 140, § 141 tr. zák.

Abstrakt:

Tato diplomová práce je zaměřena na trestné činy vraždy a zabití podle § 140 a § 141 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Trestné činy vraždy a zabití patří mezi nejzávažnější trestné činy proti životu a oba tyto trestné činy lze subsumovat pod zastřešující pojem úmyslná usmrcení. Cílem této diplomové práce je komplexní rozbor trestných činů vraždy a zabití, přičemž důraz je kladen zejména na demonstraci základních rozdílů mezi těmito trestnými činy a také na to, co činí trestný čin zabití privilegovanou skutkovou podstatou vůči trestnému činu vraždy. Další dílčím cílem této diplomové práce je krátká exkurze a porovnání odlišností mezi tuzemskou právní úpravou uvedených trestných činů a anglickou právní úpravou.

První část diplomové práce pojednává o vývoji právní úpravy úmyslných usmrcení v tuzemsku již od doby Velké Moravy až do přijetí současného trestního zákoníku. Zvýšená pozornost je pak věnována nejzásadnějším právním předpisům, ať už pozdější, či novější datace.

Druhá část diplomové práce se zabývá obecnou charakteristikou zejména jednotlivých znaků skutkových podstat trestných činů vraždy a zabití, které jsou pro oba trestné činy společné a blíže se soustředí na vymezení objektu, tedy lidského života.

Třetí část diplomové práce se zaměřuje na trestný čin vraždy, zejména pak na rozlišení trestného činu vraždy na vraždu prostou a premeditovanou a dále také na okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.

Čtvrtá část práce pojednává o trestném činu zabití, který představuje privilegovanou skutkovou podstatu vůči trestnému činu vraždy. Zabývá se zejména dvěma privilegujícími okolnostmi, za kterých může být tento trestný čin spáchán. Konkrétně se jedná o omluvitelné hnutí mysli a předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného.

Pátá část práce přibližuje právní úpravu úmyslných usmrcení v anglickém právu, přičemž obecně anglický právní systém je vystaven na úplně jiných základech než kontinentální právní systém, kterým je ovládán tuzemský právní řád. Z tohoto důvodu tak právní úprava vykazuje značné odlišnosti.

Šestá část práce se stručně věnuje vymezení ostatních trestných činů spadajících do kategorie trestných činů proti životu právě od trestných činů vraždy a zabití.

Poslední část práce je zaměřena prakticky, zabývá se vybranými případy, které mi přišly ať již samotným skutkovým dějem, či trestem uděleným pachateli zajímavé. K těmto případům jsem měl k dispozici kompletní právní spisy, proto je rozbor těchto případů hlubší a doplněn judikaturou.

Klíčová slova: vražda, zabití, trestný čin

Abstract

The title of the thesis: Crime of murder and manslaughter under section 140, 141 of the criminal code

Abstract:

This thesis focuses on the offences of murder and manslaughter under sections 140 and 141 of Act No. 40/2009 Coll., The Criminal Code. The crimes of murder and manslaughter are classified among the most serious crimes against life and both of these crimes can be subsumed under the broader term of intentional killings. The aim of this thesis is to provide a comprehensive analysis of the crimes of murder and manslaughter, with particular emphasis on demonstrating the fundamental differences between these offences and also what makes the offence of manslaughter a privileged offence over the offence of murder. The aim of this thesis is also, among the other things a brief excursion and comparison of the differences between the domestic legislation of these offences and the English legislation.

The first part of the thesis deals with the development of the legal framework of intentional killings in the Czech Republic from the time of Great Moravia until the adoption of the current Criminal Code. Increased attention is then paid to the most important legal regulations, whether of later or more recent date.

The second part of the thesis deals with the general characteristics of the individual features of the offences of murder and manslaughter, which are common to both crimes, and focuses on the definition of the object, thus human life.

The third part of the thesis focuses on the crime of murder, in particular on the distinction of the crime of murder into simple and premeditated murder, as well as the circumstances conditioning the application of a higher criminal rate.

The fourth part of the thesis deals with the offence of manslaughter, which is a privileged offence in relation to the offence of murder. It deals in particular with two privileged circumstances in which this offence can be committed. Specifically, these are excusable state of mind and the victim's prior reprehensible conduct.

The fifth part of the thesis introduces the legal framework of intentional homicide in English law, whereby the English legal system is generally built on completely different foundations

than the continental legal system, that dominates the domestic legal system. For that reason, the legal framework thus shows considerable differences.

The sixth part of the thesis is briefly devoted to the definition of other crimes falling into the category of crimes against life and their difference just from the crimes of murder and manslaughter.

The last part of the thesis is practically oriented, it deals with selected cases that I found interesting, both in terms of the actual facts and the punishment given to the perpetrator. For these cases I had complete legal files, so the analysis of these cases is more in - depth and supplemented by case law.

Key words: murder, manslaughter, crime